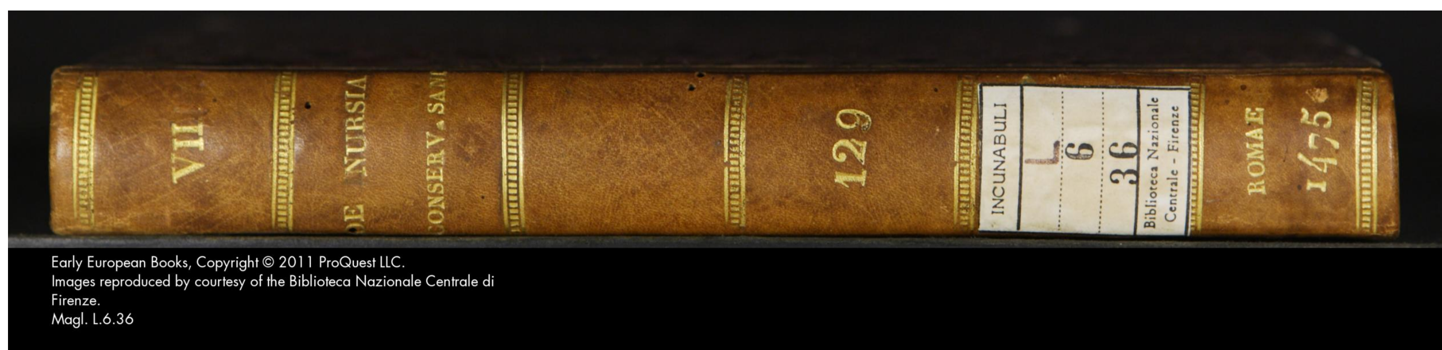

VII
DE NURSIA
CONSERV. SAN
129
INCUNABULI
L
6
36
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze
ROMAE
1475

Pulcherrimū et utilissimū opus ad sanitatis conseruatiōem: ęditum ab eximio artium & medicinę ꝓfessore magistro Benedicto de Nursia tūc Serenissimi ac Potentissimi ducis Mediolani medico: ad Sanctissimū in xp̄o p̄rem & dn̄m nr̄m dn̄m. N. diuina ꝓuidentia summū pontificē Incipit feliciter.

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

Iohãnes philippi de Lignamīe Mes-
sanensis Siculus ad S.D.N. Sixtū
quartū pontificem maximum.

NON sum nescius Beatissime pa
ter q̄ plurimos fore: qui hunc meū
q̄uis honestissimum laborem uitu-
perent: Animaduerti.n. supioribus
libris meis editis qui S.V. immorta
litati q̄tum ipsis erat cōmendant:
fuisse nōnullos qui me leuitatis in
constantięq; accusent: alios qui ne
glientię et incurię: q tot et tantas
res a S.V. pręclarissimę gestas co-
mentariis meis ptermisissem: quos
dam uero nō insanię sed furori cui
dam meo ascribentes. q̄ tantū ope
rę et laboris totiens frustra cōsūp
serim: Quorum opiniones quo fonte
manauerit nō satis pspicio dissimu
latōis ne: an ignorationis īuidię: an

tius nō dixerī. Sed hęc ñ ita uehe
m̄tissīe p̄mouent ut illud extremū
maxīe cruciat. hęret. n. aīo īfixa q̄dā
īdignatō ex illoꝝ maledictis ↄtracta
q̄ cū ab hoc scribēdi genere oīo sit
aliēi molestissīe fer̄t me hac uia ma
gni aliq̄d a S. V. sperare ut ęquū &
par ē: putātq; me ab īcepto deterre
re īgratitudīs noīe mihi obiecto: q̄
nouū īauditūq; añhac & nefariū sce
lus tm̄ abest ut ī S. urām cader̄ pos
sit ut oīm & pōtificū & īpatoꝝ ī re
munerādo sit facillīe prīceps. QVare
ñ possū eoꝝ īpudētia ñ stomachari
q̄ mō me a scribēdi officio reuocēt
ñ dubitāt S. V. ac alios prīcipes his
dictis īuader̄ frustra. s. nāq; quo ue
hem̄tius id conāt̄ efficer̄ eo curren
tē me ñ solū ad laudes uras̄ stimulis
agitāt: sed ad optīe etiā ualitudinis
ↄseruatōem impellūt atq; accendūt

m

Quāta fuerit dignitas medicīe btīſ ſie pr. q̃tus honor hoc uno p̄clare ī telligitꝛ q̄ nō īgrata uetuſtas Eſcula piū et machaonē ī deos recepit. nec tūc qdē niſi uulnera curabant ut. n. merito in aduerſis auxiliū opeq̄ diuoꝝ uotis ac p̄cib9 exoram9 Sic in ualitudīe paꝝ ſcd̄a medicoꝝ artes deſideramus QVOS q̃ti faciat S. V. declarauit nup̱ bn̄ficiis et dignitatibꝰ nō uulgaribꝰ qbus eos ornauit: Hii nēpe ſunt qbus uitā nr̄am cō mittim9 nihil aliud agētibus aut cogitātibus niſi quo mō ea dēt et adhibeāt que bonā ualitudinē pariant et ꝯſeruēt: ꝓhibeātq̄ obfutura: QVe cū oīa S. V. magis ac magis adminiſtrēt uolui tn̄ hoc tp̱e iuſſiq̄ Benedicti Nurſini libellū de nā reꝝ et ualitudīe cōſeruāda. ac etiā Petri de Apono de uenenis q nup̱ ī manꝰ me

nō

Abano

as icidit iprimi ac Numini tuo dica
ui ut quotiēs ab occupatiōibꝫ mag
naꝝ grauissimaꝝq̧ reꝝ uacaris: ocii
ptē his scriptis cōsumas: unq̄ ꝓsunt
q̄q̧ corpi uro officiēt ipe depndas
Nō erit alienū a s. v. rcognoscere q̄
pho: que uiro scīssimo digna sūt eo
certe iudicio quo soles diuīaꝝ hūa
naꝝ reꝝ scīam tū pspicere tū iudi-
care tū eos fructus pcipe q̄ ad opti
mā etiā ualitudinē corpis faciāt: pri
cipio rō hnda est aī: postrēo corpis
cuiꝰ aduersa ualitudo sensus aīmq̧
plexꝫq̧ debilitat. Ornasti iam pridē
aīm īmortalibꝫ bōis qbꝫ cęlū ac to
tius orbis terraꝝ iudicio oīm meru
isti. Corpus nūc oībꝫ mōis curādū
ē multis de causis: atq̧ hac una pci
pue ut mathematicoꝝ uana iudicia
ɔtēnamus: qđ q̄ntope firmū ualidū
q̧ debeat custodiri sin cuius salute

genus hoīm neq bn̄ neq beate ui-
uer̄ pōt: uel ex eo pcipimus q neq
domus sin̄ prefāilias: nec uicus: nec
oppidū: neq ciuitas sine principe:
nec exercitui absq impatore recte
regit̄ gubernat̄. Quāta aūt cura sol
licitudoq teneat unūquēq princi-
pis sui manutenemus: eo maiore cu
ra studio diligentia labore īdustria
tueri atq defendere salutē eius de
bemus: cuius uita oīm beatitudoq
querit̄ et seruat̄: pcipue cū uiuētiū
medicoꝝ iudicia cōiecturas sępenu
mero errare & decipi uideamus: aut
nobis forte ut fit molesti īfensi ue-
sint. qbus oībus carent scripta me-
dicoꝝ eruditissimorū posteritati re
licta. optīa. n. semp docent: afficiūt
nec fastidio neq sacietati plunt sin̄
piculo. Loquūt̄ nobiscū q̄diu ueli
mus. tacent q̄ primū iusserimus: quę

ſi.S.ueſtra digna duxerit legi:certo
ſcio mirū immodum placebūt. ſane
diſplicere nō pnt: niſi cui uiuēdi cā
nulla inſit:aut cupiditatibꝫ ſexcētiſ
corruptuſ animus medelam nullam
admittit. Vnde non uereor Sancti
tatem urām fructum maximū tum
uoluptatis: tum utilitatis capturū.
Mihi uero ſpei tantum addet· q̄ntū
Xp̄us ſaluator noſter apoſtolis ſuis
olim pollicitus eſt.Centum ꝑ uno
accipietis.& quę ſequūtur.Reliqui
patriam:cōiugem:liberos:parētes:
amicos tot annis.& ſeruicio Sancti
tatis ueſtrę additur uigilātia:fide:
cura quantamaxima potui eiuſdem
caſtra ſecutus ſum. Vnde ſi qs me
caſus:ſi morbus:ſi peſtis ęuellet:nō
deerit filiuſ patri ſuperſteſ ſeruicio
Sanctitatis ueſtrę deſtinatuſ ab ine
unte ętate:nimirum ita eum genui:

educaui: erudii: ut esset qui pr̄is sui
uices in seruiendo suscipiat: ea & q
dem spe qua sāctissimi illi uiri xp̄m
secuti sunt: quę non est rursum añ
oculos S. V. ponenda. Didicit enim
magnitudine animi: ęquitate: mode
stia: liberalitate: omnibus deniq; re
bus oēs homīes anteire. QVare neq;
maliuolentia quorundā obtrectato
rum: nec ignoratione pperam iudi-
cantium: aut auaricię tenacitatis ue
nomen prę se ferentiū moueat: quo
minus unicuiq; quod suū meritum
labor ue postularit plena manu red
diderit. Quamobrem bonis animū
faciens: improbis ppetuo silētio ma
ledicendi licentia radicitus tollens
īmortalitatem in terris certissimam
assequatur. Valeat S. V.

Tabula huius libri.

Tabula ſup̱ hoc opuſculo finit feliciter.

Sequitur nunc libellus ipſe de con ſeruatione ſanitatis: ſcd̄m ordinem Alphabeti diſtinctus.

De Aere. Capitulum Primū.

Vmmo decet studio emergentes morboꝝ insidias deprimi. Vt ꝓpria temperie & ꝓportionali harmonia sanitas conseruetur: qua nihil ꝑter aniō/rum uirtutes melius aut optabilius humāo generi a natura tributū est Nec ipī animoꝝ actus aut potētię absq corpis sanitate ꝑfici possunt. Frustra etenim egrotante corpore ad uirtutū aut sciētiaꝝ gynnasia co naremur. Sed illoꝝ maxīe attendē/da est sospitas. qui nō solū sibi: sed gregi populorū uiuūt. Hinc est bea tissime pater. q digniori solertia ad uestrę sanitatis conseruatione: ope ram dari decet. quod om̄ipotentis

auxilio infrascriptis regulis assequeris. studendo primo per frequentiori habitatione quantū facultas aderit puriorē & salubriorem aerem in prouintia uestrę gubernatiōis eligere: quod non solum ad sanitatis conseruationem: sed ad intellectus & rōis pfectionē cedet. Antiquorū quidē ōndit auctoritas] & expimētum cō probat qđ impurus & grossus aer nō solum corpus: sed intellectum ingeniūqꝫ bebetat: & rubigine quadam fere singulas aīales uirtutes obtundit. Ideo refutandus est clausus & nō euentatus aer: & babitatio pfūdarū uallium: & locorū ubi est propīquitas aquarum lacunaliū dormientiū: & cęnosarū paludium. Licet enī pbilosopbię demonstret impossibile esse purū aerem: aut aliquod elementorum simpliciū putrefieri.

Tamen si terrestribus & aqueis ua/
poribus sit admixtus: fit grossior &
impurior; & reddit̃ putrescibilis: et
tanto nocibilior existit quanto de/
terior est materia unde fit euapora
tio. Imo in tantum aliqñ ex quibus/
dam mineralibus aquis: & terris ue
nenosis inficit̃: ut aues desuper uo.
lantes: quadrupedia: & hoĩes transe
untes ilico interficiat. Nec mirum
quia ad cor subito attingit inspira/
tus aer. quod cum sit nr̃e uite fons
& singulaꝝ uirtutum origo: suscep
ta uenenosa infectione interiit.
Eligatur igit̃ omni tp̃e purus aer:
& scd̃m diuersam anni ptem in suis
qualitatibus tp̃atus. Estate quidẽ
habitet̃ locus puri & clari: euentati
& subtilis aeris ad tp̃atam frigidita
tem declinãtis: detecti etiam uersꝰ
orientem & septentrionem: qui nõ

tarde calefit dum sol oritur: & cito infrigidatur dum occidit. Frigidiori uero tempore pñt habitari loca fri gidiora non tantę euentatiõis mon tibus a borea & septentrionali aere defensata ad tp̃atam caliditatē de clinantia. Quod si oportũitate gu/ bernatiõis uestrę contigerit ad ali quam terrarũ pestilentis aeris uos transferre: cauenda est habitatio lo ci multę euentationis: qm̃ ibidem per anhelitum et poros uenaꝝ pul satiliũ sit facilior ĩ corde uenenosa impressio. Imo eligenda est domus clausaꝝ mansionum: quę primo per diem ante rectificetur cum accen/ siõe ignis in medio salarũ et uestrę camerę: ex lignis iuniperi: aut quer cus: aut myrti: aut cupressi: aut ui/ tium: et cum fumigationibꝫ thuris et modico myrrę: aut aliis ab aucto

ribus in eandem materiā ordinatis
Extincto tandem igne: & mūdatis
bene mansiōibus si estas fuerit aut
autumnus: aspergantur ex herbis
recentibus non multarum humidi-
tatum & aquaticarum: sed ex foliis cā
narum uiridiū: salicis: uitiū: aut myrti
& similiū: irroratis cū aqua frigida
& aceto: obseruando alias regulas
necessarias: a pestiferi aeris nocumē
to preseruantes. Etiam stante opti
mo aere in prouintia dum terras gu
bernatōnis uestre uisitare contīgit
bonū est ut per diem ante rectifi-
cetur aer uestre habitationis ex ac
censiōe predictorum lignorum: suffumi-
gatione: sparsioneque foliorum: & predi
ctarum rerum irrogatōe. Nam aer
non habitati palatii qui diu clausus
stetit: potuit faciliter aliquarum mala
rum qualitatū & putridarum affectio

num ſuſcipere: quas melius eſt ante
ueſtrum acceſſum rectificare. Ignis
quidem & maxime odoriferis ex li-
gnis: oīm putredinū & qualitatum
aeris eſt rectificator bonus. Omneſ
igitur aeris diſtempantię fugiendę
ſunt: quia cum aer ſit noſtrę uitę ne
ceſſarius: & principaliter ut ſua īſpi
ratōne pulmone flabellante cordis
calorem refrigeret & euētet: ne ad
igneitatem pueniat: & ut ſua inſpi-
ratione a fumoſis & capinoſis uapo
ribus cor mūdificet & expurget fe
liciter ad illam diſtemperantiā cor
induceret: aut membra alia ad quę
per poros īgredit̄: ad quam diſtem
peratus exiſteret. Et pręſertī fugiē
da ſunt caumata: & rabioſi calores
ęſtiui. quia corpora reſoluunt: dige
ſtionem & appetitū cum anxietate
debilitant: īnatum calorem exalare

no

faciunt: & humores ad putrefactio-
nem pparant. Et uenti quidem me
ridionales similia fere accidentia e
uenire faciunt: & cū hoc caput gra
uant: atq; auditum obtundūt. Ideo
ab eoꝝ expositione cauendum est.
Et ꝓpter hoc antiqui ęstate pręce
perūt loca recentia habitari: aut pa
latia: quę uersus boream & septen-
trionalem regionē amplas & aper-
tas fenestras habeāt: ut libere habi
tanda domus septentrionali aere in
spiret. Ab intentissima etiam aeris
frigiditate caueri decet. Nam licet
remissum frigus digestionem forti
orem efficiat: & naturalem calorē
ad interiora uniendo uigoret: attn̄
dum intensum est & proprie flante
borea naturalem calorē mortificat
dolores neruoꝝ: tusses: catarros: pe
ctoris atq; uesicę passiones inducit.

Tunc quidem p̄cipit̄ bene clausas
habitari mansiones: ignis accensiōe
calefactas. & corpus cum densis ue
stimentis & pelliferis a tali alterati
one tueri. Dūq ignis usū oportunū
faceret: cauendū est a nimia calefac
tione supflua. Diligenti igit̄ attenti
one cauendum est si tpibus frigidis
contigeret dormire uel habitare in
camera aut mansione testudinosa &
undiq intranspirabiliter obserata:
ne pmittat̄ ignis carbonū intus ac
cendi. qm̄ tpibus nostris aliq fumo
& uenenosis carbonū uaporibus in
locis phibitę transpiratiōis periere
& plurimi pter celerem succursū
mortis piculum euasere. Contigit
dum essem Perusii: quidam scolares
mei me ad eo℞ sociū celeriter con
duxerūt: quē absq sensu & loquela
dimiserāt: ob id q in testudinosa sui

studii mansione ignem carbonũ ha
buerat: qui in aere euentato fricati
onibus extremo℞ & odoribus cere
brum confortantibus: ilico sensum
& loquelam recupauit. Eadẽ hieme
apud carcer officii mercantia℞ Flo
rentię omẽs carcerati iam soporati
periissent: nisi un9 illo℞ minus a ue
nenoso fumo lęsus: ꝓpter esse iuxta
carceris ostiũ: miserabili clamore au
xiliũ inuocasset. Quod si oportuni
tas ad necessitatẽ ignis carbonũ in
duceret: apiendę sunt fenestrę fre
quenter: aut ostium: ut uenenosi fu
mi ualeant expirare. Nam uitrũ qd
ex consuetudie inter carbones im
ponitur: parum prodest.

De Exercitio & quiete superflua & ociosa maxime euitanda. Cap. II.

QVoniam tempatum exercitiū ad ſanitatis conſeruationē ſingulare auxiliū prestat: Ideo ſupflua & ociosa qes ueluti ſanitatis īimica puitetur. Sicut rubigine ferrum cōſumit: ſic ocio humanū corpus marceſcit. Ipſo nanq naturalis calor obtundit: ſpiritus ingroſſant: & ſupfluitatum reſolutio impedit. quod etiam humoꝝ putredinem preparat. bonas complexiões permutat: & ad uarias egritudines uiā prestat: a quibus per ordinatum exercitium preſeruamur. ipm etenim multis a morbis hūana preſeruat corpora. ſuperfluitates cuiuſlibet digeſtionis aut inſenſibiliter reſoluit: aut expulſiōi habiliores facit. Quapropter ab aſſumptione medicinaꝝ ſolutiuaꝝ q̄ utplurimū uenenoſitate pticipāt & corpus inueterant: nos excuſat.

Probibet materias ad repletõnem aggregari.calorem innatũ uiuificat digestionem pparat. mẽbra ad nu/trimenti susceptionem habiliora facit. & oĩbus membris in suis opibꝫ agilitatem prestat. Studẽdum est igitur ad usum laudabilis exercitii: quod nunq̃ fieri debet ĩanito & famelico multũ corpore: neq; de propinquo nimia crapula repleto. sed respectu cibi ad ĩferiora descensio celebrata iam primũ digestiõe scda que scdm uarias complexiões & uarias ciborũ qualitates diuersimode plongant. Condecens est igit̃ exercitii celebratio: dum ppinqua futuri cibi hora adueniet. Primo tamẽ expiendo ut corpus ab egestionibꝫ & urinali supfluitate mũdetur. Illa quidem exercitia iuxta Galieni doctrinam in libello de parua sphera:

ęligenda sunt: quę non solum corpa laborare faciūt: sed lętam aīam reddere pn̄t. Multi: ut inquit: liberati sunt ab ęgritudinibus: gauisi solum multi uero capti fuerūt tristati. Ibidem Galienus laudat inter cętera ęlecta exercitia tpatū ludum puę pilę: non ut illum honestati Beatissime. p. uestrę congruū sit describit. sed ut nota illi9 bonitate ĩnotescat quale exercitiū ęligere ualeas & ad quid se possit extendere religionis honestas. Illud exercitiū laudabili9 existit: ubi est singulorum membrorum pportionalis labor. Non enim oīa membra tantūdem laborare decet In ludo quidem paruę pilę om̄ia exercent membra: & in eorum labore ē iusticialis proportio. Nam tibię et brachia magis laborant. Caput aūt dorsū. pulmo: torax: lumbi: & mens

etiam sollatiose eoꝝ naturalem exi gentiam mouent. Ideo scriptoꝝ la bor ab oībus blassemat: quia mens solum & brachia laborant: & sic tm̄ a bonitate exercicii ars deficit q̄tū laborem inter cętera mēbra minus ęque distribuit. Iuxta ergo prędcm̄ modum ut possibilitas aderit decet uenationē: ambulationē: eqtationē: & exercitioꝝ quodlibet obseruare sistendum est ab exercitio dum ni mis ex labore frequentat̄ anhelitus & dum tediosa īcipit fatigatio: uel dum notabiliter mēbra supcalefie ri contingit. Perseuerari tn̄ potest exercitiū usq͂ ad lassitudinē exclu siue. ꝙ si tūc sudor fuerit: bonū est in camera clausa in loco calido pan nos sudore madefactos añ corporis infrigidationē exui: & binda subtili leuiter fricari: & a superfluitatibus

ſudoralibus abſtergi: & ilico pannis
lineis recentibus reueſtiri: prius tñ
calefactis: ſi tp̄is adeſſet frigiditas.
Caueatur quantū poſſibile eſt ſup
fluus labor. Nec te iuuētus: aut cor
poris robur decipiat: ut ſanitatem
negligas. Tunc quippe de ſanitate
auaros eſſe decet: dum multū ſani-
tatis habemus. Nam tarde ad aua-
riciam ſanitatis incurrimus: dum ſe
neſcimus aut ęgrotamus. Quod ſi ę
mergenti conditione ꝓuincie ut ar
matus: aut inermis: uelut ſolet: aut
apud uenationē fatigari contingat:
cauendum eſt ne quies poſt laborē
fortem in loco minus ęuentato: & a
uentoꝝ aeris diſtillati expoſitione.
Nam tunc facillime in complexiōe
ueſtra & maxīe rarefactis poris ad
īteriora corporis penetraret aeris
diſtillatio: qđ aduerſaꝝ ęgritudinū

dispositionem induceret. Pectinarĩ insup: & leuiter panno caput fricarĩ singulis diebꝫ post resurrectionem de mane: & semel ipm abluere in septimana ieiuno stomacho: & cutem capitis: & capillos tersos habere bonũ est. Cerebrũ enim a caligīosis & superfluis uaporibus depurat: & solertiorem mentem facit. Pedes p̄terea abluere semel in septimana de sero aut ante cęnam aut in hora accubitus: dum contingit ex ieiunio non cęnare: aut de mane capitis fricatione ex uino decoctiōis rorismarini: saluię: cyperi: & similiũ in hyeme. & in ęstate frequentius eisdem horis aqua tepida decoctionis rosarum: foliorũ myrti: & similiũ: bonũ erit. Tranquilliorem enim somnũ p̄stat: caput & membra sensuũ exonerat: ascensuros etiam fumos ad infe

cabeça labar
la cabeça y los pies, ayuno.

o despues de cenar
como se suele
acostar
digo los pies

guardate de te bañar en aguas de mineras de sulphur y aro...

riora diuertit: & superiora depurat
A balneatione autem aquarum sul
phureaꝝ & mineralium: nisi aliqua
impellat ęmergens passio: cauendū
est. Sanis quidem nocet: uirtutes
membrorum principalium & appe-
titum debilitando. Quod si ablu-
tionis causa has aquas aut marinas
intrare contigerit: caueat ab infusi
one capitis: & statim facta ablutiōe
antea q̄ cutis ruborem accipiat: ex
eat aquam. Caueatur etiam a balne
atione aquę actualiter frigidę. qꝫ si
propter sudorū uestigia: aut cutis
superfluitates quandoqꝫ balneari li
buerit: si in ęstate fuerit: sit tina cū
aqua tepida: ubi parūper bullierint
rosę: myrtus: capillusueneris: & simi
lia. In hyeme uero bonū est ingre-
di stuphas: non tamen multum suꝑ
calefactas. & facta ablutōne & leui

abstersione : attendatur ad bonam pannorũ coperturam : ne tunc ad membra attingeret aeris frigiditas Attendendum insup est ꝙ stuphe ĩ pestilenti tpe ꝓhibent̃ : tum quia fa- cilius fit humorũ ebullitio : tum qa uenenũ sociis in mansionibns testu dĩosis & maxime corporibus nudis & supcalefactis facillime cõmuni- catur. ex uno enim infecto anhelitu omnibꝫ sociis posset fieri contagiũ. quia quem ĩmundus expirat aerẽ : ilico in spirare necesse est. Nec bal- neatio subito post laborem esse de- bet : sed requirit horam : & stomacũ nec ĩanitum nec repletum : sicut de exercitio dictum est : nisi de illo cꝫ ĩtenderet̃ impinguatio : quẽ medici ꝓcipiũt balneari subito post cibũ. Balneum enim ieiunũ & famelicum macrefacit & exiccat. Si ĩ eo multũ

moretur: satur durante saturitate impinguat. Sed cauere debet ille qui impinguationem querit a facili çuentu opilationũ ex balneo in saturitate: quia sunt multarum ęgritudinũ productiuę.

De Somno & uigilia. Cap. III.

Sicut oportunũ est ad sanitatis conseruationem motibꝫ & exercitio quietem ꝓportionalem fieri sic uigiliis somnũ ꝓportiõari decet Multum etenĩ quieti somnus & uigilia motui similis existit: licet insit homini uigilia alternatĩ aut somnꝰ. Creauit tñ eum altissimus ad uigilandum potius q̃ ad dormiendũ. ex bonis quidem humani generis finibus est opatio: nec ad opam studet nisi uigil. Ideo philosophi uigiliam

esse dixerūt dispositionem uiuētis
in qua naturalis calor ad exteriora
expādit: & aīales spūs ad instrā sen
sus & motus effundunt: ut eis ad o
patiōes utant. Nec diu uigilar pos
sumus: nec ad opatiōes post longas
uigilias apti sumus. Quapropter a su
pfluis uigiliis summo studio cauen
dum ē. ipę. n. dū supfluę sunt: uirtu
tem psternūt: digestionē faciūt di
minutam: naturalem calorē & spūs
resoluunt: uisum debilitant: cerebrū
exiccāt: rōem pmiscent: corpus are
faciunt: & ad diuersas ęgritudines
ipsum pparāt. Ideo poportuna fuit
somni īteruentio. Tpatus etenī som
nus restaurat spūs in uigiliis reso
lutos. calorem uigorat innatū. laxi
tudinē ex laboribus & uigiliis indu
ctam remouet. & oēs nāles opatōes
fortiores efficit: sicut narrat Aristo

teles in libello de somno & uigilia.
Opus nutritiue uirtutis dormien/
do potius q̄ uigilando perficitur.
Ideo antiqui copiosius cęnabant q̄
pranderent: quia cęnę ꝓpinqor est
nox: in qua propter somnum perfe
ctior celebratur digestio. A nimio
insuper somno caueri oportunum
est, qm̄ dū sup̄fluit: corpus grauat:
uirtutes motiuas & sensitiuas obtū
dit: appetitū deiicit: capitis grauedi
nem inducit: tandem ad ęgritudīes
frigidas & catarrales p̄parat: nō ꝙ
somnus meliorē digōem nō faciat:
sed sup̄fluitatū resolutionē ꝓhibet
Et uigilia meliorē q̄ somnus appeti
tum inducit: nō ꝙ meliorē digōem
efficiat: sed qa sup̄fluitates resoluit
& uirtuti expulsiuę auxiliū pręstat
Omnes fere sup̄fluitatū euacuatōs
somnꝰ retinet: nisi ꝙ aliqn̄ sudores

ꝓuocat. Ideo attentione dignū est ut medici consilium postuletur: si contingit Sanctitatem uestram in somno absq; māifesta causa sudare. Nam tunc aut corpus cibum ultra q̄m oporteat suscipit: quem tolerare nequit: aut ꝑuacuatione indiget: ne in futuram ęgritudinem pręparetur. Ad sanitatem igitur conseruandam somnus uigiliis subordinādus est. Proportionalis etenī somni quantitas est inter terciam & quartam nostri temporis partem. Complexioni tamen tuę satis est sex aut septem dormire: & decem & septem in qualibet die naturali uigilare. caueatur a subito somno post cibū quia stomacum & caput grauat. catarros multiplicat. reuolutōnes de latere in latus frequentat. somni ꝓfūditas īterrūpit. & digō impedit.

no

no.

albana

xv filio

Septem hore

dormire . quod

die et notte

et no plus

17

Bonū est igit̄ ilico post cibi assum-
ptōnem non capite aut dorso incli
nato: sed fere rectus sedere aut sta-
re: aut absq̧ labore lentissime ambu
lare quousq̧ prima digestio celebre
tur: & de stomacho ad uentrem ci-
bus descendat: ita q̧ inter cibum &
somnū duarū horaꝝ distantia inter
uēiat: in quibus horis laudabile est
a mentalibus occupatiōibus p̄caue
ri: quia meditatōnibus naturalis ca
lor a digestiōe distrahit̄: & cerebrū
quod cogitatiuę uirtutis organum
existit: laborat: & facillime supcale
scit: & aptius ad uapores & catarales
materias suscipiendas redditur. Id
igitur parū tempus sanius est in pla
citarū rerum aspectu: & sollaciosis
ratiociniis occupare. Quantū possi-
bile ē caueri debet diurnus somnꝰ
qui ab oībus auctoribus blassemat̄

& debilitat appetitũ : humiditates catarales multiplicat : colorẽ bonũ corrũpit: corpus fere totũ ad pigriciam impellit. QVod si diurni somni uetusta affuerit cõsuetudo: potest in meridie cõcedi tota ęstate apud dierũ magnitudinẽ per unam horã quę cum septima uigilia compensetur: ne celebret̃ in plumis : nec ubi accidit nimia soporis calefactio: sed sit locus ad frigiditatẽ decliuis: sup dcĩs uirentibꝫ herbis aspersus: & ex utum dormire in die: aut saltem de maspillata diploide : & decalceatis cruribus & pedibus. minus malum est. Nam cum conclusis uestibus & calceamentis dormire impedit ęuaporationẽ: quę ꝓpter diei caliditatem in somnũ fieret: imo fumus ad ĩteriora reflectit: q qñꝙ mẽbroꝝ & capitis grauedinẽ ĩducũt: digõem

impediunt & somnum inquietant

Malum insup est post longã famẽ ĩanito stomacho dormire: qa nõ fit spiritibꝫ in uigilia resolutis tã bona restauratio: & uitã breuiorẽ efficit Nã calor & spũs qui ꝑpter somnũ extrema derelinquendo ad ĩteriora recludunt: ex maiori uniõe in eorũ actiua uirtute intendũt & uigorãt: non repiendo nutrimentũ in quod agere debent in humidum radicale quod est ĩnati caloris pabulũ: uertitur actio: ipm ultra q̃ oportunũ sit resoluendo & terrestrificãdo: quod ad breuiorẽ uitam auxiliũ pręstat.

Melior somnꝰ quem ꝑeligendo debemus est nocturnus. Ex tpis qdẽ dispositiõe: ex trãqllo silẽtio: ex obscuritate: & ex aeris frigiditate multas ĩ se q̃s narrare omitto bõitates aggregat. & ille ꝑprie q ꝓfundus ẽ

cum exiguo strepitu nõ excitatur. Interrũpere enĩ somnũ nociuũ est & digestione quidẽ naturam cessar facit: & discontinuat eius actio ĩ nutrimentum ex melioribus figuris.

Accubitus in somno apud dispositionem uestri stomachi & debilem eius digestiuã est primo super uentrem & stomachũ dormire: paruulũ & molle puluinar sub stomacbo amplectendo: & maxime dum scires cibaria difficilioris digestionis comedisse. Talis enĩ accubitus magnũ in digerendo auxiliũ pręstat. calorem naturalẽ uigorat. nec tot flecmata generari permittit in stomacho. cessari tñ debet puluinar quantũ possibile ẽ ab epatis regiõe ĩ pte dextra ne nimiũ epar tali accubitu supcaleat. ꝗ si aliqñ aliter dormire libet: ꝓximo somno super latere dextro

incipiendum est.dein in sinistro.iu-
xta possibilitatem in dextro latere
reqescere. Cauendū insup est a re-
supina dormitiõe:qm̄ ad incubum
& catarales & humidas p̄parat ęgri
tudines. Supfluitates enī quę per
pprios cãnales ut per palatū:nares
& buiōi fluere debent:ad posterio
res cerebri ptes declinare facit:me
moriam & motiuoꝝ neruoꝝ radi-
ces replet:impedit.& obtundit. Su
pinus p̄terea accubitus rectā aeris
inspirationem impedit. Fumosi etiā
uapores qui ab inferioribus ptibus
ad medium capitis uelut ad totius
corpis caminū tendūt:ad anteriorē
cerebri ptem: quę in tali accubitu
supexistit reflectunt.q dum in hu-
miditatem conuertunt:non habent
rectam descendendi uiam. Sic etiā
illi pti impedimentū prębet. Dormi

endum igit̃ eſt capite ęleuato pro/
portionalr̃ cum pectore & ſup̱iori
bus dorſi partibus cum pluribꝫ pã
nis q̃ in uigilia : quia in ſomno ſpũs
& naturalis calor ad interiora retra
hunt̃: & extrema remanent depau/
perata calore. contingit qñq; apud
dignitatem ueſtri officii in exercitu
caſtrametationibus compiri. Ibi in
ter cętera cauendũ eſt: ne per fene
ſtram aut ſpiraculum aliquod inter
cidens lunę radius te dormientem
rep̱iat: & maxĩe ſi caput attingeret:
reumatiſſima generat: frigidos diſ/
ſoluit humores: & ſanguinis ſcrea/
tum poſſidere facit. Intercidente
enim lunę radio per feneſtram : ma
gis nociuum eſt q̃m extra domos
dormire: uel ambulare lumĩe lunari
uniuerſũ corpꝰ circũdante: qa radi
us p̱ feneſtrã cum toto hũectatiuo

& infrigidatiuo lunę influxu ingre-
ditur: sed non cum tanto lumine.
Lumen enī ut phī uolunt est per se
calefactiuū: licet ꝑ accidens infrigi-
dari possit: dū uirtute frigidorū au
stroꝝ induit. In campestribꝰ quidē
est plus de lumīe quod est frenum
infrigidatiuę uirtutis. Et ꝓpter hoc
Aristoteles in problematibus que-
rebat: ꝓpter quid noctes plenilunii
sunt calidiores?

De purgandis corporibꝰ delicate
uiuentibus ad minꝰ semel in anno
Cap: IIII.

Sanitatis conseruationem impe
dit euacuare qđ retinendū. aut
retinere qđ expelli debet. qa in cli
matibꝰ nr̄is fere nūq̄ reperit̄ tꝑatū
corpus qđ nullo medicię auxilio īdi
geat; iō adminꝰ semel in āno purgā

da ſunt corpora delicate uiuentia:
& laborioſis artibꝫ non utentia. Vñ
bonũ eſt Sanctitatem. V. circa me
diũ ueris ſyrupis & leui potõe pur
gari: quo ego nuꝑ deſcriberem. ſed
uereor ꝓpter humani corporis faci
lem mutationẽ: ne illo tꝑe noua ali
cuius humoris ẽmerget diſpoſitio
diuerſa aut maiori attentõe digna
Quapropter laudo ut pñtis medici
conſiliũ q̃rat: apud quãcunq; urę
ꝓuinciȩ ciuitatum uos reperiri con
tingat: & principaliter attendat ad
debilem ueſtri ſtomachi digeſtionẽ
& ad flecmatũ in eo & uentoſitatũ
multiplicationẽ: & ad catarri diſpo
ſitionem non derelinquendo natu
ralem calidam ueſtram complexio
nem: & epatis caliditatẽ: informan
do ſemꝑ medicum: q̃ corpus urm̃
aut propter delicatam eius naturã:

aut ꝓpter regiõalem complexionē
debili & exigua medicina soluit: &
fortem abhorret. Interea studendū
est bis aut semel in die habere be/
neficiū uentris. Quod si naturaliter
non euenit: succurrendum est cum
arte suppositoribus aut clipsteribꝫ
leuibus ex cōi decoctiōe. Sed si ad
rugitus & uentositates uentris in/
tendere oportet: addaẽ in decocti/
one de aniso: feniculo: floribꝫ camo
millę: & similibus: cum media untia
bn̄dictę simplicis: aut plus cū oleo
rutaceo & similibꝫ: aut sumere tres
uel qnqꝫ pillulas de arōatibus scd̄m
oportūitatem de mane aut de sero
semel aut bis in septimana: q̄a sunt
debilissimę solutiōis: modo indigēt
custodia multarū exꝑtarū uirtutū:
ut ab auctoribus nostris laudantur
Valent. n. ad dolorem & grauedinē

ſtomachi ex flecmate in ipō exn̄te
& ſunt uehem̄tis iuuamēti in mūdi
ficando cerebrū ab hūoribꝫ groſſis
& putridis. catarro etiā reſiſtentes:
& oībus inſtrum̄tis ſenſuū cōferūt
& digeſtiuā uirtutē ꝯfortant: quaꝝ
deſcriptionē ꝓpter ꝓlixitatem hic
nō pono: ſed in Meſue reqrat: dū
receptā pillulaꝝ elephanginaꝝ de'
ſcribit. Hęc qdem pillulę diſpoſitōi
urę aptiſſimę ſunt: qa cū ſuis uirtu'
tibus caliditati epatis conferūt: eiuſ
opilatōnes apiendo & confortando
dūqꝫ digōis ſtomachi ſentiret debi
litas: portet ſup ſtomacho cerotū
maſticinū ſimplex: qd̄ ex ſolo pul'
uere maſticis fit ponēdo in ſtagna'
tello unciā unā pulueriſ maſticiſ cū
tribus guttis ſolū olei maſticis tenē
do ſupra lentū ignē quouſqꝫ liqſcat
et tūc ſubito antea q̄ idureſcat ex

N.

pandit in corio ad formam scuti & ponat super stomacho. Istud enim cerotum ita absque ligatura stomacho adheret: ut fere innatum uideatur & absque fastidio fit eius portatura: nec stomacbum ad aliquam qualitatem alterat: sed ipsum solum in digerendo confortat: Ex melioribus insuper rebus uestre complexioni conferentibus est usus infrascripte confectionis: que mirabilis existit iuuamenti; Cerebro quidem: stomacho: epati: & spleni confert: & eorum digestiuam confortat. Dispositis ad febres: ad catarros: ad iuncturarum & uentris dolores: & ad emoroides mirabile auxilium prestat. oris odorem bonum efficit. colorem & faciem claram reddit. tristiciam remouet: & proprie illam cuius radix ignoratur. humoribus melancolicis frenum ponit. cor confortat:

ſpiritus puros & ſubtiles facit. ani/
mam letificat. bonam memoriam in
ducit. & ad bonos pparat mores. &
corpora contra uenenū potentiora
reddit. & multum ea antiqui reges
uſi ſunt. Cuius hec eſt deſcriptio.
℞ e roſarum rubearum: triū ſandalorum ana
dragmam unam & ſemis. corticum
cytri: ſeminis cytri: been albi & ru/
bei: ligni aloes: mente ſicce ana dra/
gmā unā. ſcrupulum unū. maſticis:
macis: galange: piperis: macropipis
doronicis; nucismuſcate: gariofilorum
cynamōi: azari: zinziberis; ſpice cro
ci zeduarie: culebe ana dragmā unā
coralinorum non pforatorum: fragmēto
rum zaphyri: hyacynthi: ſmaragdi
ſardini: oſſis de corde cerui: limatu
re eboris: limature auri: limature ar/
gēti ana dragmas duas. reubarbari:
mirabolanorum: cytronorum; chebulorum

nigroꝝ: epictimi: lapidis lazuli secũ
dũ artem abluti & ꝑparati ana scru
pulũ unũ & semis. zuccari albi libꝛ
duas & semis. fiat electuariũ: prius
tñ depurato zucharo: cũ suci bora
ginis: buglosse: melisse ana ũcias. iii.
et si odor musci fuerit uobis gratꝰ
aromatizet̃ cũ musci granis tribus.
De hac confectiõe sumi potest ter
aut quater in mẽse in ortu solis ad
q̃ntitatẽ unius coclearis: & cũ mo
dico uino puro: & ad minus ꝑ tres
horas añ cibi assumptionẽ ieiunet̃.
Usus insuꝑ tyriace in hyeme: et
metridates in ęstate in sanitatis cõ
seruatione multũ ab auctoribꝰ lau
datus est. Ad flebothomiã aũt nũq̃
debemꝰ esse ꝓmpti: nisi ęmergẽte
necessitate: aut impellente cõsuetu
dine: imo sanguinẽ qui ẽ naturę te
saurus: sũmopꝑe custodire debemꝰ.

quia licet dum sãguis peccat: nulla melior euacuatio q̃ flebothomia: tñ · i · cauar sangue ·
dũ in eo non est peccatũ nullus maior error. Si autem accideret fluxus sanguinis ex naribus uel emoroidibus: aut uentris fluxus: nõ est absq; prudentis medici consilio restringẽdus: quia corpus ex tali fluxu si nimius non fuerit: a multis malis egritudinibꝰ pseruat. Diuturnã sufferre famẽ: aut cibo & potu ultra q̃ oporteat repleri: ad uarios & malos morbos corpus pparãt. Cibus quidẽ aut potus nullatenus sumendus est nisi prius comedendi aut bibendi desiderium superueniat. quod si sua hora nõ superuenit appetitus: signũ est quod plus fuit q̃ oporteret psumptus cibus aut ẽ in sanitate defectus in stõaco attentione dignũ: ne incurrere faciat egritudines que male & uarie ad

Teb

stomaci fastidiū subsequūt. QVoniā aūt corporibus nr̄is ex actione cir/ cūstantis aeris cum celesti īfluxu & actione caloris īnati accidit ↄtinua hūidi sustantifici resolutio: vn̄ mē bra inaniūt: & querentia pabulū p̄ restauratōe dep̄diti: sugūt hūidita tes a capitibus uenarū: & uenę sang uinē ab epate: & epar chilum sugit a stomaco. un̄ in ore stomaci causat̄ sentatio quę fames dr̄. In quolibet igit̄ sano corpore cū ordinato regi mine uiuente: sua hora accidit uera fames: anteq̄ non debet esse come stio. Nam si absq; appetitu comedat̄ abomīabilis reddit̄ cibus in stōaco & fastidiū generat. rugitus & uēto/ sitates multiplicat. nec epar illū bn̄ sanguificare ualet. nec alia membra bonam op̄am dare possunt in uutri mentum si apud stomachum male

nota

decoctum fuerit: quia nulla poste-
rior uirtus pōt errorem anterioris
corrigere. Propter hoc Hypo. uult
ꝙ ex deteriori cibo & potu cum ap
petitu assumpto laudabiliores gene
rant̃ humores q̃ si melior cibus sin̄
appetitu capiat̃: qm̄ illum cum de
lectatione complectit̃: & cum eo na
turali quadam anxietate uoluptua
tur stomachus: unde citius & perfe
ctiori mō digerit̃. Attendendum tn̄
est ꝙ cum iuxta intensum stomaci
desiderium comeditur: fit ante pfe
ctam masticationē furtiua degluti-
tio. Ideo non debemus cum uoraci
tate comedere. Nam cibus ex ma-
sticatione aliquam recipit digōem:
cuius errorem stomacus non ualet
corrigere. Vnde etiam operibꝫ po
steriorū uirtutum uitę nocumentū
infertur. Hanc rationem assignabat

Aristoteles in problematibus dum querit: ꝓpter quid habentes raros dentes sunt breuioris uite? sed de moralibus intellexit. A sup̄flua stomachi repletione cauendum est: nā multi sui ipsius cum crapulis & sup̄fluis comestionibus homicide sunt Ideo non debemus ad saturitatem comedere: sed semper ī fine debet famis requies remanere. Nichil est quod ita nos ad crapulam & stōaci repletionē impellat sicut apud unā mēsam diuersa habere cibaria. Multum enim ad crapulas allicit noui saporis aduētus: & uaria ferculorum p̄paratio: que stante primi cibi sufficienti satietate recentiorē renouat appetitum: Vnde longe plus capit stomachus q̄ digerere possit: & tanto existit peior stomachi repletio quanto multiplicior fuerit uariorū

ferculorum assumptio : quia multũ
nocumentum infert ex admixtõne
cibi difficilis digestiõis cum cibo &
facili & digestibili:ut de cibo & po
tu ĩfra patebit . Abutimur quidem
saporibus in hac ultima & epicurea
atq; deteriori nostra ętate:quia nõ
ut plus comederemus diuersa sapo
rum condimenta reperta sunt : sed
ut cum intentiore appetitu. Quod
si accidat potus aut cibi superflua
repletio:prolixiori somno dormien
dum est.Et melius est a sequenti ci
bo abstinendum : ut cum sequenti
sobrietate pręcedens crapula com/
pensetur. Dumq; dies ieiunii adue/
ni et: nunquam prandium ante me/
ridiem differatur:quoniam longam
sufferre famem stomacum malis et
superfluis replet humoribus : quia
frigentibus membris nutrimentum

intensa fame causata: nec cibo ex/
trinseco ueniente: natura studet il
lam tristem sensationem remouere
Succurrit igitur transmittēdo ma/
los humores ad stomachum : cum
quibus stomachus uoluptuatur: &
cessat fames usq; ad horam alterius
cibi: si non interrumpitur. Propter
quod dicere solent ieiunantes non
esse difficile ieiunium nisi ea hora
qua comedere solent. Sed hora prā
dii transacta dicunt famem non ha/
bere: & absq; molestia sufferre ieiu
nium: quoniam natura uolens suc/
currere tristi sensatōni: quam famē
dicimus: & non aduenīete cibo ab
extra transmittit humores: cū qui/
bus ad instar cibi stomachus uolup
tuatur & cessat fames. Securior tñ
est abstinentia cęnę q̃ prandii: pro/
pter ampliorem esse nocturnam di

gestionem. Nec obstat quod quidã uolunt dicentes abstinentiam cęnę peiorem esse: quia somnus aduenit uacuitati stomachi: quod uelut nocuum probibetur. QVoniam magis obest prandii sufferre famem q̃ supra talem uacuitatem dormire: tum quia non est omnino digestus cibo in die: Tum quia de sero fieri solet ad cęnę refrigerium põtificalis collatio: Imo in quibusdam pinguibus flecmaticis humidis & carnosis corporibus ad sanitatis conseruationẽ p̄cipit leuis cęna: aut eiusdẽ abstinẽtia & expimento cõperimus iuuamentum.

Sequitur Cap. V.
de Cibo & Potu.

vebri

De Cibo & Potu. Cap. v.

nota

REStat modo de cibo & potu regulas ponere. Mensurandus quidem est cibus & potus scdm usum & uirtutis tolerantiam. Nam nō uiuimus ut comedamus. sed comedimus ut uiuamus: qm apud antiquos auctores per experientiam deterior habetur comestio que nauseā & fastidiū generat: aut stomacho grauitatem infert: & hypocūdria tendit & inflat. Et deterior potus qui temperamentū egreditur & in stomacho cibū natare facit. Eligantur igitur cibi subtiles facilis digestionis: bonorum humorum generatiui. & caueatur a cibis grossis difficilis digōis que malos humores generant. Debet esse cibus temperatus: aut non multum temperamentū excedens. Quod si in ali

qua primaꝝ qualitatū fit maior ex-
cessus: ut in caliditate: hūiditate: fri
giditate: aut siccitate: cū suis ꝑet
cōtrariis: ut si inducenda frigiditas
ex cucumere aut cucurbita timeat
cū calidis arōatibus aut acrumībus
cōpenset & ęcōuerso. Obseruādus
est ordo apud mēsas in assumptiōe
ciboꝝ. Nam subtile nutriens & fa-
cilis digōnis non debet sumi post
comestionē grossi: duri: & difficilis
digōis: sicut si īmediate post carnes
uaccinas comederent fructus lubri
ci: aut oua sorbilia: q̄ cito digerunt:
& nō habent uiam descendendi: na
tabūt ultra q̄ oporteat super durū
cibū: putrefient & corrūpent: & ad
corruptionē ꝑparant cibū īdigestū
cui admiscent. Nec grossū nutriens
& difficile digestibile dēt īmediate
sūi post subtile & facilr̄ digestibile

ſicut poſt fructus lubricos aut oua
ſorbilia ilico multũ caſeũ comederẽ:
quia ꝑpter caſei grauitatem & com
preſſionẽ & ouoꝝ lubricitatẽ labũt
citius q̃ oporteat anq̃ celebreẽ di/
geſtio. Et ꝑpter has rões etiam in
una menſa ferculorũ uarietas ꝓhi/
betur. Veꝝtñ phyſici qui ordinẽ ci
boꝝ in comeſtõe & ſpeculatiua rõe
intueri uolũt: contemplanẽ in fũdo
ſtomachi fortiorem eſſe uirtutẽ di/
geſtiuam q̃ circa os ſtomaci: & uir/
tutem appetitiuã fortiorem eſſe in
ore ſtomaci q̃ in fundo. propter qđ
concludunt cibũ difficilioris digõis
p̄mittendum eſſe ad locum ubi for/
tior eſt digeſtiua uirtus: & p̄mitten
dos eſſe cibos difficilis digeſtionis
ad cibos facilioris: Et h̄ ratio ẽ uera
ſed ſolum concludit qñ inter cibos
eſt ꝑua differentia & ꝑua diſtãtia ĩ

difficultate & facilitate digestionis Sed qn̄ distantia est magna: sicuti ī ter lubricos & duros cibos: lubrici p̄mittēdi sunt. Propter hanc insup cām dr̄ q̄ nihil est deterius q̄ nutri ens indigestū sup digestū īmittere Sūmo studio attēdendū esse aucto res uolūt: ut inter cibum & corpus cuius conseruāda est sanitas: sit de bita pportio & particularis hītudo cōformis. Nā licet caseus: uinū: lac: acrumīa: & similia: īgrediant̄ ad sani tatis conseruationē: & in bonū con uertant̄ nutrimentū: tn̄ multa sunt corpora qbus ppter indiuidualem cōplexionē caseus aut lac aut uinū aut alter cibus: uenenū est. Ab illis igit̄ talia corpora tanq̄ a ueneno se abstineāt. In hiis qdem expimentū rōem uīcit. iō dignius est in talibus expimto potius q̄ rōi credere. silr̄

sunt corpora hn̄tia cibū ꝓportiona
tum & ꝑticulari cōplexiōi suę cōue
nientē: a quo nō debet ꝓhiberi: q̄
ex eius ꝑmutatōe nocumētum infe
rūt. Obseruāda ꝑterea est patrię &
regionū cōsuetudo: etiā si talis usus
cōtra rōem uideret̄. Nam ut uolūt
auctores cibus qui solet comedi in
quo existit aliquod nocumētum: cō
ueniētior est bono nō usitato. Ideo
in ipis expimētum rōem obumbrat.
In corpore ꝑterea sano illud nutri
mētum melius est qđ melius sapit:
qa ex nāli quadā dispositiōe melius
amplectit̄ & digerit̄. Quod si corpꝰ
aut ęgrotet: aut si extra ꝓpriā nām
distꝑatū: nō est appetitui obediēdū
Naturalis enim corporis dispositio
appetit sibi similia. ꝑternaturalis au
tem appetit contraria. Oportet eti
am attender̄ ꝙ si ex laxitate stōaci

accideret citius q̃m deberet ibi de
scensus: ut in prĩcipio cęnę aut prã
dii sumant̃ res stipticę quę stomacũ
confortant: & pro pfectiori digõe
ad diuturnam cibi digestionẽ auxi
liũ prestant. Res enĩ stipticę si ante
cibum sumant̃: stipticant uentrem.
& si cibũ seq̃ntur: ꝓpter compressi
onem ipm lubricant: & fluxibilem
faciũt. Pñt tñ res stipticę sumi in fi
ne cibi in modica q̃titate pro sigillo
stomaci: ut cytonia: & pira cocta: co
riandrum: aut parumper casei. quia
ex eoꝝ sigillo confortat̃ os stomaci
& naturalis calor ad digerẽdum: &
non pmittitur tanta uaporum ascẽ
sio uersus caput. Fructus uero hu
midi & lubricantes: ut uuę: ficus re
centes: mellones & hmõi sunt cibo
pręmittendi: nec statim post debet
sumi cibus: sed stet̃ quousq; ad fun

dum stomachi descendant & quies
cant: & tunc bonū est comedere ut
labant. Studendum est ut in ęstate
frigidiori hora: & in loco ad frigidi-
tatem declivi comedatur. in tempe
autem frigido bonū est calefacere
extrema ad ignē post comestionē
quia exteriora mēbra remanent de
paupata calore: cibi ppter assumpti
onem ad interiora retrahitur. In hy
eme pręterea comedendi sunt cibi
actu calidi. In ęstate aūt frigidi: aut
exili caliditate calefacti. Attenden
dum est q in hyeme & tpe frigido
ppter retractionem & unionem ca-
loris naturalis adintra pfectior ma
ior fit digestio q̄ in ęstate. Nam tūc
propter calorē dispergit nālis calor
ad extrinseca: & resoluit & debilita
tur: qa uirtꝰ unita maior est se ipsa
dispersa. Ideo in hyeme corpora de

licate uiuentia: nec maximis exerci
tiis utentia: uesci debent cibis for/
tioris digestionis & maioris nutri/
menti q̃ in ęstate. Potus autē nūq̃
nisi naturali & uera siti pręcedēte:
sumendus est. quę ex suctione mē/
brorum humectatione indigentiū
causatur: ut supra de fame dictum
est: aut ex ciborum corpulentorum
comestione generatur: unde humi
dum roridum in ore stomachi con/
sumitur: ad cuius consumatioēm se
quitur naturalis uera sitis: ad quā
pro sanitatis conseruatione potus
seq debet. Quādoq; aūt accidētalis
& non uera sitis contīgit: quā me/
dici mendosam sitim appellant: quę
licet multas habeat cās utplurimū
tñ post crapulā uēire solet: & ꝓprie
post cęnā: dū plus de cibo sumpsit
stomachus: & ē ita debilis respectu

cibi qđ in hora digestionis laborat & ęstuat:& ad sitim anxiatur. Hanc quidem mendosam sitim tolerare si multa non fuerit melius est: & post illam auctores dormire pręcipiunt: quia illam somnus sedat. Tali enim sitienti expergefacto cessat sitis: qa somnus digestionem confortat: & il los indigestos cibos stomachũ ęstu antes ad digerēdum iuuat: & cessat fumorum ęleuatio ad os stomachi: ubi mendosa sitis causabatur. Nec propter potum talis sitis omino ces sat: quia stante adhuc cibo indige sto in stomacho resurgunt uapores sitim inducentes. Propterea super tolerabili & mendosa siti bibere ma lum est: quia cibi decoctionē et eius digõem impedit & retardat: uelut si super bullientem ollam frigidam aquam īfunderes: ut supra dicebatˀ

quod nihil fere deteriꝰ q̃ indigestū mittere supra digestū. Verūtamen si talis mendosa sitis in nocte aliq̄n aut post cęnā ꝓueniēs magna & tę/ diosa fuerit: bibere q̄dem sanius ē. Et tūc etiā Galienus secure ꝑcipit sumi debere potū: & truffat̄ de illis q aliter auctoritatē Hypocratis nō intelligentes interꝑtati fuerūt: ubi somuū capere post mēdosam sitim laudare uidet̄. Et Auicēna etiā ad sedationē & extinctionē mendosę sitis uoluit aquam frigidā exhiberi: quę non transglutiēdo sed ex uase stricti orificii sugi debeat: ut cū pau ciori aq̃ sitis illa interior extīguat̄. De condimētis ac ferculis & sapo ribus eoꝝ & ꝑparatiōibus hic nulla ponit̄ regula: q̄a tales in se uirtutes hn̄t: q̄a qualia sunt aromata aut su/ ci acetosi aut res alię ex q̄bus com

poni & pparari ɔtigit. Sed ut meli
or de ipis bēat doctrīa: quę in cibi
potibꝰ: saporibꝰ: & arōatibꝰ utimur
vniuscuiusq; pticularem nām scd̄m
rōem & antiquos expimētatores q̄
breuius potero apud ordinē alpha
beti describā. Nec pn̄tis intentōis
est singulas hāꝝ reꝝ uirtutes narra
re: quibus sunt ęgritudinū curatiuę
sed illas solū quę in usu ciboꝝ & po
tuū apud mensā ueniūt: ut ad bōa
nam uitā: sanitatisq; conseruationē
auxiliū prestent: & qbus uirtutibus
nocumēto uenenoꝝ resistere possīt.

De Amigdolis Cap. VI.

AMigdola quędā amara: quędā
dulcis. De amara: qa est medici
na ęgritudinū curatiua: nihil dicit.
Dulcis amigdola in suis q̄litatibus
fere tpata existit: paruūper ad humi

de amigdolis (
almendras

ditatē declinās: minus tñ q̄ nux: dif
ficilis ē digōis: & multo tpe in stōa
co durat. iō bñ masticanda ē: cū zu
caro tñ comesta facilius digerit: et
descēdit. generat ex ea bonū nutri
mentū licet paruū. est impīguatiua
abstersiua & opilationū epatis ape/
ritiua. Ferculū ex ea factū qd amig
dolatū dr: cōfert passiōibꝰ pectoris
& pulmonis: ut tussi: asmati & simili
bus. Condimtum ex oleo aut lacte
amigdolaꝝ eiusdē existit uirtutis.
Dulcis amigdola ꝓuocat urinam &
eius ardorē remouet: sordes renum
mundificat: & morsui rabiosi canis
supposita aut comesta prodest.

De Auellana. Cap. VII.

AVellana calida est & sicca circa
primū gradū: nutribilioris exi
stit nutrimti q̄ nux: licet terrestrio

De Avellana

ris:qa solidior & minus unctuosa. iō
tardioris est digōis. Stiptica parūp
ē. & uētositates generat: pauciores
tñ si ab ītrinseco cortice ꝑmūdet̃. si
aūt assata cū modico pipere sumat̃
patientibus corizam & reuma capi/
tis celeriter subuenit: pūcturę scor
pionū bñficiū prębet: & ꝓprie si cū
ruta & ficu esa aut ēplastrata fuerit

De Amido. Cap. viii.

deamydo

AMidum frigidū est & siccū in
primo gradu. eius ferculum co
quendū est: ut fit una ps amidi cū
triplo sui de aqua & condiri cū ami
gdolis & zucharo: lenit epiglotū &
pectus & fluxus catarrales a pecto
re ꝓhibet: & tussim sedat: nec mul/
tū bonū sanguinē ꝓducit. sed si cū
simula mixtū decoq̃t̃: bñ nutrit &
sanguinē tꝑatū generat Nimia eius

non frequenter timide

comestionis frequentatio ꝓpter su
am uiscositatem epatis opilationē
īducit: & si calidos renes repit ipos
ad lapidis dispositionē & generatio
nē disponit. Sed si cū lentibus ami
dū comedatꝰ: uentrē de colerico flu
xu restrīgit.

De Aneto. Cap. ix.

ANetum calidū est in fine secūdi
siccū in fine primi: humoꝝ frigi
doꝝ maturatiuū est. uentrē de hu
morali putredīe. mūdificat & lenit
eiusq; dolores sedat. uētositates re
soluit. qetū somnū īducit. singultū
ex repletōe factū remouet. licet ni
mia eius assiduatio debilitet uisum
Stomaco incōueniēs est: qꝛ nauseā
facit. et semen eius uomitū ꝓuocat

De Atriplicē. Cap. x.

ATriplex est herba qua utimur

uenit

in ferculis aut p̲ se aut cum aliis ad mixta oleribꝫ: cõformitatẽ spinacio rũ hñs: frigidus est in primo: & hũi dus ĩ scd̃o: licet apud quosdã dicat̃ tp̲atus: uentrẽ mollificat. & cito di gerit̃. bonũ. n. generat nutrimentũ licet paruũ. Itericis & hñtibus epar calidũ & opilatũ: beneficiũ pręstat. Eius semen cum aqua calida colericis datum uomitum prouocat.

De Acetosa. Cap. XI.

ACetosa herba ẽ q̃tuor hñs spẽs duabꝫ maioribꝫ nõ utimur uel raro in ferculis: scilicet lapacio acuto p̲uo: & rumice magna: Aliis autẽ duabꝫ utimur & insalaticiis et sucis cũ zucharo conditis: quaꝝ una oritur in locis nõ fertilibꝫ sed arenosis folia habens ad similitudinẽ unguis pollicis: quę dum crescit & uidetur

a sole acqrit aliquas uenulas rubeas in stipite & foliis: & uulgariter dr̃ herba salsata. Alia spẽs oritur in ol cis fructiferis: & habet similitudinẽ trifolii pui: & dr̃ acetosella seu alle/ lugia. & quidã ꝙ ex succo istius fit robderibes qđ est in uirtute syrupi acetositatis cytri: q tm̃ laudat̃ in pe stilenti tpe. Istę duę species acetosę frigidę sunt & siccę in scđo gradu. hũorẽ generãt laudabilẽ. remouent stomaci fastidiũ. acuũt appetitũ. sitĩ extinguũt. & uirtutes cordis cõfor tatiuas inferũt. Syrupus factus cũ suco eaꝝ & zucharo: in uirtute exi stit syrupi de cytro: & magnã util/ tatẽ facit calidũ hñtibꝰ epar. ambę istę uẽtris colerico fluxui & rasurę intestinoꝝ conferũt. Conferũt etiã dolori dẽtis ex materia calida si ex decoctiõe eaꝝ os collauat̃. Ablutio

insup ex illa℞ decoctōe pruritui et scabiei iuuamtū pstat. usus ha℞ da arū spērū ī ferculis ad similitudinē ole℞ seu in īsalaticiis ī ęstate et tpe pestilentię optimus quidem est. Et similiter etiā ros: aut syrupus eius.

De Acrumīe. Ca. xii.

Acrumīa multa℞ sunt spē℞ quę simul ī uno cap. bonū est ōnder sed prius parūp trāsgrediar ꝓpter diuersos effectus rerū ex difformi apꝓximatōe ad nr̄m corpus. sūt. n. q̄dā quę si cōedant sanguinē bonū ꝓ nutrimto gnānt. & bonos in nr̄o corpe effectꝰ īducūt: sic allia: cępe & similia: q̄ si ad modū ēplastri ab extra supponāt cutem ulcerāt. & si sup uulnus ēplastrēt uenenosū īducūt effectū. Sūt aūt quędā quę comesta & bibita fiūt uenēa & mortē īducētia: ut argentū uiuū: cerusa:

plumbū: & similia: que si epictimant̄
& emplastrent̄ abextra nullū nocu
mentū faciūt: nisi fortasse p frequē
tem & diuturnā appositionē: ut te/
stant̄ mulieres: q̄ illoꝝ epictimatibꝫ
pulcriores uideri uolūt: qbꝫ tandē
senescētibꝫ dētes cadūt: aut altera
ratōe nigrescūt. Quedā aūt ītrīsecꝫ
sūpta & extrīsecus posita: bonū in/
ducūt effectū. Et cā q̄re cepe & al/
liū abextra ulcerāt: abintra nutriūt
assignat̄: qa res q̄ in nr̄m corpus uir
tualit̄ opant̄: nūq̄ suū īducerēt effe
ctū: nisi a calore nāli nr̄i corpis p̄us
de potentia reducerēt ad actū. Vn̄
cepe & sal carnē uiuā ulcerāt & cor
rūpūt. & carnē mortuā a putrefacti
one cōseruāt. qa non est ibi nālis ca
lor reducēs illoꝝ ulceratiuā: potēti
am ad actū: sicut ī iuuētute. & a re/
misso qdē calore uirtus ulceratiua

Cebolla mala

allii & cępe ad actū reducitur: ideo abextra posita ulcerant. Sed si su-mantur abintra: ubi calor naturalis est acutior: consumit & resoluit eo-rum uirtutem ulceratiuā: & corpu-lentum quod remanet ī sanguinem et nutrimentum conuertit: et adiu-uatur calor intrinsecus ne ulcerent antequam talis uirtus resoluat̄: quia plurimum acrumina cum aliis mix-ta cibariis comeduntur & cum hu-moribus in stomacho commiscent̄: nec in uno loco ligata continuo ma-nent sicut de extraappositis dice-batur. Sed argentum uiuū: cerusa: & huiusmodi: contrarię sunt dispo-sitionis: quia ex dēsis & compactis partibus componuntur: vnde indi-gent intenso calore ut eorū uirtus reducatur ad actum: et iō abextra approximata non ulcerant propter

remissum esse calorē cutis. neq̃ ha-
bent ꝑtes acutas & penetratiuas in
poros cutis sicut cępe & alliū sed si
abītra sumāt̄ ad ītensum calorē de
ueniūt sufficientem eoꝝ potētiam
in actum reducere. Vnde aut malos
effectus: aut morem inducūt scd̄m
determinatā uniuscuiusq̃ potentiā
Sic ergo dum dicit̄: ꝙ alliū cępe &
similia sunt ulceratiua: ītelligit̄ si ab
extra in cute epictimentur: licet de
quibusdam intelligat̄ dum ad intra
sumūtur. Non est igitur mirandum
si res quędam: ut allia: cępe & hm̄oi
adintra sunt cibus: & abextra uene
nū. & quędam ut argētum uiuū: ce
rusa: litargyriū: & similia: abītra sum
ptę: sūt uenenū. & abextra sanitatē
īducūt ulceribꝰ supꝑositę. Redeun
do tādem ad ꝓpositū: unī digressio
ortū habet: primo de allio dicatur.

abolta yajo

v.ely

Alliū calidū eſt & ſiccū in prīcipio qrti gradus: ulceratiuū & aduſtiuū eſt. Nimius uſus eius caput grauat dolorē īducit. & uiſū debilitat. cor pibꝫ calidis magis nocet. ſed coctū & elixatū n̄ tm̄ calefacit. rectificat nocumētū aq̄x. uētoſitates expellit. & ē tiriaca frigida ſ ɔplexōeſ hn̄tibꝫ uermes īterficit. flematicos hūores reſoluit. uentrē lubricū tenet. uocē clarificat. & guttur ab oī īmūdicia abſtergit. doloribꝫ pectoris: & tuſſi antiquę ɔfert. coitū ſi ī modica co/medat̄ q̄titate: excitat. ſi in multa: ipm abſcindit. qa eius materiā ſua caliditate & ſiccitate reſoluit. mor ſui uenenoſoꝝ & canis rabidi bonū iuuamētū pſtat. Cępe calidū eſt in q̄rto: hūidū ī tercio. & rubeū calidi us ē albo. & crudū calidius ē decoc. to. nutrimētū gnāt groſſū & paruū

ſed ex decocto generatᷣ plus et mi-
nus malū. et eſt apitiuū: abſterſiuū:
inflāmatiuū etiam ſitis inductiuū.
Plurimus eius uſus capitis dolorem
& grauedinē gn̄at. qn̄q; terribilia in
ducit ſomnia. et ītellectui nocumē
tum p̄bet. malos in ſtomaco hūoreſ
producit. et ſaliuā multiplicat. Si in
modica comedatᷣ q̄ntitate: ſtomacū
debilē confortat. et appetitū īducit
libidinē incitat. et eius materiā ſua
hūiditate auget. et ſuppoſitū apit
emoroides. Cōtra uenena et corru
ptiones aquarū allio ſimilis exiſtit.

Porrū calidū eſt in tercio: ſiccū in
ſecūdo. Eius uſus capitis dolorem
inducit. et facit uidere ſomnia mala
dentes et gingiuas corrumpit. ī eis
dolorem facit. et uiſui nocet. Suc9
eius ſanguinem de naribus ſtringit
ſi cum aceto: thure: & oleo roſato

immittat. Crudum eructuositatē acetosā remouet. epatis opilationē apit. Bonū est ipm post lactucas: portulacas: & olera frigida comedere. cannā pulmonis abstergit. confert pectori: & emoroidibus: & pprie decoctū. Ideo nocet hn̄tibꝰ renes ulceratos: aut uesicā. ipm & semē eiꝰ incitant coitū. & contra uenena uirtutē alliorum hn̄t. scalognę spēs acru minū sunt. & ī uirtute cęparum exn̄t.

Radix est rafanus domesticus. Plures qdem habet spēs rafanus. Vna qdē est domestica: quā absolute radicem dicimus. Scda est hn̄s folia crispa sicut radix: sed est acutioris caliditatis: q̄ uulgariter ramoracia dicitur. Tercia species habet folia magna & lenia ad similitudinē enulę & in quantitate & forma. Et est acutior omnibus: Et napi et rapę

fere ſunt iſtarū ſpēꝝ ut infra dicet̃.
Oēs autores uolūt ꝙ quęlibet rafa
ni ſpēs ſit calidę cōplex ōis ſcd̃m ꝙ
magis uel minꝰ de acuitate pticipat
sed ſunt ī hūiditate & ſiccitate diſ
cordes: qa qdā ex autoribus dicūt
ꝙ ſunt hūidę: & qdam ꝙ ſunt ſiccę
Veꝝtñ uidemus ꝙ plus de hūidita
te pticipant. Radix & oīs rafanus
minoris nutrim̄ti q̃ rapę ꝓpter ma
ius acumē durę digōis: & ſtomacho
nocet: uētoſitatē cōmouet. & eruc/
tare facit. Si añ cibū comedat̃ non
pmittit cibū fundo ſtomaci adhęre
re: imo ip̄m ꝓpter uentoſitatē ſub/
leuatū retinet: & natare facit: dige
ſtionē ꝓlongat & ad uomitū p̄parat
& ꝓprie decoctio corticis eius. Si
poſt cibū comedat̃: lenit uentū: & ci
bū melius digeri & penetrare facit
& uētoſitatē ſurſū aſcēdētē minuit

ponte

Si coctus comedatur: confert tussi antique & pfocatiōi que ex fungis mortiferis fieret. Oīs p̄terea rapha ni spēs flema īcidit. & renes & uesi cam a grossis hūoribꝫ lauat. lapidē in ipīs rūpit. & urinā puocat. Et fo lia ei9 digōem & appetitū adiuuāt Confert morsui uipe: & morsui cor nute. & īterficit uenenosos uermes Et si ponat̄ frustū sup scorpionē mo ritur: & maxīe si sit raphanus silue stris aut eius decoctio. & si quē mo morderit scorpio nō nocebit si pri us raphanum comederit.

De Aniso. Cap xiiii.

ANisum calidum in primo: siccū in tercio. semen eius per se aut confectum cum zucharo est reso lutiuū uentositatū. & melius est ut post cibū sumat. Oris odorē bonū

facit. & uapores reprimit. apit pectus. & epatis aut splenis ex hũoribꝫ opilatões ĩductas remouet. ꝓuocat urinã. irritat coitum. stipticũ est & dolori capitis ꝓdest. & adiuuat ad expellendum nocumenta neruoꝝ.

De Agresta. Cap. xiiii.

Agresta frigida in tercio: sicca in scđo: stiptica est. stomacũ cõfortat. appetitũ ĩducit: si ex caliditate fuerit defectus. epatis calorẽ extinguit. & sitim remouet. uomitũ & uẽtris fluxũ restringit: minus tñ si decocta comedat̃. Sucus eius ad spissitudinẽ mellis in sole redactus ad ꝑdictas intentões in condimẽtis & saporibus bonus est. Fit ex ea syrupus cõtra uenena calida & febrẽ pestilentialẽ uirtutẽ hñs: sitĩ remouẽs & supradcãs conditiões obseruans.

Agresta

vinagre

De Aceto. Cap.xv.

ACetũ ex diuersis ptibꝫ est cõpositũ ex calidis acutis: sed frigide dñant̃ illis: & itense est siccitatis. Quidã ex auctoribus dicũt ꝙ licet multũ frigidas ptes hẽat: tñ ꝓpter calidas cũ illis admixtas frigidũ est ĩ primo: & siccũ in tercio. Et qdam dicũt ꝙ frigidũ sit in secũdo Acetũ cũ rebꝫ frigidis ĩfrigidat: & si ĩ modica q̃ntitate cũ rebꝫ calidis misceat̃ calefacit ꝓpter eiꝰ uirtutẽ penetratiuã facientẽ res alias penetrare: & ĩimicũ neruis ꝓpter eius frigiditatẽ & mordicationẽ: & ꝓpter sui penetrationem: qua mediãte alii nociui hũores ad neruos transeunt Ideo paralaticis: spasmosis: & podagricis nocet. Nimius eius usus debilitat uisum: libidinem refrenat: eius materiam fortiter diminuẽdo.

Aerē putridū ſi aſpgat̄ rectificat: & nocumētū putridaꝝ aq̄rū remouet Licet.n.agreſta eſt acetoſa: granata ſucus aranci oꝝ & citroꝝ ſint maio ris frigiditatis ĩductiua q̄ acetū: nō ſunt tñ fortia ad ĩfrigidandū qa pa rent ꝑtibꝰ acutis & penetratiuis. ĩn Galienus q̄rto de ſimplici medicina inqt: ꝙ uolētes ſtōacū & ypocūdria exardētia ĩfrigidare: melius ē ſucū agreſtę & ſimilia dare q̄ acetū: quia nō eſt eoꝝ frigiditas uiolenta & ul ceratiua: nec cū mordaci caliditate admixta. Ex quo ſequit̄ ꝙ uolentes mēbra remotiora nō ſic ſtomaco ui cina ĩfrigidare cōueniētius ē acetū qa in ſeipo uirtutē hēt q̄ ſibi uiam facit ut ad remota loca dirigat̄: Et ꝓpter has cās acetū macrefacit ex tenuat & diſſoluit corpa & ꝓprie ſi uſus eius ſit plurimus. Acetū ꝓdeſt

colericis & nocet melancolicis: quia melācolicos & adustos hūores gnāt Ideo leprosis & scabiosis nocumtū infert. adiuuat digōem. appetitum ꝓuocat & flemati aduersat: ipm in cidendo & corrodēdo malisq; repu gnat hūoribꝯ ad stomacū fluētibꝯ. confert adustiōi ignis & eius dolori uelociter subueuit. supīfusum mor sui uenenosoꝝ ꝓdest & bibitum & odoratū. Confert illi qui sumpsit in potu opiū: iusqanū & similia. In lau dibus inqt Auicēna. Aceto ꝑterea uti ī cibis & potibꝯ ē a pestilentiali nocumīto securatio. Aceti decoctio minuit eius frigiditatē & ꝓprie cū modico admixto melle. Veꝝtn̄ si in uno petito aceti bulliat una libra passulaꝝ: fere saporē nō ꝑdit: & ma xima suorum nocumītoꝝ quantitas remouetur.

Dcagua

De Aqua. Cap. xvi.

Aquarum melior est illa. que cum clara sit. neque colorē: neque odorem. neque saporem habet. quia hee sunt passiones mixte. & inter ceteras leuioris sunt ponderis. que etiam propter suam subtilitatem et raritatem cito ad ignem calefit: & . cito ad aerem infrigidatur: in qua coquūtur res citius & dissoluuntur: & cito ab stomacho & hypocūdriis descendit. Eius quidem leuitas cognoscitur aut per pondus equalis mensure. aut per infusionem duorum pannorum lini nitidorum seu filtri et coti nitidi: Illa cuius filtrum citius exsiccatur. et post perfectam exsiccationem nitidius & minoris est ponderis melior existit: Inter cetera elementa hanc habet proprietatem sola aqua. quod genere potuū

de aqua pura

nota et ciboꝝ ingreditur. Ex multis insu/
per rebus aqua maliciam et bonitatē
acquirit. ut ex sua origine. ex loci sta
tione: ex decursu. ex decoctione &
reꝝ admixtione. ex sua origine aque
fontium sunt meliores. et fons cuius
aqua erit ex terra pura est melior q̈
ille cuius aqua erit ex barena lapillo
sa. quia est humilior purificatior et
subtilior. licet petrosa aqua sit mino
terrestri putrefactioni parata: Aqua
etiam melior est: que ex meliori mi/
nera oritur & pertransit. nā aqua que
ex minera aurea aut argentea meli/
or erit ea que minera plumbi aut ni
tri. aut salis: aut aluminis: et similium
scd̄m ergo quod melioꝝ uirtutū est
minera. sic erit oriens aqua melior
Nec est presentis intentionis uirtu/
tes aquarum mineralium dicere quia
illud ad curatiuam medicine partem

pertinet: Aque preterea stātes peores sunt currentibus. et citius in terrestri putrefactione alterabiles et : tanto peiores quanto sunt sup fortulentiori luto palustrali iacentes. Aqua puteo℞ que permanens est et uoraginibus terre uicinior. peior est q̃ aqua fontium. & melior q̃ aqua paludium . tamen extractionem aquę a puteis & agitationē aqua putei melioratur: inde est ꝙ pauci pisces in puteo aquam meliorant ipsam continue agitando. & quia etiam ex uermiculis et partibus putrescentibus nutriuntur. Magna autem piscium quantitas ipsam corrumpunt: et ideo non ita bonas habent putei & cisterne aquas. ex quibus non est fręquens aquarum extractio. Ex aquis currētibꝰ meliores sunt. que detecte

no
mala est

no

et euentate decurrũt: et ex aque/
ductibus rectis peiores sunt plum
bei. quia ad dissinteriam et uẽtris
fluxũ corpus preparant. et ex currẽ
tibus aquis detectis meliores sunt
in magna quãtitate et ueloci cursu
currunt. ut magna flumina: et meli
ores sunt que super bonum lutum
nõ fetidũ nec palustrale decurrũt.
q̃ que super lapides. licet quidam
autores contrariũ dicant. non ta/
men bene. quia bonũ lutũ curren/
tis fluĩs aquã purificat: humiliat. et
subtiliorem efficit. qđ lapides non
faciũt. et ꝓpter hoc quãto distan/
tiores ꝓcedũt fluuii a suis fõtibus.
tãto sunt meliores si cum tp̃e eoꝝ
aqua bibatur. quia tales aque sunt
magis mote. et ex luti mixtura rup
te et humiliate. nec illico dũ ex flu
mine accipiuntur bibende sunt re

positis in magno uase quiescenti/
bus descendunt partes lutose per
aquam: in cuius descensu ducūt si
mul grossiores aque partes ad resi
dentiam in fundo uasis: et illa que
super hypostasin remanet. est pu/
rissime aque ꝓpinquior et similior
et conformitatē habet aque ad ig
nem decocte. que residentiā gros/
saꝝ partiū fecit per sequestratio
nem hypostasis. Ideo apud quos/
dā autores antiquos ꝑcipitur: non
esse aquam putei cū aqua fluminis
admiscendū. quia aqua putei licet
sit lucida et clara. est tamē grossa
et cruda. nullā faciēs residētiā. et
aqua fluminis habet ꝑtes lutosas.
que in ipsa subtiliata residerēt. sed
cū illa admixta impedit descēsus
et nō fit residētia. & ideo licet aq̃
fluīs sit melior q̃ aqua putei. tamē

Sola aqua pura de semper.

utraq̈ est melior p se sola q̄ ambe simul mixte. et ppter has causas aqua ex decoctione bonitatē acquirit. quia licet in decoquendo quedā subtiles aquę partes resoluant̄. tamen ex ebullitione rarefit aqua. et dissoluitur quodā ea ex frigore ↄgelatū fuit unde dum quiescit ptes grossiores possunt rarificatam ex igne aquam findere et inferius descendere. qđ ante decoctionem facere non poterāt: ignis quidem nō subtiluit aquā. quia de natura calidi ē. subtiles ptes resoluere sed grossas aq̄ ptes a subtilibꝰ sequestrat. un̄ descēdere possūt in aqua sup residētia natāte q̄ subtilior leuior & purior existit. nec obstat q̄ sit grossior aq̄ cocta q̄ cruda ex eo q̄ sit obscurior et turbulentior. qa multum differt diafonitas & opaci

citas a grossitie et subtilitate: cris
tallus enī diafonior et lucidior ē.
q̃ aq̃ talis. et tamē grossioris exis/
tit substātie: Aque pterea cisterna
rū q̄ ex pluuiis colligūt. licet non
sint in bonitate aquaꝝ fontiū & a/
liquale impedimētū pectori et uo
ci prestēt: tamē si in bona quātita
te et in multis colligantur cisternis
electioꝝ exiſtūt uirtutū. qm̄ sunt
leues subtiles minus huīde et mi/
nus inflātiue q̃ reliqꝫ. et aliq̃ hn̄t
stipticitatē et membroꝝ ꝯfortatio
nē: nec stomacho aut epati nocent
sed potiꝰ ꝯfortāt. attēdēdū tn̄ est
qa ꝓpter eaꝝ subtilitatē fuerūt. n.
ī subleuatōe uapoꝝ in nubibꝰ ge/
nerate adueīt putrefactio. ideo qn̄
ī estate modice sūt et ad fundū ad
ueniūt cisternaꝝ putrescūt. & tūc
ab eaꝝ potatōe cauendū est. quia

et febres ꝑpat. et humores nostri corpis putrefacit. Sed tali putre/factioni acetū et acria opponūtur: cū aq̄ sit simplex elemētū. aut simplicitati ꝓpīqua nō exhibet eis potus ut nutriat. qa aqua nō digerit digestio enī passio mixti. nec pōt aq̄ in mēbro uiuētis loco depdite et resolute ptis reponi. nūq̄ aqua cū elemētū sit posset in sanguinē ꝯuerti. quē oportet ex quatuor e/lemētis esse cōpositum. sed potus aquę aliaꝝ existit uirtutū. qa nutrimētū liquefacit et subtiliat. eiusq̄ substātiā rectificat et ipm ad mē/bra penetrare facit. et sua huidita te et frigiditate restrīgit. Caloris aūt naturalis aut accidētalis acu/mē sitī remouet et cannā cordis resoluit. et sic per accidens dicimus aquā ꝯfortare naturā in actōe sua

Aqua pura nocet paraliticis· spas/
mosis: podagricis: et omnibus frigi
das complexiones hn̄tibus. nocet
et opilationibꝰ epatis. et nimia eiꝰ
assumptio post magnum & calefaci
entem laborem inducit hydropi/
sim. Decoctio aut mixtio uini cū
ea aut mellis dispumati omnes fe/
re malicias aque remouet. a pota/
tione tandem aquę turbide pure
cauendum est. quia epar opilat. et
lapidem in renibus generat·

De aromatibꝰ. c. xvii.

Aromata quibus in ferculis
et saporibus communiter
utimur. sunt piper. crocum.
cinamomum: gariofili. nux musca/
ta. zinciber· et cuminum: de qui/
bus bonum est in uno capitulo di/
cere. Piper cum sit trium generū.

proprietates

ſcilicet longum piper: album et ni
grum, fere eiuſdem ſunt uirtutis.
tamen calidum et ſiccum eſt in fi
ne tercii. ſed quidam dicunt in pri
cipio quarti. confortat ſtomachū.
adiuuat appetitum. digeſtionem p̄
parat ſi in debita proportione uta
tur. neruis infrigidatis. tuſſi anti
quę et dolori uentris confert: et
urinam prouocat. uſus tamen eius
in hieme potius q̄ in eſtate lauda
tur. et proprie frigidam complex
ionem habentibus Crocum calidū
in ſecundo: ſiccum in primo. multi
uoluerunt ꝙ crocum nunq̄ humo
rem alterat: immo cum temperan
tia eum conſeruat: et a putrefacti
one rectificat. moderatus croci
uſus atq; difficultat anhelitus au
xilium prebet. epatis opilationes
aperit: et licet ſtomachum ſua cali

crocum

ditate et stipticitate cōfortet. nau
seam tamen facit. appetitū deiici.
quia acetositati que appetitum in
ducit opponitur: dolorem capitis
quandoq; efficit · et cū uino bibitū
somnum et ebrietatē inducit. sed
crocum sua proprietate cor uehe
menter confortat: et specialem uī
letificandi infert : illuminat spiri
tus. et ad exteriora membra dila
tat: intantum q aliquando multi
tudo sue commestionis cū letitia
ad exteriora spiritus dispergit fon
tem naturalis caloris derelinquen
do · propter quod quidam dixe
rūt. q sumere mediam unciam de
croco mortem ridendo et letificā
do inducit. Cinamomum est cali
dum et siccū in tercio oēm putre
factionē et humoꝝ corruptōnem

cinamomum

e l b y

rectificat. stomachum confortat.
epatis opilationem aperit. et eorum
digestiuam uigorat. catarro cōfert
et uentris uentositatem expellit.
uisum acuit. tussi et pectori auxili-
um prebet. et sua tiriacali uirtute
morsui uenenosorum bibitum aut su
perem plestratum confert. gariofilo
calidus et siccus in tercio. corpo-
ris odorem bonum efficit. uisum
acuit: stomachum et epar confor-
tat. appetitum inducit. et uomitū
sedare facit: nux muscata calida ē.
et sicca in secundo. epar et stoma
chum atque splenem confortat. uri-
nam prouocat. et uomitum probi-
bet: atque oris odorem bonum effi
cit. zinciber calidū est in tercio et
siccū in secūdo. et in ipso ē huīdi-
tas superflua. cuius signū ē quod cito tar
latur et putrescit hn̄tibus frigidū

garriofoli
sclanos

nux muscata

Zinziber

ſtomachum & ępar confert. eorum humiditatem & prope ex fructibꝰ inductam exſiccando digeſtum adiuuat. atq; uentrem lenem facit: & morſibus uenenoſoꝝ auxiliũ ꝓbet Cuminũ calidum eſt in tercio. ſiccũ in ſcđo: uentoſitatẽ diſſoluit. dolorẽ et uẽtris tortionẽ placat. urinã ꝓuocat: et diſtillationi eius auxiliũ ꝓbet: nimius tamẽ uſus eius citrinat faciẽ. immo ypocrite ad fumũ cumini in prunas ꝓiecti manuſ et faciẽ retinent. ut paleſcãt et uideãtur populo ieiunãteſ. Anatiſ caro quere in c. infra de carne. Agni caro in. c. infra de carne. Anguilla in lr̃a. p. c. de piſce: Arancia in lr̃a c c. de citro. Allium et romaraccia dictum eſt ſupra capitulo de acrumine: caro alande: anſeris anatis: et auium in capitulo de carne.

cuminus

anatis caro

De basilico ca.xviii.

Basilicū calidū est et siccum in primo: licet sit in eo aliq̄ humiditas nō bona. multaꝝ ē speciez. sed lauda bilius est gariofilatū minutoꝝ foliorum. et semē eiꝰ uirtutē habet cordialem: cerebrū et nariū opilationes aperit: siue comestum siue odoratū aīam sua aromacitate letificat. emoroidibus et cordis tremori confert. Supfluus eius usus nō est laudabilis qa sanguinem turbidū et melencolicum generat. et quibusdā eius odor capitis grauedinē inducit. iniuste tñ uituperatur basilicum. q ex eiꝰ foliis generetur scorpio. sed ut galienus uult repiūtur scorpiones iuxta basiliconē. nō q ex eo generent sed q libenter ad ipsius odorē cōcurrunt.

De boragine. ca.xix.

Borago calida ē & huīda ī pmo & ē una ex spēbꝫ buglosse: letificat cor eiꝫ substātiā & sanguinē mūdificādo. cū uino exbibita cordis tremorē curat. et oībꝫ passionibꝫ ꝯfert. cū melle et aqua decocta. ulceribus oris. tussi. et aspitati pectoris auxiliū pbet. laudabiliorē generat sanguinē. dispositionibus melencolicis pdest. usus eius et florum suoꝝ in insalititio et ferculis laudabilis est.

Buglossa alias lingua bouis: ca.xx.

Buglossa dicitur lingua bouis. et est in uirtute boraginis. uerūtn̄ auicēna credit apud nos certe non reperiri. sed utimur herba buglosse simili.

De Beta. cap: cxxi.

letificat cor

en ensalada

lengua buei

e4e

bledos. enrelgas

Beta
bledos

BEta calida est et sicca in pmo Verūtn ptes frigidas et humidas habet. est opilationū aperitiua uētrē aliqualiter soluit. et lubricū tenet. si cū aqua prime decoctiois comedat: sed illa abiecta postmod recocta uentrē restrigit. nutrimētū eis puū. et nō laudabile: ppter quādā eis salsedinē stomachū mordicādo: ideo cū dulcibꝰ aromatibꝰ et lacte amigdolaꝝ comedēdū est

De butiro. cap. xxii.

demantera

BVtirū calidū est et humidū in primo. multi & impinguatiui existit nutrimēti: eis tamē superfluus usus stomachū debilitat. & ad flematicas prepat egritudines. Si in cibis cū amigdolis et zuchro admisceretur maturat catarrum. & tussi frigide & sicce confert sed cum linitur per se super pectus

et stomacho sputui et uomitui san
guineo et sanioso auxiliū pbet. cō
fert morsui uenenoꝝ: et sumere ip
sū est tiriaca uenenis oīb9 in potu
sumptis.

De citro. cap. cxxiii.

Citrū quatuor diuersas habet p
tes cortex citri calidū est ī p
mo licet dicat̄ ut sit calidū & siccū
ī scđo. cortex & semē ei9 cordialia
sūt & aīam letificātia. & similiter a
cetositas ei9 cor cōfortat. & pprie
dū ad calidū distempatū foret. cor
tex citri oris odorē efficit bonū. &
ab humoꝝ putrefactōe pseruat ita
q si cortex siccus ponat̄ inter pan
nos. illos a tineis pseruat incolumes
pulpa ei9 cruda est & inflatiua &
mala stomaco. et difficilis digestio
nis dolores uētris ppat. sed ɔfecta
facilioris est digestionis: & cōfert

cidron
ß limon
clarvuon
confsrta

L

gutturi et pulmoni. acetositas eius
cū hoc ꝙ cor ↄfortat: uentris fluxū
& uomitū colericū restringit. ap/
petitū prepa t. caumata et febriles
calores extīguit. fit ex ea sirupus
magnaꝝ laudū in cura ad p̄seruati
onē pestilentialis febris. acetositas
tn̄ nocet neruis. et est mala pecto/
ri. uerūtamē acetositas citri super
empectigines pānos et lentigines
faciei fricata ad eaꝝ remotionē ad
iumētū p̄stat. qđ ostēdit si pannↄ
attramēto madefactↄ cū citri ace/
tositate fricet̄ ad pristinū redit co
lorē. semen & cortex eiↄ seu bibat̄
seu liniat̄ optimā ↄtra omne uene/
nū ꝓprietatē hēt. poma q̄ arancia
appellāt̄ & limones in acetositatibↄ
suis cū acetositate citri similitudi
nē hn̄t. cortices aūt ipsoꝝ et semīa
etiā nō sūt tāte uirtutis sic̄ ī citro

limones

Citonium frigidum in primo: siccum in secūdo. qđ quando nō est perfecte matuꝝ stomacum grauat et est difficilis digestionis. et que muza sunt aut acetosa sunt nociua. licet ad fluxum uentris acetosa sunt meliora. & melior modꝰ eius cōmestionis est dū concauatur extrahēdo semen eius. et implendo melle aut zuchro et supponit̃ in primis prius ip̄m in luto aut stuppa īfusa in aqua circuire. multum quidem confert stomacho ne humorem aliū de recipiat. appetitum inducit. et ipsū ut sirupus eiꝰ ebrietatē remouet si post crapulā sumat̃: ꝯfert etiā asinati et pectori. et asp̄itatē gutturis et cāne pulmonis lenit, ꝓprie mutillago sui semīs et sputū sanguīs prohibet.

Sentomo

Citonium quidem per se se scriptū est. quando enim sumitur ieiuno stomacho ante cibum: stomachum confortat et uentrem stringit. quādo uero sumitur post cibū bonum sigillū in stomacho facit. & ꝓpter stipticitatem eius cibum cōprimendo. soluit uentrem. & si in multa quantitate comedatur cibū indigestum descendere facit. Et hęc est fere cōmunis regula ciboꝝ stipticoꝝ. qui ante cibū sumpti uentrem stringunt. post cibū uero fluxibilem reddūt.

De Castanea. Cap. xxv.

CAstanea calida est ī primo sicca. in secūdo est magni et boni nutrimenti si bene masticetur. et si bene digeritur inpinguat & appetitū confortat. sed melioris nutrimenti est si castanea: comedatur

cum melle aut cũ zucharo apud habentes flematicas complexiões Castanee tamẽ dure sunt digestionis. & uentrem inflant. aliqualem uentositatem generãdo. sed aliquãdo cerebri grauedinẽ inducũt ꝓpter difficultatem digestionis: et fumũ eaꝝ in stomacho conclusum. assatio ab eis nocumentũ & stipticitatem remouet. quia eaꝝ corpus rehumetatur et lenificatur. ut contemperent pectoris & corporis siccitatem. et urinam prouocant. si in aqua tepida reinfundatur. Quidã ex autoribus blaffemant castaneã ꝙ in nutrimento similis existit glãdi: unde dicũt ꝙ castanee nõ sunt hominibus. sed porcis nutrimentũ

Crisomula alias muniace.
Capitulũ. xxvi.

Yalung castanee non sunt ... porcis nutrimen

De grisomula
Sunt mala

CRisomula sunt muniace. uel parua persica. et sunt frigida et humida in secundo. grossum et uiscosum generant flema. et uentrem cõmouent et inflant. et eorum nutrimentum uelocis est putrefactionis. inde ad febres putredas preparant. Infusio tamen eorum sitim remouet. et febribus acutis confert. Conueniunt stomacho ipsum confortando magis quam persica: licet quidam dicant quod nocent stomacho calorem naturalem extinguendo. et uerum est de stomacho frigido sed modus corrigendi eorum nocumentũ est. ut sumatur ante cibum. et post ipsa sumatur anisum & mastix cũ uino puro ueteri & odorifero. aut uua passa: et habẽtes stomachũ frigidũ sumant mel. Si aũt post cibum accipiantur: stomachum sup-

natāt. et in putredinem ɔuertunt

De Cappari. cap. xxvii.

Capparis calidꝰ ē et siccus ī scđo. pui ē nutrimēti. ɔfert stricture pectoris. apit opilatōnes splenis et epatis. et ꝓprie splenem cōfortat et clarificat euacuādo ab ea materias grossas: et melancolicis urinā ꝓuocat. lūbricos īterficit et coitū excitat. et ɔtra uenenum tiriacalē uirtutē habet. et usus eiꝰ cū aceto est multum laudabilis in pestilenti tpe. & acetū corrigit nocumētum eius.

Scalcaparras

De cucurbita. c. xxviii.

Cucurbita frigida ē et huīda ī scđo. nutrimētū generat flematicū & paucū. velociterq̧ descēdit. stomacū humetat sitī extīguit calidis cōplexionibꝰ cōpetit. frigi

Lm

dis uero cōtraria est. uerumtñ ex natura cucurbite est tales generare humores quales res secū admixte. cū calidis quidē rebus calidos humores generat. et cū frigidis frigidos: ut cū uino citonioꝝ aut granatoꝝ. et cū agresta est bona calidā cōplexionē habētibꝰ. sitim extīguēdo et naturalē calorē refrigerādo. & cū aromatibus et melle frigidis cōplexionibꝰ cōfert. ferculū eiꝰ cōfert tussi et dolori pectoris. et frigiditate stomachū et intestīa infrigidat. et quādoqꝫ dolores corporis generat. Si aūt post elixationem fricatur remouetur huīditas eius supflua. et sic cū succo agreste aut aromatibꝰ cōdiri pōt: scdm cōplexionis indigentiā. et ē ista ꝑ paratione minus putrescibilis redditur: quia cucurbita per se facilē

humorē generat. ad putredinē et frigidū extinguit ardorē u[illegible]ne: et ipsam prouocat et maxime semen eius.

De cucumere. ca. xxix.

Cucumer frigidū est et humidū in scdo humores duros & grossos generat. et difficilis est digestioīs. et tarde de stomacho descēdit et ad humorū putrefactionē dispositū ē. unde putredes febres excitat: cibū quē stomacho repit incrudat. ut nequeat a stomacho dissolui: sitim remouet. acumē caloris febrilis extīguit eius aquositas pulpa et semē eius urinā ꝓuocant. et eius ardorem extinguūt. odor eius reuiuiscere facit habentes sincopin calidā et radix sua facit uomitū: folia aūt eius cōferūt morsui canis rabidi

de cocombro

L iiij

Citrulli. cap. xxx.

Citrulli multũ cucumeribus similes existũt. sed frigidiores et grossiores humores generãt. & magis nocẽt stomacho et lõgioris digestiois sunt. citrulli p uenas discurrunt crudi. et ad diuturnas febres corpa disponũt. et cũ nimiam morã in stomacho faciũt neruositati stomachi magis nocẽt. & nimius uso eio uenenosoꝝ humoꝝ corruptiõem ꝑpa nt. medulla eoꝝ perfectiorẽ generat humorẽ. uirtutes ad sitĩ extĩguẽdã ad acumẽ febriũ & ad urine ꝓuocationẽ similes sunt cucumeribus. de cerezas cxxxi

De rasa frigida sunt in primo: et huĩda in scdo. et sunt triũ speꝝ. scilicet dulcia acetosa magna. et acetosa parua: Dulcia et acetosa magna malos generãt huões

Scent ũi mali sunt

Cerasa

ſtomachū et inteſtina grauātes ap
tiſſimos: et putrefactionē et uermi
um generationem. unde ad febres
putredas corpo ꝑpāt. acetoſa mag
na ſunt peioris qualitatis. et maio
rē in ſtomacho grauedinē inducūt
acetoſa ꝑua meliores generāt hūo
res. nec tantū hn̄t ꝗ huīdo putreſi
cibili. aliquali tn̄ ſtipticitate ꝑtici
pāt: colorā reprimūt. ſitī extīguūt
et appetitū īducūt: et meliora ſūt
q̄ ſicca uſui reſeruāt̄ ex ſucco eoꝝ
ad ſolē exſiccato et ꝯſeruato in ui
terato uaſe fit bonus ſapor: ſi cum
aceto aut ſucco arācioꝝ aut agreſ
ta diſtēpetur et tn̄ inter cetera ſa
poꝝ blādimēta maxime incitat ap
petitum.

De ciceri. cap. xxxii.

CIcer ē albū rubeū et nigꝝ. al
bū ē calidū in primo et ſiccū

deutere
r[illegible]garos
[illegible]

L6

in prĩcipio primi: licet q̃dã dicũt q̃
sit buidũ. Rubeũ ẽ calidius et siccius
albo et nigrum rubeo. omẽs iste spẽs
sũt melioris nutrimẽti q̃ fabe: hñt
tñ dispositõm ĩflatiuã. et nigrum est
melius uirtutũ q̃ rubeũ et rubeũ
albo. clarificãt uocẽ pectori psunt.
et ut plurimũ bñ nutriũt. et fiunt
sorbitiones ex farina cicerum ĩ dispo
sitionibus pectoris dñt decoqui cũ
aq̃ sue remolitõis & comedi cũ pri
ma decoctõe. qm̃ ĩ brodio existit
melior uirtus cicerum. cicera. n. remo
uẽt epatis et splenis opilatões. co/
lorẽ bonũ et uiuidũ ĩ carne redu/
cũt. lapidẽ renũ et uessice frãgũt.
urinã puocãt. nocẽt ulceribus uiarum
urine: generãt sperma et coitũ exi
tãt. et uermes cucurbitiones q̃ cor
pe soluũt. cicer uiride ĩ stomacho
et intestinis supfluitates generat:

malus est . . .

oris odorē malū efficit. et cicercu-
la ē ī uirtutibꝫ alboꝝ ciceꝝ. nigra
cicera ad opilationes ad rūpendū
lapidē et ad expellendum uermes
sunt meliora: alba uero in augendo
materiā coitus et ꝓuocādo urinam
meliora sunt. lotio cū brodio cice-
rū a scabie et pruritu. cutim mūdi-
ficat.

alba sunt bona ad coitum

De caulibus. ca. xxxiii.

Caulis multaꝝ ē speꝝ. sed. do-
mesticus quo in cibis utimur
calidꝰ ē et siccus ī pº: generat san-
guinē grossum melēcolicū. et qnqꝫ
sōnia mala uidere facit: & nutrimē-
tū eꝰ ē ꝑuū. et nocet aliq̄liť stoma-
cho: sed dū coqť cū carnibꝰ pīgui-
bꝰ et gallīe ē melioris nutrimēti &
meliores sunt caules biemales q̄ es-
tiui: expurgat buōres flematicos
ex pectore guttur lenit et uocem

de . . .

cu . . .

L 7

clarificat. semē eis cū aq̄ lupinoꝝ uermes īterficit. caulis si comedit̄ cū prīo brodio facit uētrē lubricū et urinā ꝑuocat subā eis corpulenta et abiecto prīo brodio aut ꝑ secundā decoctionē uētrē cōstrīgit et maxīe si secū ātiquus caseus recoquat̄ sicut de blete supradictū ē decoctio eis et semē eis retardant ebrietatē et ipsam remouēt. cuius rōm assignat aris. ī ꝓble. ꝓpter eius uirtutē diureticā urinā ꝑuocādo & facit uinū ad uias urine ꝑuocare & lubricare. uñ deficit tāta caliginosa ad cerebrū euaporatio q̄ ebrietatē causabat. succus eis cū uino cōfert morsui caīs rabidi. uerūtñ hec herba quā nos dicimus caulē ꝓprie ē brassica nā caulis ē nomē generis ad oē hastile germē uniuscuiusq; herbe. ꝑ qd̄ crescit ī altū. & q̄a bras

sica hēt plurimū bos caules p quos
crescit et germiat ī altū q sūt meli
ores ptes brassice cōtraxit sibi de
noīatione caulīū ut patet p pliniū
et alios doctos simplicistas ī līgua
latīa ideo uulgares noīant ceteras
herbas ī singulari numero: brassicā
uero caules in plurali.

De caseo ca. xxxiiii.

Caseus qnq fit ex lacte. qnq
fit ex sero. et ē illa que dicit
recocta. diuersificat caseus scdm
q recēs ē aut ātiquus & scdm q sa
litꝰ aut nō salitus ē. recēs frigidꝰ ē
et humidus in tercio, licet quidam
dicunt in primo: et salitus siccus
caliditatem et siccitatem habet in
tercio: et salitus non siccus medio
cres habet uirtutes inter recentē
et antiquum. Melior caseus est
ille qui cū ad suauitatē & aliqualē

de Suoro [illegible]

L b4

dulcedinē declinās nō nis salito sit
īter du⁊ et mollē et uiscosū et fra
gibilē medius existit: qa caseus illo
⁊ extremo⁊ malꝰ ē. & boītas casei
uariatꝰ scdm uarietatē aīaliū ex q
bꝰ lac extrahitꝰ ut ī: ca. de lacte dr
uariatꝰ etiā scdm regiōes & scdm di
uersitates herba⁊ qbꝰ lactātia aīa
lia uescūt. caseꝰ recēs bōi ē et mul
ti nutrimēti. ē et īpīguatiuus & bo
nus cibꝰ hñtibꝰ sputū sanguīs ex
pectore et stomaco iuuamētū fac
licet quidā de illo dubitēt. qa frigi
dis cōplexiōibꝰ nō ꝯfert. caseꝰ ue
tꝰ difficilis ē digestiōis grauatiuus
et malus stomachꝰ et ipo multum
utētes uētris dolorē incurrūt et ē
pauci nutrimēti et ī colericos hu
mores facile conuertibilis et ma
crefacit usus eius corpora. recocta
peior est q̃ caseus recens & q̃ ca

ſeus medius ſalitus: & ē melioris
nutrimēti q̄ caſeus ātiquus. caſeuſ
generat lapidē ī renibꝰ & ueſſica.
& ꝓprie q̄ ē huīdꝰ. & maxīe cū co/
medit̄ cū rebꝰ diureticiſ faciētibꝰ
ipm ad uias illas penetrar̄. & ſic eti
ā petrificat uīcturas podagroꝝ. q̄
uero eēt ad generatōem barenula
rū & lapidū diſpoſitꝰ cauer̄ debet
a caſeo. q̄ ſicut uidemus terrā uiſ/
coſā aut cretā q̄ argilla dicit̄ ī lapi
dē et laterē ꝯuerti apud decoctio
nē fornacis ſic ex huōribꝰ uiſcoſis
et groſſis dū ē calor adurēs in uiis
urine generāt̄ barenule. q̄ inuicem
iūcte lapidē ꝯſtituūt. et ad taliū uiſ
coſoꝝ huōꝝ generatōem aptiſſiūſ
ē caſeꝰ et ꝓprie cū macharonibꝰ la
ganis et ferculis de paſta comeſ/
tus; caſeus uetus aſſatus aut piſtus
et lotus aliquando cū aqua roſata

Lbiij 58

uentris fluxū mirabiliter restrīgit.
et licet hoꝝ nocumētoꝝ sit caseus
uerūtn̄ cū pɔ comestionē pua ex
eo sumit q̄titas os stomachi corro
borat & ɔfortat: eiusq̄ bonū sigillū
existit: ascēsū fumoꝝ ad caput re/
primit. sacietatē et fastidiū ex dul
cibɔ et uētuosis cibis ꝑueniētē re/
mouet. nec uos ɔturbat pr̄ S ꝙ ca
seus ita uobis familiaris existat ci/
bɔ. qa ꝓpter lōgā ɔsuetudinē et a/
uiditatē appetitɔ ad illū in uobis
maxīa ps suoꝝ nocumētoꝝ affert
nā sicut ī regulis generalibɔ dictū
ē cibɔ ɔsuetɔ et q cū appetitu su/
mit: etiā si malus sit meliorem ge/
nerat sanguinē q̄ laudabilior cibɔ
non cum tāto appetitu comestu s.
Immo tante uirtutis existit a pue
ritia comedēdi cōsuetudo ꝙ uene
nū & medicīa uenenosa ī bonū nu

trimentū ɔuertitur. unde apud indos dū malos reges habeāt puelle que pulchriores uidebant fieri ex napello herba uenenosissima a paruissima incipiēdo quātitate quousqꝫ ille puelle comederēt loco cibi. et oēs reges cū eis coeuntes interibant.

De carne c. xxxv.

Caro inter oēs cibos optimi est nutrimēti corpus coroborat ɔfortat et inpīguat: et eiꝰ cibꝰ est ꝓpīque ɔuersionis ī sanguinē & in͞ q multas comedūt carnes & ꝓprie cū potu uini incurrūt repletionem q̃ꝓpter indigēt sepiꝰ flebotbomia aut medicīa solutiua scđm oportunitatē: Boītas et malicia carnis multis uariatē moīs. quos ꝓ sanitatis cōseruatōe attēdere oportet. & pmꝰ modꝰ sumitur ex differētia sexus:

Vide inf. de Veneris. cap. 4° ante finē car. 156

Scd̄us modo sumit ex dr̄a castrati
onis. Tercius ex dr̄a iuuētutis. q̄r
tus ex dr̄a regionū ubi morā tra
būt. et herbaꝝ et pascuoꝝ quibus
aīalia uescūt. Quītus ex dr̄a grassi
tiei et macredinis: aut sanitatis et
egritudinis. Sextus ex differētia tē
poꝝ anni in quibus caro comedit
Septimus ex differentia artificii:
et modi p̄parādi et coquendi. octa
uus ex diuersitate et differētia spe
cieꝝ aīalium scd̄m eoꝝ p̄priam na
turam. Nonus ex differentia & di
uersitate membroꝝ. De prima dif
ferentia cū omnis masculus calidi
or sit et siccior quacunq; femella
sue speciei. uariabitur bonitas car
nis secundum sexum apud uaria
tionem nature specierum animaliū
nam licet ut plurimū caro mascu
loꝝ laudabilior sit carne femellaꝝ

tamē in quibusdā spēbus caro fe-
melle laudabilior existit: sicut caro
capre respectu hirci. et caro galli-
ne respectu galli. De scd̄a dr̄a uide
mus castrata aīalia meliora esse q̄
masculi et femelle spēi. quia mascu
li castrati meliores sunt q̄ femine
ꝓpter naturā masculinā: et melio-
res sunt q̄ masculi: quia ex castra
tione naturalis calor remittitur: &
similiter siccitas et ad quoddā spēi
tꝑamētū castrata aīalia reducunt̄.
nā dū cōpat̄ ad masculos nō ledūt̄
a coitu. quoniā ut de ꝑtibꝫ aīaliū
inqt aristo. aīalia multū coeūtia ci
to senescūt: et exsiccant̄ eoꝝ car-
nes et indurant̄. et naturā senectu
tis acquirūt. et ꝑ cōꝑatione ad fe
mellas nō ledūt̄ a partu aut ouisa
tione. uidemꝰ. n. uaccas capras pe
cudes et huiusmodi nō ꝑturiētes

Le

meliores habere carnes q̃ parturi-
entes. et gallinas nõ ouisantes me-
liores esse. & ideo dicitur ꝙ galline
in hieme meliores sunt q̃ per cete
ra anni tpa: quia in autũpno ut plu
rimũ ouisare dimittũt et propter
has causas etiã femelle aĩaliũ cas-
trate. ut in castratis scrophis & gal
linis que caponisse dicunt apparet.
Verũtamen castrata aĩalia per de-
bilitatũ esse calorem ꝓpriũ multi-
plicãt huĩditates et pinguedinem
nõ multũ bene digestas: que qñq̧
mali existunt nutrimẽti. De tercia
differentia manifeste uidemus eta
tem aĩalium multũ ꝯferre ad boni
tatem carniũ. Prima enim ętas aĩa
liũ est huĩda. et quãto magis ad se
nectutẽ tẽdit ẽ siccior: licet posset
aliqñ huĩditate accidẽtali humec-
tari. Aĩalia quidẽ quoꝝ naturalis

cōplexio est sicca in illa etate me-
liora sunt in q̄ eoꝝ cōplexio et na
turalis siccitas. cū hūiditate etati-
ue cōplexionis ɔtēꝑatur. qđ non
ita cōtingit de animalibꝯ naturali
ter humidā cōplexionē hn̄tibꝯ. et
ideo dicimus ꝙ agni et porci in
tp̄e lactationis sunt mali et humi-
di et grossi nutrimenti stomachū
grauātis. qa eoꝝ naturalis huīda
cōplexio: cū huīditate etatiue et
puerilis cōplexionis adiungit̄: sed
ulteriori ꝓcedēte etate ad maiorē
siccitatē huīda naturalis eoꝝ com
plexio in etatiuo discursu ɔtēꝑat̄
et ideo apđ medicos. & ꝓprie apđ
arabes ubi nō est multū in usu arie
tū castratio magna laude extolli-
tur caro annualis agni ante pollu-
tionē: oīs aūt caro aīaliū āntiquoꝝ
ē pessima et difficilime digestionis

nō porci et agni in tp̄e lactationis sunt mali.

nō mala

Lej

& maloꝝ humorum & similiter ani-
malium ab utero exeuntiū. aut par-
tui ꝓpinquoꝝ. Et aues ante origi-
nem bonaꝝ pennaꝝ. putrescibiles
humores generāt. stomacho et to-
ti corpori abhomīabiles. De quar-
ta differentia. Videmus enim secū-
dum diuersas regiones. diuersa ani-
malia meliora esse ut in locis mō-
tuosis et petrosis meliores castrati
ꝓducantur. subtilioꝝ leuiorum &
saporosioꝝ carniū. Ex maritimis
et paludosibꝫ regionibus contrari-
um: ex melioribus enim herbis et
pascuis meliores humores. lac &
carnes ꝓducuntur. et tanto melio-
res carnes animalia ꝓducunt. q̃to
eoꝝ nature ꝓportionatiores cibos
habent. unde porcos meliores car-
nes habere dicimus dū glandes co-
medūt. q̃ dum herbas: et capones

et gallinas meliores esse ex frumē-
to aut milio nutritos q̄ ex herbis:
aut furfure. De quīta differētia ab
solute meliora sunt aīalia media in
ter macredinē et multā pinguedi-
nē. quia multa pīguedo appetitū
obtūdit. stomachū debilitat et di-
gestionē impedit: et ad malos hūo
res corpus ꝑpat. vn̄ cautela ex pī-
guibꝫ aīalibꝫ macriores carnes co
medere. et ex macris aīalibꝫ car-
nes pīguiores eligere. De sexta dif
ferētia. calida aīalia meliora sunt ī
hieme ꝓpter suā humiditatē et fri-
gida in estate. unde caro porcina
apud illos quibus nō ɔtradicit ap-
petitus melius est in estate q̄ in hi
eme ꝓpter suā humiditatē et pipi
ones meliores sunt in autūno q̄ in
uere. et parue aues in uere dū nidi
ficant nō sunt bone. in autumno

aũt que ex uuis et ficubus nutriũ/
tur sunt meliores. et turdi melio/
res sunt in hieme dũ non tantũ ex
ercentur in uolatu tpe niuis. cum
pastũ uermiculoꝝ circa radices ar/
boꝝ querẽtes sunt De septima dif
ferentia. magnã quidem diuersita/
tem et differẽtiã acquirũt carnes
ex modo ꝑparandi. pinguissimas
carnes melius est assari q̃ elissari. &
meliores super ardentes prunas ꝓ
iectas. ut suꝑflua eoꝝ humiditas
super carbones fluat et resoluatur
et siccior reddatur: Carnes macer
rimas melius est elissare q̃ assare ut
eaꝝ siccitas cũ humiditate aquea
ↄtemperetur. medie aũt carnes as/
sari et elissari possunt. scdm naturã
animalis: et comedentis appetitũ
et quorũdam aĩalium carnes melio
res sunt assate. ut porcoꝝ et alioꝝ

de .7. differentia

Carnes assardas

depuora

huīdoꝝ: et quorūdā meliores sunt elissate ut carnes bouine et alioꝝ siccoꝝ. carnes frixe et carnes ī uisculo cūalmuri coquinate inter assatas et elissatas in uirtutibus medie existūt. licet frixe assatis sint ꝑpīquiores: et in uisculo coquinate elissatis. Et cauendū est ne carnes assate fortiter cooperiant̄ īmo discooperte dimittant̄: nā cū carnes assate nimiū cooperiūtur. ut prohibeatur eaꝝ euaporatio ad uenenositatē ꝯuertunt. ut auctores uolūt. et expimēto cōptum est. carnes assate maioris et melioris sunt nutrimēti. et robustis corpibꝫ ꝯueniētiores et difficilioris digestioīs et sicciꝫ nutrimētū generāt q̄ elissate. qa carnes elissate sunt humidiores humiditate aquea et accidētali: licet carnes assate humiditate

Carnes assate meliores sunt nutrimenti.
et sicciores nutrimentum generant

ꝓpria q̄ elissate. Caro quidē assata
in ꝓpria huīditate decoquit̄. elissa
te uero in aliena que suā extrahit
huīditatē. un̄ caro elissata siccior
redditur huīditate ꝓpria q̄ assata.
nec carnes assāde illico ad magnas
prunas apꝓximari debent. quia in
tēpestatiuā faciūt crustam. impedi
tur caloris penetratio ad ꝑtes in/
trīsecas. et decoctio cētraliū ꝑtiū
ideo dixit aristo. artificiosius esse
assare q̄ elissare. carnes insuper ul
tra eaꝝ ꝓprias naturas tales acqui/
rūt uirtutes quales sunt res cū q/
bus ꝯdiūt̄: oīm haꝝ regulaꝝ et alia
rū quas hic gratia breuitatis omit
timus testimoniū reddit expiētia
De octaua aūt diuersitate. claꝝ ē
quasdā spēs aīaliū meliores carnes
hr̄e quibusdā. absolute melior ca/
ro inter uolatilia dicit̄ starna aut

fasianus et gallina: inter siluestria
capreolus et porcus siluestris iuue
nis añ pollutionē. & similiter in mē
bris existit dr̄a. ut meliores sūt car
nes testiculoꝝ et mamillaꝝ q̄ epa
tis et alioꝝ membroꝝ· ut aūt istius
octaue diuersitatis habeat̄ noticia
ponēt uirtutes fere d̄ qualibet spe
cieꝝ aīaliū comestibiliū et eoꝝ mē
broꝝ. et p̄io tāq̄ a nobiliori incipi
ēdo de starna: Caro starne ex sub
tilioribꝫ et leuioribꝫ auiū carnibus
existit. ad tēpamētū declīat & cor
pus īpīguat cor ꝯfortat eiꝰ debili
tatē curat: epati stomaco e thidro
pisi ꝯfert. et in coitu augmētū fac
et in hiis qui subtili uolūt custodi
ri regīe ꝯuenīeti or est et meliores
sunt eiꝰ pulli. Caro ꝑdicis: quia ꝑ
dix ē spēs starne. licet quidā aliter
dicāt: augmētū bonū in cerebro &

et intellectu prebet: coitū exitat:
et eius materiā augmētat. caro fasi
ani licet auerrois uelit ipam eē me
liorem ex carnibꝰ auiū: tamē inter
boītates starne et gallīe media ex
istit caro gallinacea: Galloꝝ meli
or est ille qui nondū cantat. nec dū
coiuit. et gallinaꝝ meliores sunt q̄
nōdū ouisant. melior est illa que in
uentre edi assatur. et quidā ex an
tiquis autoribus laudant capones
esse meliores omni carne uolatiliū
et caro pulloꝝ in cerebro et intel
lectu augmētū facit. et pullus mas
culus melior ē q̄ femella. caro gal
linacea confortat pectus. sanguinē
ex naribꝰ fluentem retinet: uocē
clarificat. et corpus inpinguat. ius
galli antiqui et solutioni et dolori
bus uentris potatū confert. Caro
coturnicis ex ea timetur spasmus:

quia comedũt aliqñ helleboꝝ her
bam uenenosam et spasmosam. qui
dã ex antiquis dicũt nutrimẽtum
eaꝝ esse optimũ et spermatis gene
ratiuũ. De coturnice et qualea intẽ
autores est magna dissensio: nã pe
riti apud hystorias lingue latine ꝑ
coturnices intelligũt qualeas. & sic
intellexit trãslator auicenne in ca.
de coturnice scribens ꝓprietatem
qualearũ: ꝙ timẽt ex eo spasmus
quia helleboꝝ comedũt. Plurimi
autores per coturnicẽ intelligunt
auem quandã maiorẽ ꝑdice: cũ pẽ
nis pictis. et est in bonitate carniũ
perdicis: Caro colũboꝝ: Pipiones
sunt calidi et humidi superflue et
illi qui uolare incipiunt sunt leuio
ris et melioris nutrimenti: pulli tñ
colũboꝝ flematicis multũ cõueni
unt. et in colericis condiri debent

cum agresto aut simili frigiditatē alterante. colūbi antiqui dure sunt digestionis. et illaudabilis nutrimē ti. Caro turturis quidā dicunt ꝙ turtur est perdix et errāt. eius nutrimētū est stipticū et mirabiliter in uētris fluxibus ꝯfert: Auicenna laudat carnes turturis esse meliores carnibus oīm uolatiliū. et dicit in arabico duraz uel alduraz. et hoc est quia in regione auicenne sunt meliores q̄ in Italia ut dicunt qui ibidem habitant. uel quia turtur sua ꝓprietate ꝯfortat cerebrū. et intellectiuā uirtutem. et in coitu augmētū facit. Caro passeris calida est. mali nutrimenti et difficilis digestionis & luxuriam commouet. Caro alaude per se stiptica est uentrem stringit. sed brodiū ꝓpter uitrositatē quam habet extrahēdo

illam in coquendo uentrem soluit
caro anatis calidior est omni carne
uolatilium domesticoꝝ.frigidis cō
plexionibus confert.et calidis no/
cet.si frigidis·condimentis non al
teretur inpinguat.resoluit uentosi
tatem.et clarificat uocem: cū aūt
eius caro digeritur est maximi nu
trimenti·et proprie stomachus seu
griscibile eius.Caro anseris frigidi
or carne anatis.et ab ea parumper
differt:et meliores partes eiꝰ sunt
hale pectus aut uenter:Caro grui
is pauonis.strutionis. et magnarū
auium grossi est nutrimenti et dif
ficilis digestionis.nec pro nutrimē
to multum concedens.Caro uolati
lium aquaticarum in lacunis flumi
nibus et pratis aquosis commoran
tium grossa est et superfluitates ge
nerans·et usus eius non est lauda

66

bilis. Aues minute boni sunt nutri
menti. et proprie dum non nidifi-
cant. et dū sunt pingues. et istius
cōditionis est turdus. sed timet̃ co-
mestio stomachi eius seu grisibilis
quia quidam dicunt ꝙ napellū co
medit: que est herba uenenosissi-
ma. Caro qualie calida est et humi
da: sed tempore ueris dum ad nos
qualie reuertuntur melencolica ē
et sicca et mali nutrimenti: in autū
no aūt dum pīguis est bonū ꝑstat
nutrimētū. facilis fit digestioīs coi
tū et eꝯ materiā augmētat. de ꝓpri
etate q̃lee magis credēdū ē q̃d di-
cit̃ supra de cotnice. caro caprioli
ē ex carnibꝯ siluestribꝯ laudabilior
bōi nutrimēti: et paucaꝝ supfluita
tū. licet sanguis ex eo gñatus ad a
liq̃lē malencoliā tēdit. caro leporis
frigide est complexionis et sicce: li

Caro. coturnix
Capriolis
Lepus

cet dicatur ꝙ in quibusdā locis sit calide: boni est nutrimēti. sed generatiua ē humoꝝ melencolicorū magis q̃ caprioli. coagulū eius est ꝯstrictiuū uentris est tiriaca ad oē uenenū: et cerebꝝ leporis facit infantibꝰ cito oriri dētes. Caro edi ē ex melioribus carnibꝰ domesticis nullā habens in se malicie admixtionē si nō sit multū partui ꝓpīqua. quia tūc in se uiscositatē et supflu am humiditatē habet. dum magnꝰ ē edꝰ et pīguis ꝯtēꝑat sua nālis cō plexio sicca ab huīda etatiua: & ꝓp ter hoc leuē subtilē & ꝯtēꝑatū sanguinē gñat. nec ꝯueniēs ē multū laborātibꝰ qa cito resoluit̄ ꝓpt̄ eius subtilitatē & teneritatem substantie nutrimenti qđ ex ea generatur Arietum castratorum caro melior est carne agnoꝝ. multum etiam et

Le b7

bonum sanguinem genetra: calida
est et humida quasi ad temperamē
tum declinans. si in iuuenili etate
sit Decrepiti aūt ut supra dicebāt
sunt pessimi. Caro bouina frigida ē
et sicca difficilis est digestionis. &
grossum turbidū et melencolicum
generat nutrimentū. ad quartanas
febres pparat: scabiosis et leprosis
nocet. Vitulina aūt pprer temperā
tiam etatis ut supra dicebatur bōi
& fere temperati nutrimēti existit
Caro porcina sicut alie carnes uari
āt in bonitate et malicia secūdum
uarietates etatū. multum humida
et uiscosa est. nutrimentū eius est
bonū et est multum ɔueniēs magis
robustis corporibus q̄ delicatis.
quia est tarde resolutionis: sed pp
ter eius uiscositatē nocet paliticis.
podagricis. et dolorē yliorum et la

pidē renum aut uessice habentibꝫ. Sed caro porcina siluestris est laudabilior si iuuenis sit ut supra dicebatur: et caro cerui fere similis existit carni bouine. Caro ericii quidam est terrenus. et quidā est mōtanus. eius caro resolutiua et exsiccatiua est. usus eius licet non generet multum bonos humores: tamē multaꝝ existit uirtutū. stomachū ꝯfortat. uentrem soluit. confert lepre et scabiei. Caro salita ꝯfert hydropicis et lapidi renū. et eius assiduatio ꝯfert mingentibus in lecto ita ut difficile sit urinare. licet quidā dicant ꝙ urinam ꝓuocat. et confert uermiū morsui. Restat de particularibꝫ mēbris aīaliū dicerē et p̄mo de cerebro: meliora sunt. n cerebra uolatiliū: Caro tñ cerebri frigida ē & huīda fleāticas gñans hūo-

porcina silvestris

ericio
2
burro

Lebro

res fastidiū in stomacho inducit. Si post cibum comeditur, uomitū prepat. ideo cerebꝝ comededum est in pricipio cibi conditū cū aromatibus: aut aceto et menta et similibus. bonū dat nutrimentū si digeritur. calidas cōplexiones habentibus cōfert. coitus materiā auget et uentrē lenit. cerebella oīa salubria sunt ad uenena habita et ad morsus uenenosoꝝ dū comedūtur et quidā hāc laudem maxime attribuūt cerebello laudis et cuniculi. Capita aīalium grossi sunt nutrimenti: et ad febres colericas ꝓpāt multū tn̄ nutriūt. et seminis materiā augēt: oculi si tenerrimi & pinguis sint aīalis et circa eos pīgue do existat frigida sunt et humidi et boni existūt nutrmēti: lingua humorem generat humidum et fere

tempatum inter mollē et durum:
& si cum carne glandosa sibi adiūc
ta unde saluia causatur comeditur
bonū est ꝓpter uiscositatē et hui/
ditatē cū dulcibꝫ aromatibꝫ cōdi
ri. Cor frigidū est et siccum: ideo
malencoli existit nutrimēti. et tar/
de digeritur. et multū nutrit. nec
istud ꝯtradicit illi qđ supius dice
bat. cor esse fontē caloris in iuuen
tute. et uite fundamentū. nā aliter
situant et graduātur in cōplexiōe
mēbra uiuētia respectu tēpati mē
bri nostri corpis. et aliter eadē mē
bra mortua in cōpatione ad nutri
mentum: aut cibum temperatum:
cor enim uiuens est calidissimum
in genere membrorum uiuētium:
et cor mortuum in genere ciborū.
est frigidum: et sic est de uiuenti
bus aīalibus: Vt lepus in genere

aïalių̄ uiuētiū est frigidꝰ et siccus. et tñ auctores ponūt carnē in ge-nere eiꝰ ciboꝝ eē calidā et siccam multū. n. differt aliqđ graduari in cōpatōe uiuētiū a semetipo gradu ato in cōpatōe ciboꝝ: Pulmo frigi dū et hūidū generat hūōrē: et sic in genere ciboꝝ frigide et hūide ē cōplexioīs. et tñ in genere uiuētiū mēbroꝝ calidꝰ ē et siccus natura-liter. pulmo ē facilis digestioīs ꝓpt eiꝰ raritatē et eiꝰ leuitatē: et ē pau cissimi nutrimēti: Epar hūōres ge-nerat grossos. et ē difficilis digesti onis: et multū in stomacho morat᷑. et remouet famē lōgo tpe intātū ꝙ autores scribūt. ꝙ ex epatibus fit cibꝰ quidā ex cuiꝰ unica comes tōe stat hō ꝑ aliquot dies sñ fame epar tñ laudabiliorē generat san-guinē ꝙ̈ carnes pīguedinē non ha

pulmon

el figato

bētes. epar lactātiū aīaliū est meli9
sed inter cetera meli9 est epar gal
line. aut anatis pīguis. epar capraꝝ
aut hircoꝝ detegit epilensiā et e-
pilēticis nocet. nā cum ipm come
dūt subito epilensiā incurrūt. epar
lupi epati hoīs multū ɔfert. et ꝓhi
bet metū et abhominatione aque.
ubera seu mamille frigida sunt et
sicca ꝓpter neruositatē. grossum et
multū et bonū generāt nutrimen
tū: et si in eis est lac nutrimētū est
grossius. Splen tarde digestionis ē
sanguinē generat melēcolicū. ace-
tositatē quādā ī se hēt ꝓpter fuisse
rceptaculū huoꝝ melēcolicoꝝ unē
stomachū confortat et appetitum
prouocat. licet cito satiet: et inter
ceteros splen porcinus est melior.
hale auiū oīm membroꝝ laudabi-
lissime sunt. et melius generāt nu

trimētū et subtilius ꝓpter eaꝝ ex
ercíciū et fatigationē meliores sūt
hale gallinaꝝ et anseꝝ. et similiter
colla anseꝝ et gallinaꝝ sunt melio
ra collis oīm: & oīa colla sunt boni
nutrimenti. si absq̧ sanguīe in ip/
sis cōgelato comedat̄. Renes sunt
difficilis digestionis & horribilis sa
poris: ꝓpter nutrimentū fuisse ex
pinguedīe urine cuius sunt colato
ria: humor ex eis generat̄ malus &
laudabiliores eoꝝ sunt renes lactā
tis edi: Venter parui et mali nutri
mēti est: et ei assimilant̄ uiscera. ex
q̄bus fit trippa. flematicū generat
huōrē & īpinguat. uētres aūt auiū
sunt melioris nutrimenti precipue
gallinarum et anserum: tunica inte
rior stomachorum gallinarum et
etiam aliarum auium exsiccata cō
fert ori stomachi: et dolori eius.

ex illa medici bonū electuariū ad
eandem intentionē cōponūt: testi
culus melior est aīalium iuuenum.
quia antiquoꝝ nō melius est nutri
mentū mamillaꝝ q̄ testiculoꝝ. pre
ter testiculos galloꝝ qui boni plu
rimi et laudabilissimi existunt nu
trimenti. et licet neruosi sint tamē
facilis existūt digestiōis. tussi sicce
et pectori ꝯferūt eius leniēdo aspi
tatē. ulceribꝯ uiaꝝ urine ꝓsunt. et
licet ꝓpter eoꝝ uiscositatē sint so
lutiui. tn̄ dissinterie ꝓsunt. et uen
tris fluxū stringūt. pedes anterio
res pedibꝯ posterioribꝯ meliores
existūt. Cinamomū et cuminū q̄re
in septio ca. de aromatibꝯ. Cepe in
cap. de acrumine: Cicercula in ca.
de ciceribꝯ: colūbus. castratus. co
turnix capolus. ceruus; cerebella:
caput collū: oīa sunt in ca. d carne

de dactilo

De dactilo cap. xxxvi:

Dactilus calidꝰ et humidus in primo gradu inter fructus boni existit nutrimēti. difficilis est digestionis· bonū sanguinem generat. differunt dactili scđm diuersas regiones. ubi sunt in calida enī regione. dulciores sunt q̃ in frigida. et dulciores generat epatis et splenis opilationes: et citius digerūtur et uentrē lubricant et meliorē sanguinem generāt.

de Indivia

Sanctissima

De Endiuia c. xxxvii.

Endiuia. quedā est siluestris & amarior. quedā domestica & ortulana cū foliis crispis. utraq; utimur in insalaticiis et ferculis que recens est frigida et humida est in primo. et quāto plus de amaritudine ꝑticipat: tanto minus de frigiditate et humiditate habet. quidam

tamen dicunt siluestrem frigidam
esse in primo. humidam in secũdo.
licet endiuia nõ generet tã bonũ
sanguinem sicut latuca meliores tñ
uirtutes habet et siluestris melior
est q̃ domestica: aperit opilationes
epatis et uenaꝝ. et malã caliditatẽ
extinguit. remouet fastidiũ stoma
chi ex caliditate ꝓductũ illũ ꝯfortã
do: et est res optima stomacho ca
lido comesta aut superius emples
trata. hanc singularẽ inter ceteras
herbas habet endiuia. ꝙ tã in ma
teria calida q̃ frigida epati iuuam̃
tum p̄stat: in calida quidẽ ratione
manifestaꝝ qualitatũ: et in frigida
ratione aperitionis opilationũ: et
sue ꝓprietatis occulte qñ comedit
cũ aceto stomachũ ꝯfortat: et uen
trem stipticat. Ipsa cum redice sua
pistata aut emplestrata aut succus

Indivia est ... herbarum maior ... et melior ... maiore ... ad sanitatem ...

prime ...

leen

eius bibitus puncture scorpionum
uespaꝝ et prauoꝝ uermiū ueneno
soꝝ confert.

De eruca cap. xxxviii.

Eruca alia ortulana alia sil
uestris: calida est in secđo
et sicca in prima. sed recens habet
humiditatē in prima licet inflatiua
sit. apit tñ opilationes epatis· sola
comesta capitis dolorem inducit.
qui a latuca endiuia aut portulaca
remouetur. eruca insuꝑ scđm ua
rias complexiones & diuersam quā
titatem diuersos ꝑducit effectus.
Ab ipsa cauere debent colerici et
sanguinei nisi cū ꝑdictis herbis fri
gidis comedatˀ: ꝙ ipa n. si multa co
medit̃ et sola acuit sanguinē luxu
riā remouet eiusq; materiā exiccat
tꝑe aūt comesta in frigidis cōplexi
onibꝫ digestiuā ꝯfortat. coitū inci

ortolana
et silvestra

tat.et eius materiam auget.et pro
prie si cocta comedatur.

De enula cap.xxxviiii.

Enula calida est et sicca in se
cūdo licet aliqualem super
fluā humiditatem in se contineat.
radice eius utimur.aut in insalati-
tio cum sua amaritudine aut coc-
ta in tortellis cum ouis et cerebel
lis et similibꝫ.eius usus melior est
in hieme.confortat cor.pectus at
qꝫ pulmonem a uiscosis et superflu
is humoribꝫ mundificat.stomacho
repleto ꝓdest.epatis et splenis opi
lationes apit.supfluus eius usus sp
ma diminuit et sanguinē putrefac̄
siaticis podagricis et doloribꝫ omī
bꝫ ex frigida causa ꝯfortat.et mor
sui serpētū ꝓficua ē enula insuper
et ꝓprie succus eius singularē ha-
bet uirtutē ut uermes interficiat

Enula

ipo∫q; de corp̄e exire faciat edius ericius epar. ∫up̄ius in ca. de carne

De ficu ca. xl.

Ficus q̄ recēs ē parū p̄ e∫t cali da declinās ad huīditatē. ∫ed ficus ∫icca calida et ∫icca ī p̄rio: fi cus qdē oībꝫ fructibꝫ laudabilior et nutribilior exi∫tit: que nō ē ma tura calida ē et ardēs: et mala p̄pt̄ lac eiꝫ ∫ed bn̄ matura ē p̄piqua; & nō nocet. licet omēs fructus ∫unt nociui: qq̄ cortex ficus ∫it dura ad digerēdū. ∫icut cutis et ∫emē pani co∫um ∫it mali huōris generatiuū p̄ ∫e ∫olū. tn̄ ficus ∫i nō exi∫tit in ∫i militudine nutrimēti carniū: inter ceteros uero fructus uehemētioris et laudabilioris et melioris exi∫tit nutrimēti. ficus albe meliores ∫unt rubeis. et rubee nigris: oēs tn̄ ficꝫ uirtutē habēt inpinguādi. licet eiꝫ

ficus. ficus

los ... blancos y rroxos y negros me jors son los negros

impinguatio faciliter resoluatur &
pricipalis oditio ficus ē bonum ge
nerare nutrimētum si in stomacho
bonos repit buōres. sed si malos re
pit et supfluus et pprie que ē sicca
malū et penetratiuū generat sang
uinē. et secum illos buōres ad sup
ficiē corpis et ptes cateneas ducē
et ppter hoc ficus generat pedicu
los. et exteriorē cutī bumetāt: et
sudare faciūt. et oīs ficus tā recens
q̃ sicca epilēticis ofert. pulmonem
pectus. gutturis aspitatē lenit. opi
latioēs epatis et splenis apit. licet
eis noceat: et duo apostemata sunt
super illā dulcedinē. urinā puocat
buōres grossos a renibꝫ et uessica
expellēdo. que recēs ē aliqualiter
nocet stōacho. sicca uero nō nocet
et sicca ē mirabilis iuuamti in ape
riēdo uias cibi. et pprie cum nuce

Leenij

uel amigdola et uirtutē habet solu
tiuā aliqualiter et ꝓprie cū amig
dola. primi fructus ficuū qui ut flo
res sunt quos follatianos dicimus:
superfluā et indigestā hn̄s humidi
tatē. mali et grauis nutrimēti et fa
ciliter digestibilē. in est ꝙ sole ex
siccari nō possunt. licet in calidiori
anni pte ꝓducant: et ab autoribus
experimēto cōpertū ē ꝙ ficus nux
et ruta demane simul comesta con
tra omne uenenū est. et ꝯtra pesti
lētialē aerē spēalē uirtutē p̄stat.

De fungis. ca. xli.

Fungi īter ipos et tubera est
drīa. ut in c. de tuberibꝫ pa
tebit: frigidi sunt et huīdi in quar
to licet qdā dicāt ꝙ sint in tercio
difficilis sunt digestōis et huōrem
generāt grossum. timet̄ ex eoꝝ co
mestione stupor membroꝝ. dolor

uētris :apoplexia difficultas urinā
di et ꝓfocatio cū morte:fungoꝝ q
dā sunt mortiferi et qdā n̄ mortife
ri. fungi nigri ī eoꝝ sub̄a uirides &
azurri sunt mortiferi. et illi ī quoꝝ
supficie ē huīditas uiscosa et appa
rēs putrefactio: de iudiciis etiā fū
goꝝ bonoꝝ credēdū ē exptis ī re
giōe ubi sunt. uerūtn̄ expti ī cogni
tōe fungoꝝ qn̄qꝫ decipiūt: qa spēs
fungi boni ex īcognoscibili re pōt
uenenū acqrere. fungi. n. ex uapo
rosa putrefactōe oriūt. nō ex semi
nibꝫ aut radicis ꝓpagatōe sicut alia
uegetabilia. minera igit̄ ortꝰ eoꝝ
posset eē sulphurea aut alterius ue
neni ꝓductiua: ideo q fungos colli
gūt attēdere debēt et cauer̄ ne fū
gi iuxta ferrū eruginosum oriant̄.
aut arborē uenenosum. aut arborē
dātē sibi malā qualitatē sicut oliue

Loeb

licet qdā fungi iuxta oliuas sint eti
am boni. attēdāt īsup cauernas ser
pētū et uermiū uenenosoꝝ. qa ex
istis iam multa mala exēpla repta
sunt. et multe familie ex comestōe
fungoꝝ simul una nocte periere.
ideo fugiēda ē eoꝝ comestio. sed
si aliqn̄ stupidissimꝯ eoꝝ sapor nos
decipiat: et oporteat ītellectū sen
sui obedire. tūc attēdēdū ē ꝙ pira
sūt tiriaca fungoꝝ. elissenī ergo cū
piris aut cū foliis piroꝝ. et ꝓiecta
pria aq̃ recoquāt ad pfectionē: et
ꝯdiāt cū sale et aromatibꝯ calidis.
et bibat cū ipsis uinū puꝝ et bonū
qa ī hoc uirtutē hēt tiriacalē: & bo
nū ē pꝯ ipsos pira comedere: nō tn̄
que cū ipsis cocta sunt:

De fari. cap. xlii.

Far est spēs frumēti quo uti
mur ī ferculis: quasi tpate

nota mala sunt

de farro

est complexioīs ad caliditatem de
clinans. multi et boni existit nutri
menti laudabilē generat sauguinē.
sed nimius eius usus epatis & sple
nis opilationē facit et nocet lapi/
des et barenulas babētibꝰ in reni/
bus et in uessica. si ex ordeo fiat
uirtutem ordei obtinebit.

De fabis cap. xliii.

Fabe frigide sunt et sicce ꝓp/
ter tp̄amentum. uirides aūt
ad humiditatem tendunt. et sunt
peiores illis: quia humiditates sup
fluas generant: et stomacho magis
nocent. omnes fabe dure sunt di
gestionis. et ꝓpter suam uentosita
tem sunt multum inflatiue unde
uapores eleuātur. et caput grauāt:
spiritusq̄ ingrossant. et mala som
nia uidere faciunt: et melius sunt
excorticate et fracte. q̄ que cum

de fabis

corticibus comeduntur: longa re-
mollitio et multa decoctio et co-
medere eas cū aromatibꝫ et herbis
calidis. earꝫ uentositatem remouēt
et ꝓprie proiecta aqua prime de
coctionis. confert tussi et pectori
ipsum lenificādo: et cum aceto et
corticibus uentrem ꝯstringūt.

Faseoli cap. xliiii:

Faseoli calidi sunt & humidi in
primo. humores grossos gene
rant et inflatiuos. uentrem mollem
faciunt. et impinguant. et urinam
prouocant. pectori et pulmoni iu-
uamentum prestant. caputq; gra
uant et ad somnia terribilia prepa
rant sinapis orriganū et uinum pu
rum ab eis omne quasi remouent
nocumentum.

De feniculo cap. xlv.

Feniculus calidus et siccus in secundo. eius utimur foliis in ferculis et insalaticiis: bonos inter holera humores generat. pectori confert et uias opilationis aperit radices eorum bone sunt cocte cū ciceribus: qa eorum aperitiuam uirtutem augent. sed melior pars feniculi est semen eius. urinam prouocat. epatis opilationes aperit. et feniculus siluestris lapidem frāgit: omnis feniculus ꝓdest uisui et eius usus uisum acuit: et quidā antiquorum existimauerūt ꝙ serpentes in uere comedūt folia feniculi et fricāt oculos ꝑ feniculū dū exeūt de cauernis. ut eoꝝ uisus ꝯfortetꝰ et corroboretur propter debilitatem

77

quam oculi eorum acquisiuerunt ex longa mora terre in hieme. fasiani caro est in capitulo de carne.

De grano pini. cap. xlvi

Granum pini modicum ad caliditatem et humiditatem declinat. est impinguatiuum: confert debilitati neruorum et eorum modificationi: pectori pulmoni et debilitati. omnium membrorum auxilium facit coitum incitat et auget: eius materiam multum incitat et auget: et maxime cum zucharo comestum. uerumtamen uirtutem mordificatiuam habet et nocet stomacho. et tale nocumentum ex ablutione et remollitione in aqua calida remouetur: et qui calidam complexionem habent debent illud comedere cum zucharo cum melle et proderit stomacho et meliores generat humores.

De granato ca. xlvii.

grano sepino

Granatū maloꝝ granatoꝝ tres
ſunt ſpēs. dulces muze et ace
toſe: q̄ oēs frigide cōplexioīs ſunt
apud auicēnā q frigide cōplexioīſ
regioīs oriūdꝰ fuit. ſ. extreme ꝑtiſ
arabie uerſus ſeptētrionē. ſed ace-
toſe magis ſūt frigide: deiñ muze
deiñ dulces ſunt minꝰ frigide. apđ
ceteros aūt autores de calida regi
one oriūdos dulcia granata calida
iudicāt. qa ī r̄giōe frigida mala gra
nata nūq̄ ad tātā dulcedinē ueni-
ūt ut debeāt calida iudicari: immo
granata dulcia ī regiōe frigida mu
za appellāt: ī regiōe calida uſꝰ ma
loꝝ granatoꝝ potiꝰ ſunt ad medi
cinā q̄ ad cibū uirtutē hn̄t citonio
rū ante cibum in ſtringendo uen
trem & poſt cibum ſtomachum cō
fortat. aſcēdētes uapores repmūt.
accidentalem calorem et aeris cali

Segrim

Leck

di caumata extīguūt. et cordis cō
fortatiuā uirtutē hn̄t. gallia grus. ī
c de carne: gariofilus supra in cap.
de aromatibus:

De holeribus ca. xlviii.

de holeres

Holera pauci sunt nutrimēti:
et scdm diuersas eoꝝ natu
ras ut ad cibū et potū ptinēt: in di
uersis repiunt capitulis.

Iuiube ca. xlix.

de Jujubas

Iuiube in ipsis autores sunt
discordes. quidā uolūt ꝙ sit
calide: quidā frigide: quidā ꝙ sint
sicce. sed aliqualē declināt humidi
tatē. difficilis sunt digestiōis gros
sum generāt sanguinē et pauci sūt
nutrimēti. pectoris et pulmonis as
pitatē minuūt. & gal. dixit ꝙ repit
iuiubas in ɔseruāda sanitate et re
mouenda egritudīe aliqd opantes

De latuca cap. l.

De Cerbynptas

Latuca frigida ē et huīda in scđo et facilis digestiōis: et pauci nutrimēti licet plus nutriat elissata q̃ cruda. optimū gñat sanguinē. nutrimētū et sanguis ex ea generato laudabilior ē omni sanguīe aliorꝝ holeꝝ. et melior ē si munda colligatˀ et nō lauetur: quia ablutio aufert bonitatē ex ea: aqua etiam in sua huīditate et frigiditate augmētū p̄stat. et remouet bonam eius uirtutē que in supficie existit & fit aliqualiter inflatiua. suauis tñ latuca dormire facit et ꝓfundius cū aceto comesta appetitū inducit et stomacho calido ɔfert: et similiter tussi ex calida materia generante: plurimus tñ usus eius oculos obtenebrat uisus debilitatē īducēdo ꝓuocat urinā et remouet appetitū coitum et eɔ materiā minuit. et: ꝓ

Lore

79

prie sem̄ suū qđ ī potu sepe sump
tum hn̄tibus nocturnas pollutōes
aliqn̄ in somniis suis maximum qui
dem iuuamētum prestat.

De lupino cap.li.

Lupinus ex sui natura calidꝫ
ē in p̄io siccus ī scđo licet
quidā dicant utrunqꝫ in secundo:
lupinus amarus potiꝰ ad medicinā
ptiēt q̄ ad cibū uermes interficiē
do et opilatōes aperiēdo. dulceatꝰ
aūt ex frequēti aquaꝝ remollitiōe
ad nutrimētum ē aptꝰ et nō cale-
facit corpus. qa ex remollitōe cali
ditatē et amaritudinē depdit. dif-
ficilis aūt ē digestionis. humores
tn̄ crudos et malos generat.

De lente ca.lii.

Lens frigida est in primo sic
ca in tercio. licet quidam di
cant qꝫ ad tempamētum declinet.

Lenteсa

eius cortex ē uētris solutiuꝰ & me
dulla ē stiptica et difficilis digesti
onis sanguinē generat grossum et
melencolicū. ad leprā et cācrꝫ & ali
as egritudīes melēcolicas dispos[i]
tū. est īflatiua et cerebro et stoma
cho et pectori ꝑpter eiꝰ exiccati
onē nocet. uisum obtenebrat et ali
qñ uidere facit somnia mala: extin
guit sanguīs caliditatē: et materiā
coitꝰ exiccat. ut aūt nō noceat de
bet excorticari abiecta prīa deco
tōne: et in noua recoquatꝰ aq̃. et cū
aceto et aromatibꝰ aut amigdolis
ꝯdiatꝰ. et utilior modꝰ ꝑpatioīs est
cū scđa lētiū decoctiōe modicū fa
rine ordei admiscere: ex cuiꝰ qui
dē comestione nutrimentū ualde
bonū generatur.

De lacte ca. liii.

Lac tpamento uicinū exis

tit. ad frigiditatem et humidita-
tem parumper declinās. licet qui
dā dicūt. ipm calidū esse qđ est tri
bus substātiis declinās si ex casei-
tate butirositate & aquositate que
dicitur serum. de butiro aūt et ca
seo dictū est: de sero aūt nō est p-
sentis intētionis. quia eius usus po
tius ad medicinā pertinet q̈ ad ci
bum. lac est nobilis substātie et op
timi existens nutrimenti facilime
digestionis et uelocis ꝯuersionis ī
sanguinē. nec mirꝝ: cum lac sit sang
uis in mamillis scđo decoctus: ubi
ex mamillarꝝ natura albedinē sapo
rositatem et cibi habilitatē acqui-
siuit. diuersimode tñ lac boītatem
et maliciā pticipare pōt q diuersā
uirtutē acquirit secundum diuer
sam naturam et complexionem a-
nimalium ex quibus mulgetur:

nam licet laudabilissimū lac sit. mu-
liebre tamen pro nutrimento nr̄o
utimur caprino pecudino uaccino
bufalino et similibꝫ. talem uero uir
tutē habet lac qualē fere aīal unꝺ p
uenit. sed pro meliori nutrimento
utimur caprino: quia stomachū ma
gis confortat et epar minus opilat
et lac iteꝝ melius est ex animali iu
ueni pingui sano q̃ ātiquo: aut ma
cro et infecto. et quāto melioribus
pascuis utūtur aīalia: tāto laudabi
lius erit lac: et lac quidem uernale
aut estiuale melius est q̃ biemale.
aut autūnale. & melior modꝫ sumē
di lac est ipsum bibere ieiuno sto
macho. cū actuali caliditate sicut
mulgetur. et differre cibum quo-
usqꝫ de stomacho descenderit ap-
petibilius est coagulatum come-
dere per spacium ante cibum.

quia cum lac ſit facilime digeſtio-
nis. ſi cum alio cibo admiſceretur.
aut putrifieret: aut ſecum alter ci
bus indigeſtus tranſiret. et quieſ-
cendum eſt ꝓpter lactis aſſumpti
onem. ne ex motu propter tenerã
eius ſubſtantiã aut corrumpatur:
aut aceſcat. lac multum et bonum
generat ſanguinem. cerebrũ et coi
tus materiam augmentat. pulchrũ
inducit colorem: et proprie cũ zu
charo mixtũ. ptiſicis et conſump
tis hydropicis. ardori urine: tuſſi
pectori et ſputo ſanguinis bonum
auxilium preſtat. et ex natura qui
dem lactis eſt in illum humorẽ cõ
uerti. quem in ſtomacho predomi
nantem reperit. nam et ſi in ſtoma
cho ſit calidioꝝ humoꝝ habũdan-
tia propter ſui butiroſitatem que
inflamationi eſt inflamat̃ corrũpit̃

& in fumū conuertitē. Vñ caput gra
uat. sincopin & anxietatem inducit
Si uero in stomacho frigidi hūores
abūdent: lac sua caseitate acescit: &
in acidos & crudos hūores ɔuertitē.
Stomacus lac sumens debet esse bñ
dispositus: & malis hūoribus uacuꝰ
& in bona & naturali sua ɔplexione
existat. Et timetē ne lac coaguletē &
caseetē in stomaco. Ideo autores uo
lūt ut cum ipso aut post ipm sumatē
zucharū. aut mel sumendū sit quod
ab illo securitatē facit. Et abluendū
est cum uino: aut cū aceto & aqua:
aut melle & aqua post lactis assum/
ptionē. Et remoueatē eius adherен
tia a dentibus & gingiuis: qbus pro
pīquū est nocumentū inferri. Dūqꝫ
capitis dolor adesset: cauendum est
a lactis exhibitione. quia illas auget
passiones. Nimius eius usus uisum

obtenebrat. lapidē in corpibus dis-
positis generat. & epatis opilationē
īducit. Lac puo𝔯 p se uentrē lubri
cat. Sed coctū: aut ubi fer𝔯 ignitū
& igniti lapides extīcti sunt: est uē
tris ɔstrictiuū. Et lac optimū est cō
tra medicīas mortales: & ꝓprie con
tra potū cantaridarū: & belleboris:
& argenti sublimati: et alia𝔯 medi-
cina𝔯: qbus hūana pereunt corpa.
Limones in. c. de citro. Lepus. Ligua
in. c. de carne. Limacia ī. c. de pisce.

De Mellonibꝫ. ca. liiii.

Mellones frigidi et hūidi sunt in
scd̄o: sed hūiditas frigitati dn̄at
melioris sunt nutrimēti q̄ poponisse
aut alii fructus sui generis. Dulcis
et maturus mello est ɔuenientiorū
et melio𝔯 hūo𝔯: et ꝓprie si cū seie
comedat. Mello et oīs fructus sui
generis ap tus est conuerti in illum

humorē quē in stomacho p̄dn̄antē repit: licet ad flematicos hūores fa cilius ↄuertat̄. & qdam dicūt ad co lericos. & cū nō digerit̄ nocet sto/ maco: uomitū: fluxū uētris: & dolo rem corpis: uētositatē: & rugitus: & cibi abomīatiōnē inducit: & ꝓprie si cū aliis cibis misceat̄. Ideo ab an/ tiqs p̄cipit̄ ut comedat̄ ieiuno sto/ maco & ab hūoribus mūdificato. & post aliq̄ntulū spacii alter cibus co medi debeat nocet neruis ipos hu mectando: ꝓuocat urinam: & ꝓprie cū semīe eius. Et renes ab arenulis & lapillis mūdificat: similiter & uesi cam. Vt aūt nocumētū melonū re/ moueat̄: colerici debēt bibere post ip̄m oxizacharā .i. iules ex zucharo aqua & aceto factū: aut oximel: aut uinū: aut de zinzibere condito co/ medāt. Repiunt̄ autē nr̄i auctores

discordes: si post mellonē: aut pepo
nem: quod idem est: uinū aut aqua
bibendum sit. Et sic fere de oībus
humidis fructibus est cōtrouersia.
Auicenna autem qui princeps apud
Saracenos fuit: ubi ex eorum lege
uini potio ꝓhibetur: dixit non esse
uinū bibendū post hūidos fructus
& ꝓprie post pepones: quia ipsos in
digestos ad epar penetrare facit: &
in putridos conuertūtur humores
Et in hac rōne omnes fere autores
conueniunt. Apud nos aūt: quibus
continuꝰ uini est usus: cessat illa rō
Magnam quidē uim habet consue
tudo. Est nanqꝫ res potissima in sani
tatis custodia. Propter quod dicit
ꝯsuetudinem alteram esse naturam
Imo melius est uinū post mellones
bibere q̄ aquam: licet contrariū apd
Saracenos sit: & īsuetos ad uinum

qui eo tm̄ pro medicia utunt̄. Neq̧ Auicenna uinū post mellones oīno prohibet: cum p̄cipiat humectatos ex mellonibus bonū & purum uinū bibere. Inde apud nos attritum sur rexit ꝓuerbiū: dum odoriferum & potens gustamus uinū: id pro pepo nibus bonū existere. Et Isaac in di/ etis ꝑticularibꝰ dixit uinū uetus & odoriferū esse post persica: ut eorū putrescibilitas corrigat̄. Mellones iuli qui ut cornua torti sunt: quos etiā mellones Saracenicos dicimus in simili uirtute quodāmodo citrul loꝝ existūt.

De Moro. ca.lv.

MOrū arboris celsi: quod dulce & maturum ad humiditatem & caliditatem declinat: parui est nutri menti. stomacho nocet: & faciliter

cogulutros

pepinos

de moras

Leeb

84

in eo corrumpitur: & ex eo cito de-
scendit: licet plurimo tempore stet
in uentre. Ideo ante cibum come-
dendum est. urinam prouocat. & uen
trem humidum retinet. Cum autē
mora dulcia in aqua frigida lauant̄
& frigidantur: multum īfrigidatiua
fiunt. sitim auferunt. & calorem in-
tensiorem extinguunt. Mora celsi
immatura frigida sunt & sicca. sto-
machum confortant. et uentris flu
xum constringūt. Eorū aūt usus ma
gis ad medicinā q̄ ad cibū ptinet.

De Mora .Cap. lvi.

Mora rubi nigra & perfecte ma-
tura calida sunt & sicca: parui
nutrimenti. Ventrem stringunt. et
durę sunt digestionis. Eorum usus po
tius ad agrestes et rusticos est quā

delicata uita uiuentes: quando in magna quantitate comeduntur caput grauant. bonum est antequam comedantur ipsa abluere. sicut de moris celsi dictum est:

De menta: ca. lvii.

Menta ortulana que aromaticum habet odorem calida est et sicca in secundo: licet in ipsa sit humiditas superflua. ex sua proprietate cor letificat. confortat stomachum. calefacitque appetitum inducit: abhominationem ex putridis humoribus factam remouet. singultum et uomitum ex sanguine aut humoribus frigidis reprimit: excitat et adiuuat coitum propter inflationem

que in ipsa est et humiditatem su
perfluam. et propter hanc antiqui
duces exercitum ut continentio/
res haberent milites nolebant men
tam in eorum castris apportari.
aut plantari: ut in problematibus
suis narrat aristoteles. menta prete
rea interficit uermes. et sua propri
etate confert morsui canis rabidi.

De maciano cap. lviii.

Macianũ ẽ de spẽ pomoꝝ: qđ a
qbusdã dicit̃ malũ appiũ uel si
bi simile. frigidũ ẽ et siccũ in prĩo.
et illud ĩ quo ẽ aromacitas et dul/
cedo ꝓprietatẽ hẽt cor ↄfortandi
et letificãdi. et nutrimẽtũ eiꝰ ĩ ge
nere pomorum melius existit. fo/
uet enim spiritus nutriendo.

De maiorana cap. lix.

Maiorana calida est et sicca
in tercio: apit opilatioẽs ce

rebri:ɔuenit doloribꝯ capitis & hu
miditati atqꝫ uẽtositati eiusdẽ con
fert.eius puluis cũ melle mixtus li
uorẽ sanguĩs mortui sub oculo ɔtĩ
gentis remouet et similiter maiora
na uiridis interdũ lapides ɔtusa eũ
dẽ remouet liuorẽ.caput purgium
ex succo uel aqua eius cerebrum
mũdificat et ɔfortat. et supposita
cũ aceto pũcture scorpionis auxi
liũ pꝛ̃at.

De melle capitulum.lx.

Mel est ros occultꝫ denocte ca
dẽs sup et reliq̃ qđ apes colli
gũt.et ĩ regioĩbꝯ ubi ros maĩfestꝫ
ẽ ab hoĩbꝯ colligit̃ et mãna appella
t̃:mel calidũ et siccũ ĩ scđo et meli
us ẽ qđ cũ bono odor̃ dulce existit
ad aliquale declinans acumen. est
ut palea in colore.et uernale melius
est estiuo: et estiuum autumnali.

deniyel

Leeeby

et pessimum est hiemale: mel inci-
dit et mundificat malos humores
de interioribus corporum. frigidis
et humidis competit complexioni
bus. et proprie senibus. quia in eo-
rum corporibus cito in sanguinem
cōuertitur. calidis uero et proprie
in estate inconueniens est. quia ci-
to in colericos mutatur humores.
mel quidem coctum melius melle
est crudo: quia crudum uentosita-
tem et inflationem generat. et ci
to penetrat: et uelociter nutrit. et
prodest suffocationi facte ex fun
gis uenenosis. urinam prouocat. &
tussi auxilium prestat. et mel in su-
is uirtutibus diuersificatur: secun
dum diuersitatem florum et her-
barum. et foliorum super quos
cadit: quod apes recolligunt.

Acquirit enim ros qualitatē herbę super qua ſtetit in nocte anteq̃ ab apibus colligatur. Et ideo mel regionis bonarum herbarum & arborū melius eſt melle malarum. Et mel ſi calefactum cum oleo roſato bibat̄: competit morſui uermiū uenenoſorum: & ei qui bibit opiū. Et eius comeſtio morſui canis rabidi auxiliū preſtat. Mala granata in capi. de granato. Mala arancia in cap. de citro. Mala in cap. de pomis. Mala apia in. c. de macianis. Mala citōia ī. c. de citōio. Miliū in. c. de panico.

De Nuce. ca. lxi.

Nux quędam eſt recens: quę eſt humida: quędā ſicca. Nux ſicca calida eſt in tercio: ſicca in primo: & quanto magis antiquat̄ tāto magis

humiditatem perdit.ĩ tm̄ uetuſtat̃ aliquando ut naturam cibi amittat eſt difficilis digeſtõnis. & nocet ſto macho calido. quia cito in humores colericos conuertitur: aduſtionem eleuans: & fumū faciens. Vnde do/ lorem capitis: & oculorū caliginem inducit. Nux grauat linguam. & lo quelę impedimētum pręſtat ꝓpter imbibitionē ſuę hūiditatis deagmę ĩ muſculis linguę. quod bene apud cantantes officiū in quadrageſima compertū eſt. ſupficiei oris: & tuſſi calidę nocet. & eius gutturi nocum̄ tum facit. tamen nux ꝓdeſt ſtoma cho frigido. & ipa boni nutrimenti & bonę digeſtionis exiſtit: & ꝓprie recens & condita cū melle. Et reni/ bus frigidis iuuamētū facit. Cū nux piſt a & cum aliis rebus frigitur: fit ſtiptica & fluxui uentris prodeſt.

nux ficus & ruta laudabilis medicina est contra venenum

Nux ficus & ruta laudabilis medicina est contra omne uenenenū. Et usum eius in pestilenti tpe de mane ieiuno stomaco saluberrimum fore diuturno expimento compertū est Potest aūt a siccis nocumentum remoueri: si exterior cortex aliquali ruptura contundatur: & quasi ut recentes & uirides fiant: saporosiores erunt: & fere absq3 nocumento existent.

De Nespila. ca.lxii.

Nespila frigida est & sicca in primo. ad medicinā magis ptinet q̄ ad cibum. stomacum confortare solet. uomitū & uentris fluxum cōstringit. urinam puocat. parui tamē & grossi nutrimēti existit. & magis stiptica est q̄ sorba.

nespore

De Nasturcio alias agretti. Capitulum.lxiii.

vovese

NAsturciũ est herba q̃ ꝑ insalati
cio utimur qñq̃: Vulgariter dr̃
agretti: calidũ & siccum ĩ tercio. In
uirtute fere similis existit erucę. Eius
usus in hieme melior est q̃ in ęstate
Et ĩ modica q̃titate pectori ꝯpetit.
& pulmonẽ ab hũoribꝫ crudis mũ/
dificat. appetitũ inducit. licet stõa
co mordicationẽ faciat. epar & sple
nem calefacit. excitat coitũ. & uer
mes ĩterficit. ꝯuẽit bibitũ pũctioni
uenenosoꝝ uermiũ: & cũ melle etiã
suppositũ. Et eius suffumigatio ex
pellit aĩalia uenenosa. Nux muscata
in cap. de aromatibus.

De oliuis. ca. lxiiii.

OLiuis ꝑ nutrimẽto utimur dum
condiunt̃. & uirtutẽ feniculi &
aliaꝝ reꝝ q̃bus admiscent̃ acq̃runt
Sũt difficilis digõis & ꝑui nutrimẽti
Hũores generãt grossos & stipticos

Remouēt stomaci abomīatione.ap
petitū incitant stomacū ɔfortando
& oris odorem bonū inducēdo. Et
sūptę post cibos:īpediūt fumos ad
caput ascēder.ī medio uero ꝑndio
si sumūt:magis appetitū ɔfortāt.&
Galienus multū laudat ad excitādū
appetitū oliuas in aceto repositas.

De Oleo. ca.lxv.

OLeū oliuaꝝ quoddā ex oliuis ī
maturis exprimit:& dr ompha
cinū.& est frigidū & siccū in primo
Aliud ex oliuis maturis fit:quod in
usu hēmus.& est fere tꝑatū:ad cali
ditatē & hūiditatē declinās.Cū ole
um cōe antiquat:in uirtute calidis
simeꝝ oleoꝝ existit:& habilitatē cō
dimenti deperdit. Si autem ompha
cinum autiquatur:simile oleo com
muni fiet. Et licet oleum omphaci
num sit saporosius & confortatius:

de oleo.

Er

tamen oleum cōmune absolute est melius. Omnes olei species corpa confortant. sed omphacinū cum sit stipticū & saporosius erit stomaco iuuamentū. Et potus olei cōmunis quantitate unius ciathi ieiuno stomaco uermes interficit: & ipos extra uentrem īducit. Siquidem sumpto ueneno ex oleo & aq̄ calida fiat uomitus: ueneni maliciā reprimit.

oleo multum ... difficile est

De Ordeo. Cap. lxvi.

Cebada

ORdeum frigidum est & siccū in primo. Far & panis eius ē minoris nutrimenti q̄ tritici aut albesi. facilis est digestōis. abstersiuū refrigeratiuū. Et eius farina habet uirtutē stipticā. ꝓdest calidā ꝯplexionē h̄ntibꝫ. & uentris laboribus ex uētositate factis nocet. Tn̄ eius farinata ꝑfectiorē generat sanguinē et pectori et cerebro utilitatē ꝑbet.

De ouis Capitulū. lxvii.

OVa fere tēpata sunt. et huma ne nature uicinitatem habēt licet albumen ad frigiditatem & uitellum ad caliditatem declinet: et ideo est albumen uitelli parumper duꝝ ad digerēdum & tardum ad egerēdum. Ouoꝝ uitella cor ualde cōfortant. cum ex laudabilibus auibus accipiūtur. Vt galline. starsene fasiani. & similiū facillime aūt digestioīs. & uelociter in sanguinē trāsmutātur. & inter omnes cibos paruissima ex eis sequestratur supfluitas: sanguinē generāt conformem sāguini quo cor nutrīt. scilicet subtilem clarum. & cito in cor impellit Ideo pre ceteris aliis nutriētibus cōuenientiora sunt in dissolutione spirituū & diminutione sanguinis

de ova
freschi
optimi

cordialis.cōpetūt asperitati pecto/
ris.tussi.spleuresi.ethice.raucedini
uocis.strictur pectoris.& sputo sāg
uinis. Et si ī aceto coquātur cū cor
tice sicut sunt quousq; indurētur.fi
unt stiptica.et uentrē ↄstringūt. et
uitella ouoꝝ cōpetūt ardore urine
ulceribꝰ renū et uesice:et ꝓprie si
cruda sorbeātur. Oīa oua in coitu
augmentū pstant.et naturā ex coi
tu debilitatā restaurāt. ouoꝝ ptera
ↄmestio stomacū a malis humoribꝰ
mūdificatū reqrit.qa ꝓpter tenerri
mā eoꝝ substāciā si calidos repit hu
mores putrescūt.et ī putridā et co
lericā ↄuertūt materiā. Si aūt frigi
dos repit. acescūt sic sup de lacte
dicebat. oua īsup ex multis rebus ī
suis boītatibus diuersitatē accipiūt
nā ex pdictis auibus meliora sūt et
maxīe si sane pingues et ī iuuētute

exn̄tes ſint. & ꝓprie ſi ex bonis nu
triātur rebus. ut ex milio frumēto
panico & huiuſmodi. Nam uidemꝯ
oua ex gallīs paſcētibus herbas ma
la eſſe. & odorē atq̃ ſaporē herba
rū q̄bus ueſcūtur haberē. Et oua gal
linaꝝ & aliaꝝ auiū que a gallo & ſu
is maſculis nō calcātur. ab Ariſtote
le oua uenti dicūtur. quia nō ſunt
prolifica. minoris exiſtūt bonitatis
q̃ oua auium ſuis maſculis ſuccum
bentiū. que prolifica ſunt. quoniā
ex naturali caliditate ſeminis maſ
culi reddūtur. oua melioris ſubſtā
tie & laudabilis nutrimēti et facili
oris digeſtōis. Oua anatis. anſeris
Pauonis. ſtrutionis: & ſimiliū mali
nutrimēti ſunt. grauem habent o
dorem. & ſtomacho faſtidium faci
unt. Oua recēcia ſūt meliora et q̃
to pluriū dieꝝ ſūt tāto mīoris boī

tatis existūt. oua etiā ex diuerso p̄
parādi artificio diuersam bonitatē
& malitiā sortiūt. Debēt q̄dē oua
tēpate decoqui. ut sint tenera &
sorbilia. q̄a cocta nimis usq̄ ad du
ritiē dure sunt digestōis et malos
humorē generāt. Quīq̄ tn̄ moīs cō
tīgit oua in p̄paratōe diuersificari
aut elixāt aut assant. aut frigūtur
aut in torcellis ponūt. aut ī fisculis
miscēt. Et ex melioribus prepandi
moīs ē assatio cū cortice ut ē ad lē
tū ignē aut elixatio ī aqua. Sed au-
ctores maxīe laudāt oua fracta ī a
qua decocta. que p̄dita dicūt. q̄a
calor depurat ouoꝝ sup̄fluitatē ut
p̄ spumā apparet et etiā meliꝰ ouo
rū uapores cortice nō īpediti exha
lāt. ut cū hec ex aromatibꝰ bonam
uirtutē hn̄tibus ↄdiūt. et post ista
ī bonitate existūt oua elixata ī aq̄

cũ cortice ſuo ĩtegro ut ſũt qa ĩde
coquẽdo eoꝝ humiditatẽ naturalẽ
ↄſeruat. cũ aque huĩditas exſiccati
oni ignis repugnet. Et poſt iſta ſũt
aſſata cũ cortice tota ut ſunt et pa
rũꝑ a cineribꝰ diſcooꝑta. ut meliõ
fiat exalatio. et aſſata ĩ teſtulis ſũt
nimis bona ꝑdcĩs. et peiora ſũt fri
cta qa ſtomacũ grauãt. et cito ĩ fu
moſitatẽ atq; putredinẽ et malos
hũores et colericos ↄuertibilia ſũt
et que ĩ tortellis aut ĩ uiſculis de/
coqũt. media ĩter frixa et elixata
exiſtũt. oua ꝑterã mala ut uenenũ
fugiẽda ſũt. et maxĩe ab illis ĩ qbꝰ
mali hũores et ꝓprie ĩ ſtomaco do
minãt. qa expimẽto uidemꝰ ꝙ ſola
unius oui putrediẽ totũ fetorẽ ĩfec
tũ reddit ↄuiciniũ. oua teſtudĩs ce
rebꝝ ↄfortãt. Ideo epilẽtis auxiliũ
ꝑbẽt. qm̃ ↄtra caducũ morbũ uirtu

tē hn̄t. oculi caro ī capi. de carne.

. Persica. Capitulū. lxviii.

Persica frigida sunt in scđo et huīda in primo nō matura & similiter incisa et exsiccata stiptica sunt sed matura et recentia ueloci ter putrescunt. et in flematicos cō uertūtur humores. et nimius eius usus ad febres quotidianas pparat Mala sunt facilis digestionis et uē trem humidum faciunt. et urinam multiplicant. Non matura autē et sicca non sunt boni nutrimenti et dure digestionis sunt. et uentrem constringūt. Que bene matura sūt et aromaticum odorē habent sunt bona stomacho. et in eis est uirtus inducendi appetitum. et specialem uirtutē habēt ɔtra fetorē oris a sto maco ueīentē. et ppe si ex colericis

hūoribus fetor fuerit. sua ergo ꝓ
prietate oris odorē bonū efficiūt.
Persica aūt cōmedenda sunt ante
cibū ieiuno stomaco. post ipa uinū
uetus odorifeꝝ bibēdo qa post ci
bum citissime putrefierēt. vetūta
men licet ita sit. qdam autores per
sica post cenam cōcedunt in modi
ca quātitate. si prius in bono uino
et puro mundata remolliātur. quia
os stomachi et superiora membra
refrigerant. et ꝓprie cum ex assa
tis carnibus cena fuerit.

Pruna. Capitulū. lxviiii.

PRuna frigida sunt in secun
do. humida in tertio. quidam
tamen dicunt pruna dulcia propī
qua esse temperamento. Meliora
ex prunis sunt damascena. et parui
sunt nutrimti Vsus prunoꝝ dulciū

ſtomachū humectando nocet. uen
trem lubricū tenēt. et colerā leniē
do ſoluunt. et recentia magis ſolu-
tiua ſunt q̃ ſicca. Pruna uirida et
pontica mala ſūt et noxia abſq; nu-
trimto. Ideo nō debēt comedi niſi
matura. QVe autem muza īflama
tionem cordis ſedant. et colericos
humores reprimunt.

Pira. Capitulū. lxx.

Pira multa℞ ſunt ſpecierum q̃
dam ex antiquis auctoribus
uolunt. q̃ pira dultia et ſaporoſa q̃
abſq; arena et aromacitatem parti-
cipant. Sunt in generẽ omnium po
morum laudabiliora. et bonorū hu-
morum generatiua. Verum talia pi
ra uere tꝑata ſunt. et uirtutē hn̄t
letificādi. et cōfortandi cor. melius
q̃ mala citonia aut matiana ſed ut

plurimū pira frigida in primo· sic/
ca in scđo. Bona sunt pira eligēda
stomachū cōfortāt. et ꝓprie eoꝝ se
mina. et cōferūt tussi· et doloribus
uentris. licet caro piroꝝ qn̄q; ex ni
mio usu uentris dolorem inducat.
& si cocta et cum aromatibus cali
dis. aut aniso. aut coriandro come
dantur. nocumētum ab eis r̄moue
tur. & scđm quod diuersa pirorum
species requirit. sic pira cocta aut
cruda comedēda sunt· que ut plu/
rimū post cibum comedūtur. si uē
tris flxuus non adest aut non time
tur. ut pira dura mollescant et sapi
diora fiant. aut elixāda sunt. aut su
per fumū aque calide suspēdātur·
Pira qdē post cibū ꝓpter sui stipti
citatem· faciūt boni stomachi sigil/
lū ipm cōfortādo. digestionē augē/
do· et uapoꝝ ascēsum reprimendo

Pira & eius folia et ꝓprie siluestria thiriaca fungoꝝ est qui sunt supra in capitulo de fungis.

Portulaca. Capitulū lxxi.

POrtulaca frigida est ī tertio. humida est in secūdo. parui est et non multū laudabilis nutrimēti Fluxū atq; sanguīs sputū et uomitū ex humoribus calidis factū restrīgit· calorē extraneū et stomachi renū uesice atq; urine ardorem extīguit. Plurimus eius us9 pannū qn̄q; facit accidere in oculo. et appetitū debilitat· licet qdā dicāt ꝙ sua pōticitate stomacū et ītestina confortet . desideriū et materiā coitus sua qualitate diminuit. et masticata dentium cōgelationem aut stuporem remouet. qui ex acriū comestione inducitur.

Petrosellinum. Capit. lxxii.

PEtrosellinū una ex speciebus apii est calidum et siccum ī secūdo. licet quidam dicant in tertio ꝓuocat urinā renes et uesicam mūdificando, eorūqꝫ dolorem rēmouendo. uentositates et uentris inflationis remouet. et totius corporis opilationes aperit.

Poma que dicuntur mala. Capitu lum. lxxiii.

POma que mala dicuntur diuersarum sunt specieꝝ. dulcia, muza, et acetosa· omnia frigide et humide complexionis· sed dultia sūt magis temperie propinqua sunt. et acetosa aut pontica. siccitati assidua pomorum comestio dolorem neruoꝝ euenire facit

& ad diuturnā febrē: corpꝰ ꝑparat et putrescebiles hūores generat. et ꝓprie ɔmestio īmaturoꝝ pomoꝝ. Poma aūt dultia saporosa et aromatica ardori et debilitati stomachi ɔferūt. vomitū retinēt et appetitū īducūt. & si dura et ꝑfecte matura nō sunt. decoctōe īdigēt et maxīe si talis pomoꝝ spēs reqrit. Et melius coquēdi modus ē sup prunas eorū semine abstracto. et zucharo aut melle īpleri scd̄m comedentis cōplexionem. Et poma si sint magna scinduntur cum gladio per medium in duas partes. et cum puncta gladii fiat fissura circum circa īter corticem et pulpam pomi et īpleatur zucharo extracto semine. et ponātur super prunas corticem uersus ignem uoluendo. Ex tali quidē pomoꝝ decoctōe digestiora et

sapidiora atque saniora sunt. siti ex/
tiguunt. et ardorē colere reprimūt
et stomachū cōfortāt. et post cibū
comedi possunt. et ꝓprie si cum a/
niso confecto aut coriandro come
datur.

Pastinaca. Capitulū. lxxiiii.

PAstinaca apud Arabes Bau/
cia dicitur. Duarum est spe/
cierū alba silvestris seu campestris
et rubea ortulana. Ambe sunt diffi
cilis digestionis. pauci et grossi nu
trimēti. seu cocte. seu ꝓ insalatitio
seu ꝓ ferculo ꝯmedāt. Pastinaca e/
nī cōfert tussi pleuresi et idropisi. ī
citat coitum. et proprie semen eius
bis tamen elixanda ē. et ꝓiecta pri
ma decoctiōe et scda. tertio cū la
ctuca decoquēda ē. et cū coriādro
aceto. pipere. cepe. et similibus.

er by

odieda ē.que aūt odita. ē faciliōris
digestion is existit. frigiditati ner/
uoꝝ. doloribꝰ dorsi et renū oferēs
et magis coitū excitat. Oīs pastina
ca calida ē in scđo et huīda ī pmo
Attendēdum tñ ē apđ eos qui sil/
uestres aut campestres pastinacas
colligūt. ne cū ipsis aut loco ipārū.
quādā cicute speciem colligerent:
que pastinacis talibus multum assi
milatur. quia cicuta malos et stupe
factiuos et fere uenenosos īducit
effectus. Multos enim ex tali er/
rore īfatuatos uidi. et fatuoꝝ uer/
ba et fcā facer̄ quousq; cicute acci
dentia sedata fuerint:

Pisces. Capitulū. lxxv.

Pisces multaꝝ sunt speꝝ. de
quoꝝ natura et mō pparādi
oportet credere habitantibus in

regioībus ubi degūt. Vniuersaliter
tñ frigidi sunt et humidi. licet ma
rini minorē frigiditatē et huīdita/
tē pticipēt. Sed pisces saliti calidi
et sicci et q̃to pluris salūtur et ī sa
litōe antiquaꝝ. tāto maiori caliditate
te et siccitate habūdāt ideo ex sali
tis piscibꝰ pua q̃titas ꝯmedēda ē q
rebus pīguibus p̄paret. Scḋm qdē
diuersas pisciū spēs: que fere īfini/
te et ignote nobis sunt diuerse et
meliores et deteriores repiūt. De
paucis igit̃ nobis notioribꝰ qbꝰ ī i
talia ad esū magis utimur. fiet īfra
speālis mētio. Inqt Galienꝰ ꝙ optīꝰ
sāguis medius īter grossū et puꝝ et
subtilē et aquosū gñat̃ ex pane op
tīe p̄pato. et ex uolatilibꝰ aīalibꝰ
ut pdice et similibꝰ et huic pxīꝰ ē
ille ex marinis piscibꝰ gñatꝰ et ꝓpe
pellagallibꝰ. et paterni pisces sani/

er bṅ
97

simi corporibus hominū generant
sāguinē mediū iter subtilē et gros
sū. et eoꝝ alimtū ē bn̄ digestibile.
Sed generaliter ex piscibꝯ meliorēs
sūt illi q nō sunt ualde magni neq͂
nimiū durā carnē hn̄tes. neq͂ sup/
flua et abominabili pīguidīe habū
dātes. ī qbꝯ neq͂ cenosꝰ odor neq͂
sapor malus existit. et quoꝝ caro
nō cito putrescit. dū ex aqs extra/
hunt̄. Et ex piscibꝯ durā carnē hn̄ti
bus elgēdus ē mīor et ex mollē ha
bētibus carnē eligēdꝰ ē maior licet
qdā ex autoribꝯ dicāt q̄ pisces me
die q̄titatis ī sua spē sūt meliorēs &
pisces q apd̄ autorēs magis laudāt̄.
sūt marini ī locis petrosis p̄manētes
huāne cōplexoīi apd̄ ātiquos ꝯfor
micres qa sanguinē generāt tēpa
tū nō turbidū et grossū. sed potiꝰ
aquoso et subtili uiciniorē. Et p̄p

ter eius subtilitatem ueslociter a
membris resolubile. sic sanguis ex
tēpato et subtili nutrimēto gene/
rat̄: ideo fortiter laborātibꝰq duro
īdigēt cibo et mēbroꝝ cōfortatio
nē nō ꝓportionāt. sed ociose uiuen
tibus in regimie sanitatis ꝯfert. et
ꝓpe ꝯualescētibus et seībus. & de
biles uirtutes hn̄tibus. Scd̄o post
istos pisces pelagales sūt meliores
qa aquā īsalsite bonā hn̄t & claram
sed duriors & pīguiores sūt. & tar
dius ex mēbris resolubiles. licet nō
sit tātū laudabile nutrimtū Tertio
post istos sūt meliores pisces ī lit
toribus arenosaꝝ uel patrosaꝝ aq̄
rū degētes. Tres igit̄ p̄dicte spēs
pisciū meliors sūt piscibꝰ fluuialibꝰ
salsedo enī maxie aque ī similibꝰ
locis uiscositates et humiditates te
diosas a piscibus aufert ideo tales

pisces saporosiores sūt: Quarto p9 istos meliores sunt pisces ex currē ti et petroso flumīe recētiū et cla/ raꝝ aquaꝝ. Imo a qbusdā tales pis ces laudāt ex oī generē meliores qa inter eos Lampredas. tructas. Carpi ones repimus. supōme genus pisci um laudādos. Quinto post istos di cūt esse pisces fluminū nō recētiū aquarum: neqꝫ multum currētium que si iuxta Ciuitates decurrant pisces generant malos et putresci biles qa ex īmunditie illaꝝ ciuita/ tū inficitur aqua. et maxīe si per ipas trāsit. et etiā admiscētur cū a/ quis ubi linū et similia macerātur Sexto sunt pisces lacuum. unde aut exeunt flumīa bone aque aut ingrediuntur quia. piscibus flumi num fere assimilantur. Septimo post istos sunt pisces in littoribus

permanentes ubi sunt aque lutose
et turbide et terrestribꝫ imūdiciis
admixte. Et peiores pisces sūt lacu
naliū et paludaliū aquaꝝ. ex qbus
nec īgressꝰ nec egressꝰ ē fluīm ma
nifeste aut occulte. Pisces uero ma
rini q ī aqs dulcibꝰ ascēdūt. aut pi
sces aquaꝝ dulciū qui ī mare īgre
diūt medii īter fluuiales et marinos
existūt. omēs pisces saliti difficilis
sūt digestioīs. longā morā ī stomaco
faciētes et pauci ac illaudabilis sūt
nutrimēti sitī inducētes. et recētes
sanguinē generant frigidū. neruos
mollificāt. et ī corpe uarie ꝓducūt
uiscositates. ex qbus uarie pueiunt
egritudiēs. Pisces recētes licet dur
sint digestoīs. Ventrē tn̄ humectāt·
coitū et eius materiā augēt. Et oua
multoꝝ pisciū et ꝓpe lactēciū har
zonū uētrē soluūt: et uoītū īducūt

nã quadã uenenositatis spẽm r̃tinet Ideo a tali ouoꝝ comestione cauendum est: Preterea cauẽdi sunt pisces. qui post decoctionẽ per diẽ in frigidati sũt. quoniã uen eni qñq̃ q̃litatẽ accipiũt. & acẽna inducunt que ex uenenosis fugis accedere solent. Et pisces assandi. frigendi aut elixsandi sunt. scd̃m quod ipoꝝ diuersa requirũt genera. ipos tñ cũ aceto & aromatibꝰ cõdiri bonũ est ut eoꝝ uiscositas incẽdat. et fiat habundãti frigiditati resistẽtia. Omnia insup brodia pisciũ cõtra uenena bibita auxiliũ p̃stãt. Et si fiat frequẽs ex dictis brodiis uomitꝰ morsui cornuti serpentis et canis rabidi ꝓdest. Carpio est ex laudabilioribꝰ piscibus aquaꝝ dultiũ boni nutrimẽti & facilis digestioĩs dum est recẽs in prima decoctione. q q̃to pluribꝰ

decoq̄tur uicibꝰ tãto durioris eſt digeſtõis paucas et nõ corruptibiles ſupfluitates ſignũ eſt ꝙ ꝑ plurimos dies durat decoctus et non putreſcit. Themalus eſt piſcis boni et laudabilis nutrimẽti. et: ẽ piſcis maximi exercitii ꝓpter q̄d mutilaginem non habet. et tꝑatam habet cõplexionẽ. ꝙ ex ſuo bono ſapore comprehẽditur. Truta ẽ multũ ſimilis carpioni in forma et nutrimẽto. quãdo in ſaxoſis fluminibus et altis mõtibus capitur que ſicut Carpio pluribus decocta uicibus diu durat antea q̄ putreſcat. De truta intellexit Galienus dum inquit ꝙ multo meliores piſces q̄ in Tiberi ſunt qui capiũtur in flumine quod Nar dicitur ab altis deſcẽdẽs mõtibꝰ et uiuis fontibꝰ ſtagnizãs q̄dẽ nũq̄ Verũtñ hoc ſingular̄

trurha

r 100

habet truta. q̄ dum descēdit ex su
is uiuis et petrosis fontibus ad
magna flumina stagna et lacunas
est ita facile mutabilis. q̄ p̄dit boī
tatem et saporē acq̄rens uel ex o/
tio uel ex grossitie aquaꝝ. pingue
dinē quādam uiscosam et abhoīna
bilem. Lutii sunt pisces rapaces. et
est lutius rex pisciū in aquis dulci/
bus. sicut Dalphin in mari. Est boni
et ī gener̄ pisciū laudabilis & sicci
nutrimēti. sine mucosa sup̄fluitate
qn̄ in uiuis fontibus et currētibus
flumībus capiūtur. Sed in stagnis
et grossis aquis otio et pinguedine
bonitatem p̄dant. sicut de truta di
cebat̄. Vtriq̄ sunt pisces uelocissi/
mi motus. et maximi exercitii. De
Truta exp̄tum est q̄ ascēdit p̄ ra/
dios aquaꝝ et rupib9 rapide des/
cēdētiū. Persicus ē boni nutrimēti

& boni saporis et facilis digestõis et paucaꝝ supfluitatũ. Salmo ẽ piscis apud flumina Alamanie et boĩ est nutrimẽti et boni saporis. sed ꝓpter nimiã suam pĩguidinem deficit parũper a bonitate nutrimẽti. et boni saporis. Salmo assatus magis assimilat̃ in sapor̃ carnibus quadrupedũ siluestriũ q̃ pisciũ. Extra aquam subito moritur. licet cor eius uiuat et moueatur. q̃ cor alioꝝ piscium: Tinca malum grossum et buĩdum generat nutrimẽtũ. Anguilla malum uiscosum. opilatiuũ & difficilis digestõis. gnãt nutrimtũ Aduertẽdũ ẽ ĩ quo loco anguilla capiat̃. qm̃ expimẽto comptũ ẽ ĩ coitu cũ serpẽtibus cõcubinari. et uenenosas fieri. Anguilla magnã conformitatẽ babet cũ fungis ĩ sapore in uiscosa buĩditate et malitia nu-

Salmon

malũ est anguilla malũ est

trimẽti. nec mirũ cum Anguilla in genere pisciũ ex putrefactione ge-neretur. sicut fungus in genere ue getabilium ex putrefactõe absq; se minũ et radicum ꝑpagatione ort9 est. et ideo Anguille cum aromati-bus condiri debẽt. et cum rebus e arũ malã huĩditatẽ corrigẽtibus.

Rane multaꝝ sunt specieꝝ que ter restres sunt et saxose. aut arboree uirides male sunt et uenenose. Ille aũt que in fontibus et bonis aquis capiũtur sunt ad esum in cõmuni usu ciboꝝ. et ex eis posteriores par tes renum & coxaꝝ comedãtur et non sunt mali nutrimẽti. Quidã ex auctoribus multũ laudauerũt ranas ad utilitatẽ leprosoꝝ. & ꝙ multi ꝑ comestionẽ ranaꝝ a lepra nõ cõfir mata liberati sunt. quod nõ est a ra-tione remotũ. ꝓpter conformitatẽ

rnpebre

deffinas

los lomos. y piernas.

quam cum serpētibus habent. Caro enim Tiri et Viperaꝝ ad curam leprosorum laudatissima est. et ego de Viperis mirabili experimēto probaui Cauēde sunt excedētes magnitudinem. quoniā de natura Buffonū participare uidētur. & cum buffonibus qn̄q; per coitū cōcubinātur Lamprede duaꝝ sūt specieꝝ. Quedam parue iu luto & limis bonaꝝ aquaꝝ degentes boni saporis & laudati nutrimēti. palmi magnitudinē non trāscēdētes et in figura lūbricis terrestribꝰ assimilātur. Alie sūt magne ad pondus qn̄q; multaꝝ librarꝝ siue magne anguille. boni et laudati sunt: et desiderati saporis. absq; mutilagine et superfluitate. q̄ ex humo saxoꝝ sub aquis existentiū sugendo nutriūtur. in stomaco eaꝝ nihil corpulētum reperitur.

Lampreas

Boni

r iij

Lamprede q̄dem magis ceteros excellunt pisces in cariore pretio q̄ nobilitatis nutrimēti. Cancri multarum sunt specierum. q̄dam sunt marini. et q̄dam aquarum dulcium et quidam rotūdi. et q̄dam caudati. Cancri rotūdi fluuiales. qui granci uocātur. sunt boī nutrimēti et impīguatiui et ꝓprie si in aqua aut in lacte ordei elixentur. ubi prius aliq̄ diu moram traxerunt. ideo datur pro laudabili nutrimento macilentis et cōsumptis et febre ethica laborātibus. Cancri caudati q gambri dicūtur. sunt similes cancris rotundis in nutrimētis. si in uiuis fōtibus et bonis aquis capiātur. Sūt tamen difficilis digestionis et grossioris nutrimēti. si a fecali intestino redeūt. q̄d ꝑ mediā caudā descendit laudabiliores erūt. Gambri

marini sunt difficilis digestiõis. sto
maco nocẽt. et ꝑpter salsedinẽ uen
trẽ soluũt. Gãbri magni marini q
locuste dicũtur sunt difficilis dige
stionis. sed dum digerũtur boĩ sũt
nutrimenti. Cinis omniũ cancroꝝ
et ꝑprie cancroꝝ rotũdoꝝ fluuiali
um. est solennis et singularis medi
cina contra morsum canis rabidi.
de quo ego uidi mirabiles experiẽ
tias. etiã Galieno inquiente. nullũ
fuisse mortuũ qui eo puluere ante
aquaꝝ abominationẽ a prĩcipio sit
usus. Trilia est marinus piscis cete
ros excedẽs boĩtate saporis. et nu
trimẽti. sed difficilis est parũper di
gestionis ꝑpter id quod durã car
nem habet et facile strangibilem et
a uiscositate remotam. congruũq;
prebet homini alimentum. Galie/
nus inquit leccatores romanorum

admiratos esse sapidissimū trilie e/
par dilectōis gracia ꝓpter multo
argento epatis causa grandes trili
as emebant. Pectines marini sunt
boni et laudati nutrimēti. Sipie et
pisces duraꝝ carniū sunt difficilis
digestōis et duri nutrimēti. Ostre
orum multa sunt genera. sed ostrea
que esui in usu habemus dum dige
runtur boni sunt nutrimenti. et im
pinguatiui ac restauratiui. et ad ma
teriā coitus augmētum pstat.
Cephalus est piscis qui in mare o
ritur et in aqs dulcibus et raro ex
aquis dulcibus ad mare descēdit.
sed libēter ad aquas dulces descē/
dunt. et illi sunt inter ceteros meli
ores. boni sunt et laudabilis nutrim
ti. Qui aūt ī stāgnis et malis aquis
capiūtur ita a bonitate degener āt
ut mali sint et illaudabiles. habet

Cephal9 quosdā pisces sibi similes
et licet nō sint eiusdē speciei tamē
simile de eis iudiciū haberi debet
Tunni sunt marini pisces ex qbus
fit tūnina. Inquit Galienus licet r
centes sint boni et delectabiles sali
ti tamen sunt meliores. et similiter
Palamides meliores sūt saliti. Sar
de ptiosissima sunt piscium salita/
ria delectationis et mollitiei carnis
grat a. Stophis piscis qui in italia
qnq ex Norueia ubi orit trāspor/
tatur et est piscis marinus de gene
re malachiaꝝ non hntiū squamas.
neq duras testas. sed habet cutē
durā sicut polipus. durat p ānos si
cut aliqua salitara. priusq coquat
oportet ut cū malleis ligneis forti
ter pcuciēdo cōtundet. deīde fru
statim incidit et elixat et cū aro/
maticis ɔdimētis facit sapidissimū

tonnina
Bona est
Sardina

r b

ferculum boni et laudabilis nutri-
menti. qm̄ in diebus feriatis lima
tiis que coclee dicūtur q nq̄ʒ uti-
mur loco piscium ideo de ipsis in
hoc capitulo fit mentio. Limatie
licet carnē habeāt difficile digesti
bilem tn̄ si degerātur sunt boī lau
dabilis et restauratiui nutrimēti.
Pectori et pulmoni cōferūt. et ꝓ-
prie epar confortāt eiusq̄ʒ opilatio
nes aperiūt. et hicis et consūptis ꝓ
sunt. qa alimētum uiscosum gene-
rant ab ethicoꝝ calore difficilius
resolubile. sed prius ab eaꝝ musco
sitatibus ablute et mūdate ꝑparē-
tur. et melior modus ꝑparatōis li-
maciaꝝ ē ut cū testa sicut sūt ponā
tur ī caccobo supꝑ igne fere pleno
aqua bulliēte. ubi stēt quousq̄ʒ rei
cipiat bullitio. deīde capita et pe
ctora q̄ extra testulā portāt dū am

rizzarolles

boni sunt

bulāt ab eaꝝ teſtulis et uētribꝰ ſe
queſtrentur. et in cineribus uoluā
tur. ubi aliquali fcā mora ut meliꝰ
cineres eaꝝ uiſcoſitate ībibant̄ ma
nibus fricētur demū cū aqua cali/
da totiens abluātur ut omnino a ci
neribus et muſcoſitate munden/
tur. poſt cum ſale et aqua calida et
aceto fricētur. demū cum aqua fri
gida aliquociens lauentur. ut albe
et clare a uiſcoſitatibus munde re
maneant. et tunc elixari aut aſſari
aut ſubfrigi. aut in ſubteſtitiis. aut
in uiſculis preparari poſſunt. et cū
diuerſis aromatibus et ſaporibus
condiri ſcd̄m diuerſum coquendi
artificiū Teſtudiēs ſunt multoꝝ ge
nerū quedā marine. quedā aquarū
dultiū. et quedā cāpeſtres. et ma
rinaꝝ q̄dā ſūt magne et quedā pue
et ex tabella magnarum quandoꝗ

r b

fit clepius et aliquãdo in tantã ueī
unt magnitudinē ut ex eaꝝ conca
ut inquit Albertus fiat nauigium
magnis nauibus seruiēs. sed mari/
naꝝ nulla est pro cibo aut nutrimē
to bona. Testudiēs que sunt cum
testa nigra et longa cauda nō sunt
ad esum idonee licet qdam paupe/
res eas qnq; comedūt tanq̃ cibum
īeptum et abominabilē. Testudi/
nes campestres que degūt in pra/
tis et siluis sunt boni et lauda bilis
nutrimēti. et est cibus nobiliū uiro
rū q nō aliter imo auidius ꝓ testu/
dinibus uenāt. cū doctis canibꝫ q̃
ꝓ q̃leis et ꝑdicibꝫ elixāt abcisis pe
dibus tibiis capite et toto collo.
Oua istaꝝ testudinū sunt singulis
medicīa et cibꝫ ꝯtra epilētiā. Tes
tudiēs iste ꝯcedūt ethicis et ꝯsūp/
tis cū sit īpurgatiē et irrstauratiē.

tartaruga
bona est.
ova bona

De pane. Capitulũ. lxxvi

Panis ex multis cõficit rebus scđm diuersaꝝ regionũ necessitatem talem in se naturã retinẽs qualẽ habet illud ex quo cõfectus existit. sed qꝛ triticũ ĩter oĩa grana ꝑncipatũ retinet ut nature humane conformior sit imo panis ex eo confectus ceteris melior et laudabilior est quia sanguis ex eo generatus temperatior est ultra omnem ꝙ ex aliis granis generari possit. licet triticum sit complexionis principio primi gradus et inter humiditatem et siccitatem temperamentum obtineat tamen panis calidior ẽ qꝛ maiorẽ caliditatẽ ex furno acqsiuit. Frumĩtũ qdẽ ex quo paĩs ɔficiẽdꝰ ẽ de bona recolligatᷓ regione ex melioꝝ quoqꝫ spetie accep-

de pane

r b7

tū ſit pōderoſū plenū et bn̄ matu/
rum eius exteriō cortex rubroſum
cerulus ſit.interiores tn̄ ꝑtes ping
uiſſimas et albiſſīas bn̄s neq3 ſit an
tiquū qa ſicciōris et deterioris eſt
nutrimēti.neq3 nimis r̄cēs ilico dū
colligit̄. qa uiſcoſum et flematicū
generat nutrimētum epatis totiuſ
q3 corporis opilationes inducit.ſit
quoq3 a puluere et tarlatione pre/
ſeruatum.et ab omī genere grano
rū mundū. Frumētum p̄terea qd̄
in borreis euētatis granariis cōſer/
uare poteſt.laudabilius ē q̄ qd̄ ſub
terraneis foueis recōditur.qa eius
uapores euētāt̄.et ī ſua nālī diſpoſi
tione ꝯſeruat̄. ſed apd̄ ſubterrane
as foueas uapores frumenti cum
terreis exalationibus admixti ex
fouearum obduratione ſuffoca/
ti malam frumenti diſpoſitionem

impendūt. cum in se qualitatē ha-
beant nostre uite cōtrariā. vnde
multi ex fouea℞ apitione. ubi diu
frumētum reconditū extitit. ilico
mortui sunt. Ex tali igiť electo fru
mento mūdus panis fiat. et bonū ē
aqua cū qua cōficiť parūper salitā
esse. Sal enī panis uiscositatē ſmo
uet. eiusq; massa fit bene maib9 cir
cūdata et confecta. Ex illo enim
saporosior leuior et nature huma-
ne cōformior reddiť. sitq; bene fer
mētatus nō multū durus. ex ferm̄
to eius fit panis rarior leuior dige
stibilior et laudabilioris sāguinis p
ductiuus. et artificialiter scd̄m unā
quāq; sui ptem pportionabiliter de
coquitur. et per diem ad minus re
quiescat priusq̄ comedatur. Panis
enī calid9 malus ē et pa℞ natuř cō
formis. Paīs azim9 dure digestōis

mal̄ zest

est uētris dolorē et ēpatis opilatō
nē efficiēs. et in renibus lapidē ge
nerat. et Azimus etiā. et qui in pa/
tella decoctus ē et qui siccus et an
tiquus et bis coct9. et q de simula
ē. ultra durā eoꝝ digestionē. uētrē
ↄstrīgūt. Paīs de simula meliō & no
biliō ē q̄ q de farina ↄficit̄. licet tar
de sit penetratōis. Paīs furfurace9
uelotius degerit̄ et nutrit. sed dete
rioris ē nutrimenti et pautioris. et
panis male coctus et panis Azim9
et illis similis nō ↄpetit nisi robustā
complexionē hn̄tibus. et fortiter
laborātibus. Panis p̄terea a sup̄fici a
libus et cortice mūdādus ē. pars e
nī illa nimis adusta ē et difficilis di
gestionis et humorū malorum ge/
neratiua. Panis quidem inter mag
nitudinē et paruitatē. modū habe
re debet. qa puus paīs cito a furni

caliditate penetratur parum rema
nẽs de medulla. et fere totus ĩ cru
sta cõuertitur. Crusta enĩ ꝓpter ni
miam sui adustionẽ et exsiccatio-
nem deterior panis pars est. Panis
insuper nimis magnus intrĩsecis ꝑ
tibus minus coctus et uiscosus ex
necessitate consistit. Melius est igi
tur formam retinere mediam. aut
sc̄dm tortulos apud neapolitanorũ
morem qui laudabilis est cum uni
formiter fere ad omnes tortuli fur
ni partes calor attĩgat. Et ferculũ
q̄dem ex pane abluto factum ĩfri-
gidatiuũ calefactis cõueĩens. neq̧
opilatões neq̧ grauedinẽ generat
Et melior abluendi modus ẽ ut pa
nis medulla ꝑ noctẽ ĩ aq̄ calida ĩfu
sa permaneat. et post aliquotiens
cũ frigida abluatur. sic enim calidi
tas. uiscositas. siccitas. et fermenti

r/e

108

panyzo

qualitas a pane remouet. Panicũ magnã conformitatẽ habet cũ milio. Vtrũq; est frigidũ et siccũ. Ex ipsis fit qñq; panis penuria frumẽti Panicũ et milium pauci sunt nutrimẽti et uentrem stipticant. sed et milium est in omnibus nature humane conformior. Ex ipsis a cortice mũdis uel ex eoꝝ farinis fiũt fercula que laudabile nutrimẽtum generãt si cũ lacte aut carnibus pinguibus decoquatur. Piper in capitulo de aromatibus. Pisellum ĩ capitulo de Robilio. Porrum in capitulo de Acrumine. Pinus in capitulo de grano pini. passer. pauo. perdix. pulmo et pedes ĩ Capitulo de carne.

.Rigum. Capitulũ. lxxvii.

RIgum calidũ ẽ et siccũ magis

q̃ frumētū. sed tpamēto ꝓpinquū est multi nutrimēti. ad siccitatē declinātis. sed si cum lacte et oleo amigdolino et zucharo decoquat᷑. in aqua furfuris infundatur. Sic enim melioris et maioris nutrimēti est. coitus quoq̃ materiā auget. et corpus impīguat. Si aūt cū aqua pura decoquatur uentrem restringit. Rigi ꝑterea supflua et cōtinuata ꝯmestio apd̄ solitos haber᷑ uentris dolores nocumētū ꝑstat.

Robilium. Capitulū. lxxviii.

RObilium est species leguminum quod uulgariter dicit᷑ piselli. frigidū ē in ꝑncipio et inter frigiditatem et siccitatem fere tēperamētū obtinet. Parui est nutrimēti. et malū gnāt sāguinē neruis quoq̃ īpedimētū ꝑstat. neq̃ tantā

piselli.

nulla apt

r r

nentositatem ĩducit sicut faba. sed mundata melius generat nutrimẽtum. Eius brodiũ cõtra tussim et dolorem pũgitiuum ĩ pectorẽ auxilium facit.

De Rapis. Capitulũ. lxxviiii.

RApa est in secũdo calida. humida in primo. facilis digestionis existit. Inter ceteras radices aut herbas plurimi ẽ nutrimẽti. licet mollem et flematicã generet carnem. ppter sui uentositatem et inflationẽ. vnde coitum et eius materiã augmẽtat et corpus ĩpĩguat. et pprie quãdo in igne coqũt si prima abiecta decoctione in secũda coquãtur. a qua temperiẽ sue substãtie acqrit. & mediocriter inter bonum et malũ generat nutrimẽtum. siquidem bina decoctione

ꝓiecta et tertio ex aromatibus cō
dita cum carne pinguissima reco-
quātur melius est: et sui uētositas
remouetur: Que aūt nō bene co-
cta est uētositatē et corporis opi-
lationem generat. Rapa ꝑterea
multū urinare facit et cōtra urine
ardorē ualet et sitim extinguit.

De Ruta. Capitulū. lxxx.

RVta dicitur ꝙ melior ē que
nascitur iuxta arborem fici:
Ruta recens calida est et sicca in se
cūdo. sed que exiccata est. has qua
litates habet in tertio eius usus ꝓ-
prie est in salatitio. splenem stoma-
chū et uētrē ꝯfortat. eoꝝ ꝙ uētosi
tates dissoluit et r̄mouet. digestio
nem adiuuat et appetitum īducit:
stricture pectoris confert. et uisio
nē acuit paralisi et frigiditati ner

uoꝝ auxilium ꝓbet. Allioꝝ et co
mestaꝝ cepaꝝ odorem ex ore ob/
tundit. uermes interficit· desideriū
coitus remouet. eiusq materiā de/
siccat et abscidit. et succus eius bi
bitus oībus uenenis resistit. et ut
supra dictū est cum nuce comesta
pestilētie et omni ueneno con ser/
uatiuū auxiliū ꝓstat. Plurimū aūt
de ruta comedere malū et pericu/
losum est. sed attente tamen respi
ciatur. ne cum ruta comedātur ui/
rides uermicoli· quos tēpore ueris
in suis foliis producere solet. qui ꝓ
pter similitudinē difficile cognos/
cuntur quoniam mali sunt. et uene
nosos effectus ꝓducentes.

De Rosomarino. cap·lxxxi.

Rosmarinus est speties liba/
notis ꝓpter odorem quem

similem habet olibano et thuri al/
bo. usus eius est in salsamētis aut ī
salatitiis. crispellis et ad odorem as
sataꝝ carniū. flos eius uocatꝰ anthos
ingreditur in cōfectiōibus cordiali
bus. letificat enim cor. aperit opila
tiones epatis et splenis.. resoluit in
testinoꝝ uentositates. et cerebrū
confortat. si ex frigiditate debili/
tatum esset. Radix. raphanus. ramo
ratia. in Capi. de Acrumine.

De Spinatia Capit. lxxxii.

Spinatia frigida sunt et humi
da in primo. licet quidam di
cant. ꝙ ad temperamentum decli/
nent. uirtutem lauatiuā et abstersi
uam. et refertiuam. habent. guttu
ri. pectori. pulmoni. epati. et stoma
cho congruentia sunt. boī sunt nu
trimenti. meliores q̄ atriplices et

bonum est

bonu sunt

ꝓprie colericis et ſanguineis pro
ſunt.

De Senatione alias Creſcione: Capitulum. lxxxiii.

SEnationes q̄bus pro in ſalatiis in ferculo uti poſſumus· que ī crudis et frigidis et aq̄s ſtantibus oriūtur. quas quidam piper aque aut arucā aque appellant uulgares. aut lanares. aut creſciones dicunt. calidā et ſiccam uirtutē h̄nt. et bene urinare faciūt. renes et ueſicam ab harenulis expurgant. et ī ipſis lapidem frangunt.

De Sparago. Capi. lxxxiiii.

SParagus calidus eſt et humidus in primo: licet quidā dicant. ꝙ temperamēto uicinus ſit īter ceteras herbas fere nutribilior

creſciones

boni ſunt.

sparago

existit. Coitus materiã augmẽtat. uẽtrẽ lubricat. eiusq3 dolorem mitigat. renes calefacit. iposq3 et uesicã ab harenulis expurgat. urinã puocãdo. ita q ex eorũ multo usu foetat odor̃ sparagoꝝ. epatis et spleis et uiscoꝝ opilatões aperit. stomacho tamẽ non multũ congruus existit. et aliquãdo cibi abominatõnẽ inducit.

De Sinapi. capitulũ. lxxxv.

Sinapis in mostarda et saporibus ea utimur. calida est et sicca usq3 ad principiũ quarti gradus. tussi antique et asperitati pectoris confert. flema et uiscosos humores incidit. humiditates que in capite sunt mũdificat. unde quidã dicunt. q ex illo clarificat intellectũ. et coitũ sua caliditate ĩcitat.

De ſemine Canapis. cap. lxxxvi·

SEmen canapis piſtatur ex artifitio· et fit maſſa ad modū magnaꝝ pilarum reducta. et ꝑ tēpora conſeruatur. unde in qbuſdā regionibus fit ferculum quod multum cale facit. caput grauat. et ſtomacho nocet· vſus ergo eius non laudatur.

De Canapis

De Sale. Capit. lxxxvii

SAl ſiue minerale ſit. ſiue artificiale. ſiue aqueū multaꝝ maneriēꝝ eſt. et quāto plus de ſalſedine ſapit. tanto calidior eſt. appetitum inducit. et auidius ſtomachus cibum amplectitur. vnde melior cauſatur digeſtio. cum hoc quod ex ſua natura ſal digeſtionem acuit. fleuma et crudos humores inci

De Sale

dit.et ipsos a putrefactione preser
uat. Salis usus moderato indiget
modo. Maior eqdem quãtitas fle
maticis conformior est.minor uero
colericis.

De Simula. capit.lxxxviii.

Simula que laudabilior est ex
tritico fit. bene enim primo
abluitur triticum.deinde siccatur.
et post in partes cõteritur grossas.
cum mola frãgitur.deinde in subti
liores partes cõteritur. ut fere in
tra faricellum et florem farine me
dium rtineat et de ea superius di
ctum est qp melior panis existit.q̃ de
farina. Ferculũ tamẽ eius maioris
& melioris est nutrimẽti. q̃ amidũ
aut aliud de genere farinaꝝ ca
lorẽ et sitĩ extĩguit.epar quoqꝫ ha
bentibus calidũ cõfert. Ordeacea

Semula

uero simula magis infrigidat.

De Saluia. capit. lxxxviiii.

Saluia licet sit quedam silue/stris. quedam domestica. tñ domesticā in usu ciboꝝ habemus ea sicca est in secūdo. cerebꝝ ner uos et stomachum cōfortat. est rso lutiua uentositatum. et aperitiua o pilationū. Saluia a quibusdā iniu/ste plassematur. ꝙ ex ea Buffones generātur. que animalia sunt uene nosa. Verūtamen quia saluia mul/tos habet ramos plenos foliis gros sis et causantibus densam umbram ī estate. sub cuius mansione buffo/nes libēter recurrunt. ꝓpter quod experti ortulani rutam a qua ani/malia uenenosa fugiunt. iuxta salui am complantant: Scalongia ī capi. de acumine. Starna sturtio. splen

Saluia

in Capitulo de Carne.

De Triis. capit. lxxxx.

TRili sunt fila aut corrigie ex azima massa confecta. calidi sunt. et ī eis exhumanitas sup̄flua. dure sunt digestionis uētrem con stringūt. et tarde de stomacho des cendunt. epatis et splenis opilatio nes inducunt. in renibus et uesica lapidis generatōem p̄parant. ꝯtra tussim et dolorem pectoris et pul moīs ex caliditate generatū bonū auxilium p̄stant. QVi autē eius no cumentum subterfugere cupit stu deat. ut cū carnibus bonis et pīg uibus decoquantur. aut cum oleo amigdolino et pipere condiantur. et post ipsos mentam et origanum aut calamentum accipiat. et uinū bonum et purum bibat.

De Tuberibus. capit. lxxxxi.

Tubera supradictū est. ꝙ īter ipsa et fungos existit differē tia. oēs enī fungi sunt tubera. sed nō ecōtra. difficilis sunt digestioīs et urine difficultatē inducūt. grossum et melancolinū generat nutrimentū. et ex illis paralisis et apoplexia et uenenosa timētur accidē tia. ut de fungis dictū est. Tubera enim saporem non habent. ex illis meliora sunt alba. ex qbus nō ē odor malus. et ꝓprie si cum sale et aromatibus condiātur. Attendendum tamen hic ꝙ ea que in hac regiōe terre tubera appellamus neqꝫ in capit. de fungis. neqꝫ i hoc capit. de tuberibus reponēda sunt. Nā antiqui de ipis diuersū faciūt capitulū. in quo multi medicoꝝ deci

piuntur. Inquiunt enim auctores
ꝙ quodam genus tuberum repen
tur adunatū et uernicosum in mag
nitudine testiculi. uerrutas habens
profundas. oriens in harenosa ter
ra. sicut nascuntur tubera et fungi
ꝙ ē suauis saporis ualde et ad dul
cedinem declinantis. dum ad fun
gos et tubera comparātur. neq̈ au
ditum est ab aliquo ꝙ inferant no
cumentum. sicut fungi et tubera·
frigiditatem minorem habent reli
quis tuberibus et fungis. neq̈ hu
miditate extranea uacua existunt.
cum siccitate sue substantie uento
sitatē generādo. qđ pcipit dū eius
pfectā sub cineribꝫ decoctionē cō
phēdeř uolumꝫ. qa sonū cū uento
sitate aliqua emittunt. ex quo coi
tū incitat. eius materiā augēdo. et
de isto tubere intellexit Galienus

ꝙ tubera non ſunt maloꝝ humoꝝ
generatiua·quod ſuaderi poteſt ꝓ
pter eorum aromaticum odorem.
et dulcedīe ſaporis et maxime qñ
incipiunt denigrari. Tubera oriun
tur.circa mediū autumni.prius al/
ba intus.deīde nigreſceꝛ̄ circa.hie
mem·et qñ ſunt intus perfecte ni
gredinis circa primū ueris putrefi
unt.et in uermes conuertuntur.
Multi dixerunt hoc genus tubeꝝ
eſſe calidū ꝓpter id qđ nix facile
ſuꝑ ipā liqſcit. et paꝝ durat. neqꝫ
herbe iuxta hec tubera oriūt.et ꝙ
ſua natura ꝓpter caliditatē coitū i
citāt Veritas tñ ē ꝙ oīa tubeꝝ ge
nera frigide ſūt ꝯplexioīs.ſed hoc
gen ꝯ ꝓpter aromaticū odorē et dul
cē ſaporē minus ad frigiditatē de/
clinaꝛ̄ uideṫ & magis ṫꝑameto apꝓ
pīquare. Nix ſuꝑ tuberibꝯ facile

liquefiit. quoniã ab ipsis et pingui
terra eis circũstante ɔtinuo humi
di uapores eleuãtur a putredinali
calido ꝓpter qđ q̄dã genera musca
rũ libẽter sup tuberibꝫ hĩtant·erbe
aũt circa tubera nõ oriũtur.qm̄ ip
sa cũ p pĩguedinẽ terre ex putrefa
ctõe generẽtur. et ex eadem ping
uedine nutriũtur et crescũt.ex qua
herbe generari et nutriri deberẽt
Coitum autem incitare uidentur.
nõ caliditatis grã sed ꝓpter uento
sitatem. et ꝓpter spermatis mate
riam. que ex tuberum pĩguedine
generat̃. ꝙ aũt genus tuberꝝ huic
simile orit̃ in planitiebus et pratis
et incipiũt oriri circa medium ue
ris et odorem nec dulcẽ saporem
habent. solo caloris tp̄e repiũtur.
odorifera autẽ et sapida non nisi
tempore frigido ab autumno usq;

ad ueris principium reperiũtur.
Turdus. turtur. testiculus. in capitulo de Carne.

De Vuis, Capit. lxxxxii.

Va sunt cõcordes omnes autores uuas et ficus bene maturas esse ceteris fuctibꝰ meliores. et ꝓprie nõ nocere. Matura qdẽ uua laudabilem generat sanguinẽ. et proprie si duobus diebus ad minus collecta sit anteq̃ comedatur: quia uua si comedatur ilico dũ colligit̃ est inflatiua. & deteriores et crudiores humo res generat. Si quidem uua bene digeratur impinguat. Vue cortex frigidus est et siccus et difficilis digestionis. et arilli similiter. Sed pulpa facillime degeritur. Arilli enim si integre deglutiantur integri corpus

egrediūtur nullum facientes nocu
mentum. Qui autem plurimas u
uas comedunt. primum eorum cor
pora a supfluis purgantur humori
bus. deinde pinguescunt. de quo
ortulani uerum perhibent testimo
nium. nihil fere aliud q̃ uuas et fi
cus propriis tēporibus comeden
tes. qui se tam inter cetera anni tē
pora pinguiores cognoscunt. Pig
uedo tamen ex uuis et ficubus ac
quisita. est facillime resolutōis. qa
carnem mollem et inflatam gene
rat. ideo uua post collectionē die
suspensa aliquo melior dicebatur.

De Vua passa. capi. lxxxxiii

Va passa cōformitatē habēt
cū uuis ī dulcedīe austeritate
et pōticitate. sic ē ī eis q̃ passule di
cūt dultiores passule ex dultiorib9

uua passa

rebus

fiunt et austere ex austeris que au
tem dultiores sunt et ad calidita-
tem declinant. scd̃m maiorē uel mi
norem dulcedinē. Et sicut quedā
uuaꝝ hn̄t arillos. quedam sine aril
lis sic similiter sūt passule. unde qn̄
p̄cipitur passulas recipi enucleatas
possumus intelliger̄ passulas sine a
rillis factas. aut passulas unde aril-
le et nuclei extracti et enucleati
sunt. Non est in passulis magna di
fferētia. seu ex magnis uuis. seu ex
paruis facte sunt. Meliores passu
le sunt dulces et pingues habētes
subtilem corticem. epati multum
proficiunt. et conformes sunt. eius
opilationes remouendo. et sangui
nis digestiuā confortando. fluxū e
paticū sua ꝓprietate cōfortādo. cu
rāt. cōfortāt. splenē aperiunt: uias
renum et uesice renes et uesicam

confortant. Plus nutriunt passule quam uue recentes et sunt melioris alimenti. conferunt pulmoni et tussi. et difficultati anhelitus. uentrem humidum tenent· Verũtamen licet omnes passule amice sint stomaco et epati. tamen austere magis confortãt stomachum quam dulces. et sũt magis stiptice minus humectãtes uentrem. quãdo intẽdimus nutrire opilationẽ aperire. et uentrẽ mollificare. et epar confortare. et pectori prodesse. Debemus sumere passulas enucleatas pingues. Si autẽ intẽderemus stipticare. sunt comedende passule. et proprie austere perfecte cum arillis masticate. Verũtamen sicut uue magnam diuersitatem ex regionum uarietate sortiũtur. ita diuerse passule matres uuas sortiũtur et imitantur. Vini

nᵒ

nᵒ

passas sin pred[i]
grossas.
nᵒ.

diuersitas ex regionum uarietate:
vuarū diuersitatem ostendit.

De Vino. Capit. lxxxxiiii.

Vinum ut inquit conciliator ē
succus de uitiū uuis expres/
sus. quo nullus existit liquor natu
re humane accomodatior. Nunq̄
enim ex arte aut ex natura aliquid
reperiri potuit. qd̄ uices uini ī bo
nitatibus et conformitate. supple/
ret. Qui autem accumulatas uini
uirtutes. quibus ab auctoribus ui/
num extollitur. aut scriberē aut nar
rare ausus foret. ab ignorantibus
uini potius amicus q̄ scientibus ui
deretur. sed sufficiat aliquas ex me
lioribꝰ suis uirtutibus narrarē Vino
quippe moderate sūpto nullꝰ cibꝰ
aut potus melior est. immoderate

uero nullus peior. Multi enī lauda
bilis et subtilis est nutrimēti. ut su
pra in generalibus regulis dicebat̄
Nihil etenī uino compar existit.
Vt nature defectibus tam cito sub
ueniat. unde apud sarracenos qui
bus potus uini lege ꝓhibet̄ solū in
sincopi et nature defectib9 biben
dum cōceditur. quia ilico uirtutē
refocillat. nouos spiritus et nutri
mētum regenerat. quod cito sua ꝓ
prietate ad cor īpellit̄. nec repitur
cibus aut potus. q adeo nālis calo
ris sit cōfortatiuus sic uinū: qa eis
calō similis nāli calori existit ꝓpter
familiare cōsortiū qd̄ cū natura ha
bet humana. uinum quidem si mo
derate et quod oportet accipiatur
corporis sanitatem eamq; custodit
uirtutes epatis et stomaci digesti
uas confortat aditus et uenarum

orificia aperiens nutrimētū per to-
tum corpus penetrare facit. sang-
uinē clarū generat. et quē turbidū
reperit clarificat. epatis et splenis
opilatões aperit. et renes et uesicā
mundificat. tenebrositatē a corde
expellit. sīgulas uirtutes et corpo-
ris et mētis corroborādo. Nec tā-
tū corporū. sed anime uires pbet
uini moderatus usus. sensus omes
acuit. solertiā pbet. acuit īgenii ui-
res leticiā atq; audatiā tribuit. tris-
ticiā expellit. laboriosa atq; magna
lia cum ratōe psumere facit. uinū
insup cum debita opatione assūp-
tum omni etati. omni tēpori omi
regioni: omni cōplexioni. conforme
est. Pueris qdem uinū modicū et
bene limpbatū dandū est. quia pu
rum dare esset ignem igni addere
Iuueībus uero ī maiori quātitate et

minus limphatū. quia ꝓpter eorū cerebroꝝ et aliorum mēbroꝝ similitudinem fortitudinē. uinū melius sufferre possunt. et facilius a uini nocumēto tueri. Senibus autem uinum confert· quia lac senū existit uinū. sed ꝓpter debilia forte cerebra senum nō ualēt sic faciliter a uini nocumēto tueri. Senibus igitur uinum tantū dādum est q̄tum tollerare possunt. Infrigidiori uero regione plus de uino cōpetit. in calida autē modicū et bene limphatum. similiter ī hieme estatis. sed ꝓpter estus et caloris et sitis extractionē plus de uino ī calida regione q̄ ī frigida ī estate q̄ ī hieme bibēdū ꝯcedit. sed cū pluri aq̄ līphatū hoībus ꝓpter calidā et siccā ꝯplexionē hn̄tibꝰ quā colerā dicīꝰ uinū ꝯfert qa colera q calidꝰ

et ſiccus eſt humor per r̄nes et ue
ſicam ꝓuocando expellit frigide &
humide cōplexioni. que flematica
dicitur. uinū etiā cōfert uiſcoſos
humores incidit et maturat. ipoſq̃
ſua caliditate reſoluit Frigide quo
q̃ et ſicce cōplexioī. que melenco
lica dicit̄. uinū ꝓdeſt qa melencoli
cos humores labefcīt. ipoſq̃ ad ex
itū faciles p̄bet. ſua uirtute eorum
nocum̄tū et caliginē r̄mouēdo. ca
lidis inſuper et humidis quos ſang
uineos dicimus. uinū competit qa
ſanguinē optimū et clarum gene
rat. et ut ſupra dicebatur quē tur
bidum reperit clarificat. Ex uariis
inſuper rebus uinū diuerſificari cō
peritur. aut ex regione ubi ꝓducit̄
aut ex diuerſis uitiū ſpeciebus. ex
quarum uuis exprimitur aut odor̄
aut calore. aut potētia et debilitate

aut recentia. aut decoctõe. aut ue/
tustate et artifitio. Experimẽto q
dem uidemus quasdã uitiũ maneri
es et quasdã regiones qbusdã lau/
dabiliora uina ꝓducere. de qbus ex
pertis colonis oportunũ est crede
re. Vinũ dulce grossum et calidum
est in secũdo. et siccum in primo &
berogeneã cõtinẽs buĩditatẽ. Nec
tantũ laudabile sicut alia uina exis
tit. grossum nãqꝫ generat nutrimẽ/
tum. sanguinẽ turbidat. nec sitim
extinguit. imo aliquãdo ipsam aug
mentat. quia leniter cum aliis ad/
mixtum bumoribus putrescit. et in
colericos bumores ꝯuertitur. Vinũ
quidem dulce omnibus membris
uim nocendi babet. pectori et pul
moni quorum opilationes aperit.
Plurimus autẽ eius usus bydropi/
sim generat. ideo ad bydropisim ꝑ

Caueat a vino dulc. et grosso.

parat. ab usu uini dulcis et grossi caueri debet. Acerbum uinū quod ut plurimū in mōtuosis et uinosis regioībus ꝓducitur. a multis autoribus frigidū dicitur. pectus strin/git. stomachū mordificat. et aceti effectus inducit. Vinū ergo qd̄ in/ter dulcedinē et acredinē saporem obtinet. maxie ab autoribꝰ laudabile rp̄it. et ꝓpe si odoriferꝫ aromaticū sit. neqꝫ accutū neqꝫ. grauem extraneū odorem habens. De coloribus autē uini experimētum locorū uestigare oportet. quia in qbus/dā regioībus uina alba sunt meliora nigris. in qbusdā uero nigra melio/ra sunt albis. sed comuīter ab au/toribus de uino loquētibus aurea subrubea subalbida et gnāliter medium colorē hn̄tia meliora iudicātur Vina potētissima et fumosa corpa

el vino grande y fumoso ho malo es.

calefaciũt nimis et capita. ideo eo-
rũ ɔtinuus usus malus est. Vina de
bilia et aquea parui existũt nutri-
mēti. Meliora ergo sunt que īter il-
la media existũt. Vetusta insup et
recētia multũ uina in eaꝝ uariātur
natura. Recētia uini durat per an
nũ aut plus scd̃m maiorē uel mino
rē uini potentiā. Vinũ qdem potēs
tardius īuetrascit. aquaticũ uero ci
tius. Et uetustas uini in quarto īci
pit anno. Illud ergo quod ratōne
sue etatis maxīe ab autoribus lau-
datũ existit. ē uinũ a fine primi an
ni usq͡ʒ ad prīcipiũ quarti. Vinũ e-
nī nouũ et maxīe qd̃ expressioī ꝓ
pīquũ ē. calidũ ē ī primo. epatis ē
opilatiuũ. putrefactiuũ. et huōrum
ebullitiuũ uētosum et īflatiuũ. Vi
nũ antiquũ a q̃tuor ānis sup̄ calidũ
ē et siccũ ī tertio et q̃rto potētius

byno [illegible] ... es de [illegible] ... mejor

el byno nuevo es bueno y calido

est uinũ tãto calidius est et siccius huiusmodi autẽ uinũ antiquũ parꝝ nutrit et cito inebriat. et qñ sup/flue ĩueterascit. amarꝝ acqrit sapo rẽ. et ꝓpriã uini naturã ꝑdit. et ei us usus est malus: vinũ tñ mediũ a primo usq̧ ad q̃rtũ calidũ ẽ et sic/cum in secũdo illud ergo ut ex p̃ dc̃is colligit. laudabilius ẽ uinũ qd̃ odoriferꝝ et aromaticũ neq̧ decoc tõe adustu. neq̧ artificiatũ sit ĩter dulce et acerbũ. ĩter album et ni/grꝝ. ĩter potẽs et aqueũ. ĩter recẽs et uetustum. mediũ obtinet. Ex ar tifitio ĩsuper uinum diuersam natu ram acquirit. quia secundũ diuer/sas eius speties decoctionem amat et illud ideo eius mustum decoctũ est uinosius et potẽtius. et fumosi us redditur. quia partes uinose in musto sunt cũ terreis grossis ad

Albus ... poro engruesa y luego embriaga y es malo

...emos

mixte. et semper in decoctõe gros
siores partes retinẽt uel remanẽt:
et aquee. que respectu uinosaꝝ cũ
terrestribus admixtaꝝ subtiliores
sunt: ex tali decoctõe resoluũtur:
ideo uinũ coctũ q̄a minus ẽ ex aq̄
is p̄tibus admixtũ tardius putres
cit. et lõgiori tp̄e cõseruat̃ Vinosũ
igit̃ remanet et aquosum uirtute
ignis euaporat. Cuius cõtrariũ fie
ret si uinũ p̄fecte et ĩ uegete depu
ratũ decoq̄ret̃. Sicut apud distillã
tes aquã uitis apparet. ubi uinose
et potẽtes uini p̄tes per fumũ ele
uãtur. et in aquã ardẽtẽ: quã aquã
uitis aut uini dicimus cõuertit̃.
Aquee p̄tes absq̄ sapore· sicut aq̄
in fundo alemich distillatõis r̃sidet
Nã uinose p̄tes a terrestribus feca
libus in fundo uegetis residẽtibus
seq̄strate subtiliores aq̄s reddũt &

el g[illegible] n[illegible] se tiene

aqua ardente

123

quod subtilius est citius ex igne r̄soluitur: Ex antiqui igitur et depurati uini decoctōe uinosum resoluitur aqueo remanēte. cuius cōtrariū de musto uidetur. sīgularē uero ꝓprietatem habet uinū et omniū reꝝ secum admixtaꝝ aut ī ipo decoctaꝝ. uirtutē extrahat. Vnde qdam ex antiquis medicis oīēs egritudines cū uino curabāt. Tempor̄ nāq; uindemiaꝝ diuersa musti uegeticula ex medicinaꝝ decoctione scd̄m uarias egritudinū exigētias p̄parabant. et sic uina sirupoꝝ et mediciāꝝ uirtutē hn̄tia. scd̄m ꝙ una queq; egritudo exigit reseruabāt. Verūtamē si quis in hieme p̄senti anni uinū bibere uellet. duobus modis meliorari possit. qbus etiā prīcipes libēter utūtur. Colligantur uue bn̄ matur̄ et p triduū

al sol seponsim

soli exponātur· quousq̧ aliquātisp̄ passentur. deinde genera sequestā do racemi p̄piciātur. et granoꝝ q̄tī tas sit tanta, ut medium uegeticu/ lum īponatur. et desuper bonū mu stum īponatur, quousq̧ totū plenū sit. Tale uinū cito clarescit. et licet nouū sit nō est epatis opilatiuum neq̧ uentosum inflatiuum neq̧ hu morum ebullitiuum. et iste potus prīcipibus et delicate uiuētibus a medicis libenter cōceditur. Alter modus ut accipāt musti tres p̄tes et aque una pars et misceaꝰ et bul liant usq̧ ad quarti p̄tis resolutio nem et reponaꝰ. Tale uinū dicitur ablutum et licet nouum sit. malitu as tamen noui uini deperdit. De ar tifitio tandē uini bonū est credere his qui tali exercitio usi sunt. Im/ moderatꝰ et sup̄fluus uini usus aīe

prefecto ... rchio

bonissimo es

r veb

et corpi et moribus pessimus exis-
tit. Virū effeminat. discursus inge-
niū ĩgrossat. infima respicere facit.
et magnalia abhorrere. nec tāte uir-
tutis est moderatus uini usus q̃te
malitie ĩmoderatus existit. cereb℞
et eius uirtutes debilitat. tremorē
palisim. apoplexiā. et spasmū gene-
rat. Nec uinū has malas passiōes ĩ-
ducit. ratōe sue q̃litatis. quia iste e-
gritudiēs sunt frigide. et uinū ē ca-
lidū. sed ut inqt Aristoteles tertia
pticula pbleumatū. Vinū ea ratōe
qua calidū istis egretudinibus resi-
steret. atq̃ pdesset. sed p accidens
eis nocet atq̃ ipas euenire facit. qa
uinū ē penetratiuū et fcīt huōres
uiscosos et crudos ad mēbra lōgin-
qua et neruos pēntrare q p se ĩpe-
trabiles forēt et sic talis frigiditas
egretudiēs ĩducit. pterea uinū in

multa q̄titate potatū ī stomaco nō
degerit̄. et ꝓpter suā amicitiā et cō
formitatē quā cū nā huāna hēt. at
trahit̄ a mēbris īdegestū ubi ex sua
indigestione acescit. et acetum est
neruis īimicū et frigidaꝝ egritudi
num inductiuum. Immoderatus in
super uini potus ebrietatē inducit
et frequēs ebrietas sensus omnes
obtundit. et singula mēbra debili
tat. Ebrietas q̄dem multas habet
causas. q enī debilis sunt cerebri ci
tius inebriātur. quia nō ē potēs ce
rebꝝ resistere uino sis uaporibꝰ et
eoꝝ nocumēto. ideo tales a uini bo
ni potōe aut absq̄ multa mixtū aq̄
caueri debet. et q minus biber̄ ui
nū ꝯsueuerūt facilius ebrietatē in
currūt. Potatores et tabernarii di
fficilius īebriāt q̄a eoꝝ cerebꝝ ac
q̄siuit ex cōsuetudīe uini quādam

resistētiā: per quā uini nocumēto r̄sistit. Famellià īsuper et modico u/tētes cibo facilius inebriātur. qa ui/ni ad caput ascēsus a nullo fere ī/pediti facilius īebrietatē īducūt. Vinū īsuper decoctū fumosū et potens citius īebriat. et quedā res cū uino admixte citiorē et maiorē e/brietatē inducunt. sicut usnee īfu/se cum uino. lignum aloes leuiter & absq; nocumento dulcem somnum cū ebrietate īducunt. ea que fortē ebrietatē inducunt. uel efficiūt sūt limphare uinū cum aqua ex decoc/tōe lolii. et fortior est aqua ex de/coctione iusquiani. aut mandragor̄. Fortissimū est autem opium. et si/milia: et confectiones alique com/posite sunt. ebrietatem inducentes scriber̄ nō oportet. et uinū cū pau/ca aq̄ līphatū citius īebriat q̄ uinū

el [illegible] presto enbarda

el [illegible] con po[illegible] [illegible] mas presto enbarda

purū et si forēt uini octo ptes et a
que una: quia aqueitas modica fcīt
citius penetrare. sed remediū ebri
etatis et crapule est somnus lōgus
aut subitus uomitus. potus acetosi
tatis citri. aut potus uini citonio
rum. aut sumere coriandrum siccū
tritū cū tātūdem de zucharo albo
in quātitate duoꝝ coclearioꝝ. et
post bibere citonioꝝ et bibere aq̄
frigidam cum aceto ebrietatem se
dat. et potus olei puri r̄mouet ebri
etatem et similiter comestio cauli
um. ut in ꝓblematibus suis narrat
Aristotiles. Odorar̄ autē campho
ram. et sandalos. aut p se aut cū aq̄
rosata. mixtus crapulā et ebrietatē
alleuiat. et comedere micas panis ī
agresto. aut in aceto infusas ꝓdest
Et multas confectiones composu
erunt antiqui ebrietatē et crapulā

remouentes. quas supfluum foret hic scribere. Vbera. uenter in Capitulo de carne.

De zucharo. Capit. lxxxxv.

Zucharum dicitur mel canne anteq̃ depuretur. et est solutiuum et abstersiuum. Sed zucharum depuratum est calidum et humidum in primo bonū generat nutrimentum. pectus aperit. et ipsius asperitatem lenit. stomaco prodest sed in colericis stomachis facile ad coleram conuertitur. Vsus zuchari apud sanos est in confectionibus et talem acquirit uirtutem. qualis est res cu m ipso confecta. Zinciber in capitulo de aromatibus.

Anime passioēs. Capit. lxxxxvi.

Anime passioēs licet ultīo scri

bātur loco. digniores tñ existunt.
Vt attētiori solertia ab eaꝝ īpressi
onibus ꝑseruemur. Nā multi cōg
ti sunt quos magnus timor aut ira
aut īmēsum gaudiū īteremit. cum
ergo sit mors ultimū terribiliū fa
cile poterūt uarie egretudiēs ex ta
libus aīe passioībus euenir. Ratioē
īsuper et experiētia ex antiqs ac
cepimus. multos gaudio timore. ira
et aliis similibus morbos accider &
accidētibus multis curatos fuisse.
qm̄ anima nr̄a cordiales spiritus ꝓ
instrumēto ad exequēdas suas oꝑa
tōes exercet. Sūt enim spūs uehi
culum uirtutū aīe ꝑ niuersum cor
pus. et scd̄m diuersos spirituū mo
tus uel a corde ad extrīseca mēbra
uel ab extrīsecis mēbris ad cor im
primūtur. uel diuerse q̄litates uel
in calore uel frigore. In timore

enī et tristitia infrigidātur extrema In ira et furor̄ aut distēperato gau dio calefiūt. et ꝑpter has causas po ssunt tēꝑate aīe passioēs cōseruare sanitatē. et distemperate passiones morbos inducere aut morbos cura re: Inter ceteras enī passioēs. quas fugere aut insequi ꝑpter sanitatis cōseruatonē debemus. sunt amor gaudium. desideriū. spes. misericor dia. seu cōpassio. audatia. tristitia. o dium. abbominatio. desperatio. ti mor. ira. et furor. tedium. īuidia. ze lotopia. de qbus p̄sentis nō ē intē tōis ut aīam aut ornant. aut detur p̄at dicer̄. Nā illud ꝑtinet ad illam philosophie ꝑtem que de moribus solet tractare. quā philosophi tradi derūt. nō ut sciamus. sed ut boī fia mus. Sed solū p̄ntis ītētoīs ē ut ad corꝑis sanitatem iuuamētū faciāt.

Inqt Galienus pmo de sanitatis cō
seruatōe. q mores animi corrumpū
tur ex malis cōsuetudinibus. in ci/
bis et potibus. in gynnasiis et ma/
lis cōsuetudinibus. inspectōibus &
auditibus. et q oportet medicū q
debet sanitatē custodire studeř ne
mores animi corrumpātur. non ut
philosophus ut hominē faciat uir/
tuosum. sed ut nō facile in egritudi
nē deueīat corpus. Etenī furor ira
fletus tristitia. et solicitudo āplius
q opōteat febriū et aliaꝝ egritudi
nū sunt prīcipia. et inqt malos mo
res cū bona sanitate nō posse exis/
tere. Gaudiū si magnū sit et subi
tū. aliqn̄ īterficit et sincopes fatui
tates et malas ɔditōes īducit. Nā
cū ex ueritate philosophica cōclu
dat oīm nraꝝ opationū aīam esse
pncipiū et efficiēs et q spiritus et

naturalis calor sunt obediēs anime instrumētum in suis opibus. cum subito p̄sentat̄ obiectū intēse leti tie sp̄us et nālis calor ueloeiter ex pandūtur ad mēbra extrīseca et r̄ soluūtur derelinquēdo cor et cete ra mēbra depauperata sp̄u et calor̄ et aliqn̄ ē tā subita et īordinata ui talīū spirituū ad exteriora expāsio et resolutio: ut cor qd̄ est nr̄e uite fons oīno absq̧ spiritib9 r̄maneat. et mors accidat repētina. Cum tres fr̄es apd̄ ludos olympiades ex di uersis agoībus uictoriā nacti eoꝝ cor onas ut mos erat sup̱ caput pa tris īponerēt. pr̄ ilico p̄ nimio gau dio an̄ filioꝝ pedes mortuus ceci dit. Mulier romana ex ītēsa et īopi nata letitia āplexu filii ī ei9 brachi is expirauit. suas qdē exeqas uelu ti de mortuo in romanoꝝ cōflictu

apud cānas celebrauerat. Itaq; muli
er que grandi dolore mori non po
tuit est a subito et nimio gaudio i'
lico ītérempta. sed nūq̄ tali morte
prudētem aut fortē uirꝫ ꝯtigit īte
rire. Nā cum prudēs nouerit hanc
nr̄am quā uitam dicimus īterire et
mortem esse. et mūdum hunc tur
bidum et tenebrosum labyrintum
caribidinosis aq̄is plenū esse uene
nosisq; blāditus intellectiuo īperio
passionibus et spiritibus frenū po
net. et quocūq; intensissime p̄senta
to obiecto spiritus tempatis moni
tionib9 moueātur. et aliq̄n gaudiū
nō repētinū ꝯtigit. sed ꝯtinuū et ī
ordinatū tūc fit ꝯtinua et paulati
na spirituū ad exteriora expāsio &
resolutio. Inde uirtus paulatim de
bilitat̄. et mors eueīt nō r̄pēte aut
uaria sequntur accidentia secundū

r vee

diuersas passuri corpis dispositio-
nes. Tristitia siue animi dolor. ↄtra
ria ē gaudio. et ex ipa aliqñ mors
repētina aut paulatina ↄtigit. p̄sen
tate enī obiecto et nouo. ex quo
accidat tristari sp̄us. et nature ca-
lor ab extrīsecis mēbris ad cor. et
ītrīseca mēbra ↄcurrūt. exteriora
gelida naturali calore depauperata
delinquēdo. et ē aliqñ tā intēsa tri
stitia ut īordinate sp̄us ad cor sub
ito ↄcurrāt. et cū cor sit subitoꝝ
spirituū puū r̄ceptaculū subito ex
tiguūt et suffocātur. ad quoꝝ su-
ffocationē seq̄t subita nr̄e uite ex
tictio. q̄ꝑ si tristitia sit īordinata nō
tātū ītēsa aliqñ remis et ↄtinua su
ffocatio et nr̄e uite paulatina con-
sūptio. ꝑ sanitatis igit̄ ↄseruatione
sūmopere ad tempata gaudia et
solatia alacriora conari debemus.

ut q̃ possibile sit lete uiuamus. Mo
derata cum leticia. spiritus natura
lē calorē ad exteriora expādit mē/
bra clariorē sanguinē facit. īgeniū
acuit. ītellectū solertiorē efficit. et
uiuidū colorē placidūq3 aspectū in
īducit atq3 totius nr̄e corpis uirtu
tes excitat. et in eoꝝ opibus agilio
res p̄stat. Quelibet tn̄ tristicia q̃tū
facultas aderit fugiat̄. Nam nullā
unq̃ corpori nostro per se utilitatē
conferre poterit. imo p̄ter ea que
supra dicta sunt intellectum ebetē
et errantem facit. sanguinem turbi
dum generat. pallidum colorem et
aspectum horribilem efficit. et uir
tutes omnes in tediosam segnitiē
inducit. Sed aliquādo tamen tristi
tia per accidens utilitatem prestat
singultum de repletione sedando.
Nam in tristitia aut animi dolor̄ p

pter retractionem et spirituū unionem ad membra intrinseca ignoratur naturalis calor. et consumit illas superfluitates· in stomacho. que singultum inducebant. Inde ē ꝙ qui tristantur. aut alii compatiūtur. aut de re tristabili recordātur. aut rem aliquam effixe excogitant Vnde calor ad intra nunq̄ singultant. ut infra de timore patebit. ꝙ si fallaci impellente fortuna tediosa emergant noua. aut tristabilia p̄sententur obiecta: oportet pro sanitatis conseruatione q̄tum poterit a tristabili impressione preseruari. atq; forti et uirili animo ne apud mentem complantentur īsister. tū cum amicoꝝ consolatione qui prudenter simul condolendo pondus doloris alleuient. aut diuerso sollatio secūdum impedientem materiā

bonum dictum

cu amicis

animū patientis alliciāt. tum exco
gitando fortune ludos non nouos
esse: imo ut plurimū grauiores suos
ictus uiris illustribus cōtigisse. et
fortunā nulli dignitati pcere. seq3
ipm īferioribus compādo. et quas
cunq3 uirtutes aut dignitates. aut
cetera bona que ex deo sibi absq3
qd per se meriat cōcessa sunt cōti
nuo pmeditari et altissimo grates r
ferre. Sed ex melioribus remediis
ad tristitiā est q ratio sensum uin
cat. Nam aut fatuus aut demens.
incurrit: Sed prudēs ilico ratione
a se ipo has animi turbulētias pcul
eicit: Nam cum de labili tēpor nō
nisi momētum impceptibile habea
tur omnis cū tristia: aut de pterito
aut de futuro erit. Fatuū est enim
rē pteritā. aut irrecupabilē deplo
rare: clara pbibet ratio id uix exe

qui: quod obesse potest. ꝓdesse nũ
q̃. De futuro qdem aut uerius aut
cõtingens erit rei euẽtus. de quo
accidit tristari frustra: Tristamur
nãqꝫ de eo quod ĩpossibile est aliter
esse posse. si quod cõtingẽs erit sic
cõtingẽter poterit esse cõtrariũ il
lius quod deploratᷓ accidere. qꝫ si
certe tristatem rem futurã uidemꝰ
cum nostra uita ĩcerta sit: cõtĩget
aliqñ de rebus nõ nostri: sed alieni
tẽporis deplorare. Insuper cũ pru
dens nouerit accõmodata fortune
dona nec bona esse. nũq̃ de eoꝝ a
missiõe dolebit. Somnus ꝑterea aut
solatiosum exercitiũ dum fieri po
terit: tũc tristem animi passionẽ se
dare solent. Ab intenso ĩsuper et
nimiũ ad rem unã affixio amore ca
ueri decet. siqdem in aliqbus ultra
q̃ deceat affixa dirigatur affectio

emergit ilico solicitudo quedā et
semifatua et melēcolica passio: ad
quā seqtur īordinatus fluxus et re
fluxus spirituū et naturalis calor
ad cor. unde diuersificat̄ anhelitus
et uariat̄ pulsus ita ut ꝓpter obliui
onē anhelādi et inspirādi aerē apđ
oportunā anhelationē accidant. et
anhelitus īterceptio. Et tm̄ cres/
cit aliqn̄ apud animā intēsus feruor
ut īfluxus et uirtutes eius a digesti
uis et motiuis opibus distrabātur.
unde seqtur corpis macilētia et de
bilitas pallescitq̄ uult9. et ad uari
os morbos et acutas febres īducit
p̄ter amētiā et ꝓprii cōmodi obliui
onē Persepe enī uidemus q̄ multi
ex repatriandi amore ex filiis et a/
micis . aut ex rebus aliis ultra mo/
dū dilectis. semifatui et egretātes
fiūt. Infinite qdem sunt fatuitatis

medicorum

rrrm

132

ſpēs. Odiū inſup amori cōtrariū ē
et ex ipo ut ſūmatim dicat ꝓpter
cōcurſum caloris ad intrīſecū: om-
nia fere mala accidētia ſequūtur q̄
ſupius de triſtitia narrabātur: Ab
odio ergo ſolerti ſtudio caueri de-
cet: ut ſupra de triſtitia dictū eſt.
Solū enī uitio odio habere debe-
mus. unde ſeqtur uirtutū amor. et
ex cōuenieti nālis letitia. que tāt ū
ad ſanitatē ꝓficua dicebat: Ad tem
peratū et debitū reꝝ amorē q̄tum
poſſibile ē conari debemꝰ. q̄a amor
ē multaꝝ bonaꝝ uirtutū aīe et cu
iuſlibet gaudii prīcipiū. qđ ad ſani
tatis cōſeruationē. magnū auxiliū
p̄ſtat: q̄a p̄mo rem quā bonā credi
mus amamus. et poſtea emergit rei
illius deſideriū et habēdi ſolicitu-
do. et tandem in eius fruitione co-
mitāte amore ſequitur delectatio.

malus est amor

Pari modo rem quā malā credim9
habemus odio· deīde cōsurgit rei
illius abominatio· et tandē si odio/
sa res cōtigat seqtur tristitia et do
lor animi. Ex p̄dictis manifestū erit
ꝙ dum debitū et moderatū amorē
debet rei desideriū ꝑporcionari. &
scd̄m īmoderatū nocentis rei odiū
debet esse illius abbominatio. Ab
īmoderato ergo desiderio. et īmo
derata abbominatione. que deside
rio contraria existit cauendum est
ꝙ ex ipsis sequntur mala acciden/
tia similia illis que de tristitia seq̄/
bantur. Imo ex īmenso desiderio si
cessat optate rei adeptio sequitur
īmensa tristitia. que tantū sanitati
infesta dicitur. et simul ex īmensa
abbominatione sequitur si per ca/
sum exose rei euentus contingat
inesse. Ab immoderata insuper spe

& desperatione pro cōseruāda saī-
tatem utile est caueri. Spes qdē
circa bona ardua et possibilta. aut
ea que secūdum ratōis iuditiū con
tingerē nequnt. neq̧ ad cetera talia
animi figmenta adhibenda discre-
ti uiri excogitatio et fantasia. Nā
ultra hoc ꝙ uirum a ꝓpriis cōmo-
dis et bonis meditatōibus alienum
efficiant: corporis sanitatem īpe-
diunt. Cum qdem supuenit ratio
et speratam rem impossibilē aut de
raro contingētem iudicat ilico de
sperat. et tum intēsus utplurimū se
quitur animi dolor et tristitia: q̄ta
fuit et circa speratam rem affixa p̄
meditatio: Nec de his futuris bo
nis que recto et ratōnabili iuditio
sperari debent: desperādum est. qa
cum desperatione comitatē tristitia
et animi dolor saītatis cōseruatōnē

impediens Ergo qui huilis et mag
nanimus est. suos affectus cognos
cit. pprias facultates et emergētes
fortunas mensurat nūq̄ aliquā rem
aggredit̄ et p̄meditatur. unde nūq̄
ante tēpus de sperāda re desperat.
q̄ si spes sua ex cōtrario euētu ali
qn̄ prudētē fallat. ad illa recurrit
remedia que supra de tristitia dice
bantur. Ab īmensa Audatia et te/
meraria aggressiōe arduaꝝ rerum
ex quibus posset subitus et īmode
ratus timor accidere caueri debet
Nam magno īminente timore ca/
lor naturalis et spiritus extrinseca
mēbra derelinquūt. et ad cor tanq̄
ad eoꝝ arcem et principiū nostre
uite refugiunt. Vnd e pallescit uul
tus. et gelidus qdam tremor exte/
riores partes ingreditur et cutis
circa pilorum radices ex fuga calo

ris ad centrū cōdensantur et con
stringūtur pori unde exeūt ꝓpter
quod in timore omnes fere corpꝛis
pili erigūtur. Et qn̄q; est tam intē
sus timor. ut ꝓpter subitū et īordi/
natum cōfluxū spirituū ad cor. ac
cidat ipꝛoꝝ repētina suffocatio et
mors: aut corpus īueterascit. et ali/
as malas egritudines inducit. Vn/
de unus ex antiq̄s auctoribus nar
rat. ꝙ q̄dam iuuenis dum suspen/
sus per cistam traheret̄. ut pullos
falconū acciperet. et trūcata fune
ex eminētissimo caderet loco. ilico
fere totus canus factus est. Multi
īsuper iuuenes ex ꝓxissimi tēpo/
ris naufragio īminēte mortis timo
re īueterati sunt. Multi et in car
ceribus ꝑ paucos dies detēti de fu
tura certificata morte ad duplā fe
re etatē antiq̄ores iudicāt̄. Ad me

dicos plures palitici ex timorē fac-
ti occurrūt. Quāto ergo possibile ē
debemus timores et timoris causas
fugere. Prudēs.n.primo parūper timo
rē et timoris causā: studiose pquirit
antea q̃ rē arduā et añ pprias uires
aggrediatur.primo aggressu se fortē &
audacē pbeat. omnē penitus timo
rem procul eiciēdo. quod si fortuito e
uentu aliquid extimendum conti-
gerit. Nihil quippe apud humanū
genus maius morte timeri solet. cū
trito dicatur prouerbio ultimum
terribilium esse. Tunc quidem ra-
tio et animi fortitudo seipsum uin-
cat: ut firmo et audaci iuditio si
consulat. neque mortem timendam
neque optandam esse. quoniam fru-
stra timetur quod euitari non po-
test. aut optatur quod ilico euentu
rū est. Nam adamātiua lege oritur

unusqsq; ut moriatur. Audaci er/
goanimo insistēdum est. nam null9
maior hostis in mortis piculo q̃ ti/
mor. Ipe qdem ingeniū et rōis dis
cursum obumbrat. et corporis ui/
res dum illis maxime opus est an/
nihilat. unde solet utplurimū pniti
es euitari. Aliqñ tñ per accidēs ti
mor iuuamētum prestat. Sedat enī
singultum si ex repletione fiat. Nā
ppter retractionē spirituū ad mē/
bra ex puo timor uigorat nālis ca/
lor ex ppria unione in mēbris cētra
libus cum uirtus unita maior sit se
ipsa dispersa. ex eius uigoratōe seq
tur citior cōsumptio et facilior re
solutio materieꝝ mordicātiū os sto
maci. unde singultus cābat. Et hec ē
cautela mulieꝝ dum singultāt pueri
īponere illis timorē ut singultus ci
tius reprimat. Eadē rō aqua frigida

no Iterum singularem

si subito absq; pulsione patientis i
eius faciem proiciatur: singultum se
dat. facit enim naturalē calorem ad
interiora redire et citius materiā
singultum causantem resoluere. A
fide digno audiui quēdam ob grā
dem timorem a quartana curatum
tumultuāte ob ciuiles factiones sua
ciuitate armis dum a quartane proxi
mo pmebatur. Alterum autem le
gimus a quartana liberatum propter
duos serpentes clam in lecto iussu
medici iuxta febriētem impositos.
Ab aspectu insuper et frequēti re
memoratione terribilium et fortui
torum casuū et a flagellatis et dolē
tibus et gnāliter a miserabilibus per
sonis qbus ꝯpati oporteat. aut qbus
ex nāli īclinatōe miserēdū sit caue
ri decet qa ex hoc illa mala accidē
tia pro sanitatis cōseruatione sequūt

q̃ ex tristitia sequi dicebātur. Et similia etiam accidūt de rebus ex quibus uericundari cōtingit. ideo ab omni ope et cōmissiōe negotiorū ex quibus uericundari oportet abstinere decet. Ab ira etiā cauendum erit. Nam cum ira ut inquit phūs sit ebullitio sanguis circa cor ꝓpter appetitum uindicte. ut quis de illata iīuria puniat: Ex tali ergo ebullitione. sicut ratio et quotidiana testat̄ expiētia· accidūt febres bona humidatum consumptione male atq; uarie corporum dispositiones. Pari ratōe cauendū est: ne in furorē īcidamus. ex quo ea mala accidentia sequūtur que de ira sequi dicebat̄. licet auctores ponāt differētiā inter irā et furorē. qm̄ furor ē passio absq; appetitu uīdicte et ꝙ tēpata ira que apd̄ phōs inter mo/

rales uirtutes numerāt. ſua ebulli-
tōe et accidēte caliditate calorem
nālem debilitatū aut ſopitum con-
fortat et expergeſcit. et ad bonā
ſanitatē iuuamētū pbet. Similiter
ab īuidia cauēdum ē qa ex ipa ſunt
accidentia et paſſiones. que ex tri-
ſtitia ſequebātur. Cum triſtitia nil
aliud ſit q̄ inuidia et animi dolor.
de apparenti bono alterius. Zelo
topia autem ad timorem reducitur
cum non ſit niſi timor amittendi p
pria bona. que plurimum diligun-
tur. cum moleſtia animi et ſolicitu
dine. et intantum creſcit aliquādo
amittendi timor aut ſtimuloſa ſoli
citudo ne dilecta bona perdantur.
aut dolor et triſtitia. dum defendi
aut cuſtodiri nequiuerunt. q ſani-
tati maximū nocumētum inducūt
omnes naturales uirtutes debilitat

digestiuā īpedit. appetitū psternit suspiria et anhelitus difficultatem facit et tam anime q̄ corporis uirtutes eneruat. Ideo a zolotopia et causis zolotopiam inducētibus fugiatur. he passiões dum modū trāscēdūt ad sanitatis cōseruatione nocumētum faciūt. De coitu autē in hoc libello nil pcipit aut phibetur tum ppter honestatē religionis. tū etiā qa in hac ultīa et deteriori etate nr̄a. aut nosipi expti simus aut apud otiosa colloqa ab exptis audiuimus. q immoderatus et supfluus eius usus et pprie subito post stomachi repletionē aut crapulā. magnū nocumentū infert. Moderatus uero ad sanitatis cōseruationē iuuamentum prestat.

Finis huius libri.

Rome in domo Nobilis uiri Iohan
nis Philippi de Lignamine Messañ.
S.D.N. familiaris hic libellus impssꝰ
est. Anno dñi. M CCCC LXXV. DIE
XIIII Mensis Ianuarii. Pont. Syxti
IIII. Anno eius quarto.

Registrum huius libri.

Tabula.	decoctũ.	citas.
melonibꝰ.	ferculoꝝ.	aqua pura.
ꝓhibet.	Quod.	Cũ melle.
etiam.	ditatẽ:	natant.
dispositio.	comestõis:	humorem.
abstersiõe.	a sole.	stomachum
esse dixe.	plumbũ.	oris.
stomachi.	De aqua.	Et gallinas,
spiritus.	ꝑtinet:	huĩdoꝝ.
qa licet.	positis.	fasianus.

qa come· cū cortice· Minus.
illam. huōribus, aut recētia
plurimū. calefaciūt·
Tāmen. mixte.
tat et. Decoqtur. soli.
īpīguatō., & boni.
uentris. quam. Vt q̄.
ē ɔplexio. marini. animū.
cephalus. emergit.
Et ī fumū. pari modo·
huōrē quē. ,piecta. impediens.
qui eo· similem.
delicata. existit.
dit et.
De ouis. in capitulo.
existentes·

